

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Podpora zdraví v kurikulu Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední
zdravotnické školy v Praze 1

Support of health in the curriculum of the Nursing College and Secondary
Nursing School in Prague 1

Bc. Hana Urbanová

Vedoucí práce: PhDr. Michal Zvířotský, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pedagogiky pro střední školy a vyšší odborné školy

Praha 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podpora zdraví v kurikulu Vyšší odborné zdravotnické školy a střední zdravotnické školy v Praze 1 vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha datum odevzdání práce

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování panu PhDr. Michalu Zvírotskému, Ph.D., za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat některým pedagogickým pracovníkům Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1 za vstřícnost a pomoc při získání potřebných informací a podkladů.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem podpory zdraví v kurikulu Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1. Cílem kvalitativního výzkumu je zjistit, jak tato škola uchopila možnosti podpory zdraví ve svých školních vzdělávacích programech a dalších pedagogických dokumentech, jaký mají učitelé životní styl a jaké jsou jejich konkrétní zkušenosti s realizací podpory zdraví v jejich vyučovaných předmětech. Výzkum byl proveden pomocí tří technik sběru dat: metodou polostrukturovaných rozhovorů s vybranými učiteli, pozorováním během výuky některých předmětů i mimo vyučování a analýzou relevantních pedagogických dokumentů. Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část pojednává o historii i současnosti vybrané školy, pedagogických dokumentech i o vybraných pedagogických pracovnících. Informuje také o konkrétních projektech školy na podporu zdraví. Praktická část obsahuje výsledná šetření kvalitativního výzkumu, která ukázala, že ve vybraných kurikulárních dokumentech je téma podpory zdraví obsaženo v mnoha různých oblastech. Její následná realizace závisí nejen na finančních a kapacitních možnostech školy, ale hlavně na konkrétních učitelích, na jejich zodpovědném přístupu k této problematice nejen ve svých vyučovacích předmětech, ale především svým osobním příkladem zdravého životního stylu. Zkoumaná oblast podpora zdraví na této škole je uskutečňována tak, že je možné ji považovat za příklad dobré praxe.

KLÍČOVÁ SLOVA

Školní vzdělávací programy, pedagogické dokumenty, výchova ke zdraví, minimální preventivní program, zdravotnické obory, školní metodik prevence, Vyšší odborná škola zdravotnická, Střední zdravotnická škola

ABSTRACT

The topic of the following thesis is the health promotion included in curriculum of Special Medical High School and Medical High School in Prague 1. The aim of a qualitative research is to find out how the school adopted the possibility of health promotion in its curriculum and other educational documents, what is the life style of the teachers and their particular experience in health promotion during their classes. Three different data collecting techniques were used when doing the research: semi- structured interviews with selected teachers; class observation; analysis of relevant pedagogical documents. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part deals with the history and presence of the schools selected, pedagogical documents and also with chosen pedagogical staff. Further it informs about specific school health support projects.

The practical part contains final results of qualitative research which shows that the topic of health support is included in many areas of chosen documents. Its following realization depends not only on financial possibilities and capacity of the school but mainly on particular teachers and their responsible approach to this issue within their lessons and lifestyle. In conclusion this school can be considered as a good example of a school with a good health support practise.

KEYWORDS

School educational program, pedagogical documents, health education, minimal preventive program, medical specializations, school prevention methodologist, Special Medical High School, Medical High School.

Obsah

1	PŘEDMLUVA.....	9
2	ÚVOD.....	10
	TEORETICKÁ ČÁST	12
3	PODPORA ZDRAVÍ.....	12
3.1	Vzdělávací oblast výchova ke zdraví	13
4	DĚJINY VOZŠ A SZŠ V PRAZE 1	15
4.1	Stručný nástin historie budovy	15
4.2	Vývoj školy.....	16
4.3	Historie vybraných oborů.....	19
4.3.1	Zubní laborant, zubní technik, diplomovaný zubní technik, asistent zubního technika	19
4.3.2	Zdravotní laborant, diplomovaný zdravotní laborant, laboratorní asistent	20
4.3.3	Diplomovaná dentální hygienistka.....	20
5	AKTUÁLNÍ ZDRAVOTNICKÉ OBORY VOZŠ A SZŠ V PRAZE 1	22
5.1	Studijní obory středního odborného vzdělání	22
5.1.1	Asistent zubního technika	22
5.1.2	Laboratorní asistent.....	23
5.1.3	Oční optik	23
5.1.4	Aplikovaná chemie	24
5.1.5	Požární ochrana.....	24
5.2	Studijní obory vyššího odborného vzdělání	24
5.2.1	Diplomovaný farmaceutický asistent.....	25
5.2.2	Diplomovaný oční optik	25
5.2.3	Diplomovaný zdravotní laborant	26
5.2.4	Diplomovaný zubní technik	26
5.2.5	Diplomovaná dentální hygienistka.....	26
6	DOKUMENT ZDRAVÍ 2020 - NÁRODNÍ STRATEGIE	28

6.1	Provázanost dokumentů Národní strategie a Zdraví 21	28
6.2	Implementace Národní strategie	30
6.3	Znalost dokumentu Zdraví 2020 - Národní strategie	31
7	KURIKULUM A KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	33
7.1	Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání	34
7.2	Pedagogické dokumenty školy	37
7.2.1	Teoretické dokumenty školy	37
7.2.2	Praktické dokumenty školy	39
8	PROJEKTY SZŠ PODPORUJÍCÍ ZDRAVÍ	40
8.1	Projekt „Hrou proti AIDS“	40
8.2	Projekt „Kouřit? A proč?“	41
8.2.1	Mediální ohlas projektu	44
8.2.2	Amatérský film žáků SZŠ	45
8.2.3	Financování projektu	45
9	PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI ZDRAVOTNICKÉ ŠKOLY	46
9.1	Školní metodik prevence	46
9.1.1	Školní metodik prevence zdravotnické školy	48
9.2	Výchovný poradce	49
9.3	Školní speciální pedagog	49
9.3.1	Výchovný poradce a školní speciální pedagog zdravotnické školy	50
9.4	Třídní učitel	51
	PRAKTICKÁ ČÁST	52
10	CHARAKTERISTIKA POUŽITÉHO PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU	52
10.1	Cíl výzkumu	53
10.2	Metodologie	53

10.3	Charakteristika vzorku.....	54
11	VÝSLEDNÁ ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT	55
11.1	Analýza pedagogických dokumentů	55
11.1.1	Analýza RVP a ŠVP oborů SZŠ	56
11.1.2	Analýza MPP školy.....	60
11.1.3	Analýza BOZP	65
11.1.4	Analýza školního a provozního řádu školy	69
11.1.5	Oblasti podpory zdraví rozpracovány v kurikulárních dokumentech školy	72
11.2	Analýza rozhovorů	77
11.2.1	Realizace podpory zdraví obsažené v kurikulárních dokumentech zdravotnické školy	82
11.2.2	Subjektivní spokojenost s implementací podpory zdraví do kurikula školy	88
11.2.3	Životní styl u vybraných učitelů zdravotnické školy	93
11.3	Analýza pozorování.....	95
11.3.1	Pozorování v praktické výuce	95
11.3.2	Pozorování v teoretické výuce	97
11.3.3	Pozorování mimo vyučování u vybraných učitelů	98
11.3.4	Pozorování mimo vyučování u žáků	98
11.4	Diskuze	99
12	ZÁVĚR.....	105
13	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	107
14	SEZNAM PŘÍLOH.....	112

1 Předmluva

Téma, které jsem si zvolila pro svou diplomovou práci, *Podpora zdraví v kurikulu Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1*, navazuje na téma mé bakalářské práce. V ní jsem se zabývala zjišťováním postojů žáků těchto dvou konkrétních škol ke zdravému životnímu stylu. Zkoumala jsem životní styl žáků v oblastech výživy, pitného a spánkového režimu, fyzické aktivity, stresových situací a jejich řešení, rizikového chování, a také zda a z jakých zdrojů tito žáci získávají za dobu studia informace o dané problematice a zda je to ovlivňuje k zodpovědnějšímu přístupu ke zdravému životnímu stylu.

Nyní se podívám na tuto problematiku z opačného úhlu pohledu. Cílem mé práce je zmapovat, jak se daří škole implementovat podporu zdraví, zdravého životního stylu do výchovy a vzdělávání žáků, do kurikula Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1. Cílem je zjistit, jak pedagogičtí pracovníci této školy uchopili možnosti podpory zdraví, zdravého životního stylu ve školních vzdělávacích programech a dalších pedagogických dokumentech a jak se toto pojetí odráží ve výchovně-vzdělávací praxi školy. Provedená kvalitativní šetření směřují jednak k analýze školních vzdělávacích programů i dalších relevantních dokumentů v souvislosti s realizací podpory zdraví. Další součástí kvalitativního výzkumu jsou také polostrukturované rozhovory s učiteli teoretických i praktických předmětů. Druhá použitá metoda pozorování byla využita jako komplementární. Bude doplňujícím zdrojem informací o životním stylu vybraných učitelů a zdrojem o realizaci podpory zdraví v konkrétních vyučovaných předmětech. Pozorování probíhalo během výuky vybraných předmětů i mimo vyučování.

Co se týká použitých metod mého pedagogického výzkumu, vyskytly se menší i větší těžkosti. Polostrukturované rozhovory proběhly bez sebemenších obtíží, neboť oslovení učitelé byli velmi vstřícní a všichni mne znali již z předchozích let, kdy jsem na této škole absolvovala pedagogickou praxi. Obtížnější byla zvláště dostupnost pedagogických dokumentů školy k prostudování a to především díky tomu, že v té době jsem nebyla ještě zaměstnanec školy, ale cizí osoba. Díky vstřícnosti některých kolegů učitelů jsem mohla prostudovat potřebné dokumenty a provést následnou analýzu. Jako nejobtížnější se ukázala metoda pozorování, i když ve výzkumu je použita jako doplňková metoda. V době sběru dat bylo nesnadné vyhradit si dostatek času na pozorování týkající se zvláště doby mimo vyučování.

2 Úvod

Zdraví v širokém slova smyslu, ve všech jeho aspektech, z hlediska fyzického, duševního, sociálního i duchovního, je největší devizou našeho života. Vztah ke zdraví je třeba rozvíjet již od dětství. Hlavní návyky v oblasti podpory zdraví a osvojování si zdravého životního stylu by měla zajistit především rodina. Po rodině má také škola svou nezastupitelnou roli v této oblasti. Pečlivě zpracovat a promyšleně zařadit problematiku zdraví do školních vzdělávacích programů je velmi náročný, ale o to důležitější úkol pro pedagogické pracovníky školy zvláště při tvorbě jejich vzdělávacích programů. Pouze uvědomělým přístupem lze vést žáky k zodpovědnosti za své zdraví. Nejen výchovou samotnou, ale také osobním příkladem a vzděláváním žáků ve zdravých podmínkách školy. Tím může i samotná škola přispět ke zvýšení šance žáků na zdravý život, který žijí nyní a budou žít i v budoucnosti. O významnosti podpory zdraví v kurikulu školy, která je jednou z hlavních oblastí všech podstatných kurikulárních dokumentů, v současnosti není pochybnosti. Intervence týkající se podpory zdraví je jednou z důležitých kompetencí školy. Podpora zdraví, zdravého životního stylu je zakomponována do rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP), školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP), dále součástí minimálního preventivního programu (dále jen MPP) školy, školního řádu a v neposlední řadě do různých konkrétních seminářů, programů, projektů a akcí pořádající školou či ve spolupráci s vybranými organizacemi, sdruženími, apod. I samotní učitelé hrají důležitou roli v podpoře zdraví nejen ve svých vyučovacích předmětech, ale především svým osobním příkladem životního stylu. „Od hygienických a stravovacích návyků, přes aktivní životní styl, pravidelné provozování nejrůznějších sportů, respektování biologických rytmů a času pro odpočinek, až po psychohygienu a zdravé sociální chování, to všechno jsou oblasti, ve kterých by zaměstnanci školy měli být pro děti pozitivním vzorem“ (Fialová, J. 2012, s. 93).

Smyslem podpory zdraví ve škole je především to, aby zde vzniklo zdravé prostředí k plnohodnotnému životu a kvalitní práci. Je nutné si uvědomit, že toto splnit není jednoduché, ale hlavně, že se jedná o proces zásadní a dlouhodobý. Znamená to zvláště zkvalitňovat a zlepšovat vztahy uvnitř školy, respektovat a podporovat zdraví všech lidí ve škole a ve všech jeho složkách, nejen tělesné, ale také duševní, sociální a duchovní. Hovoříme zde o holistické podpoře zdraví. Těchto oblastí je celá řada, především se to týká vztahů mezi učiteli a žáky, chování učitelů k žákům, metody a formy práce, střídání práce a odpočinku v režimu školy, integrace dětí se speciálními potřebami. Můžeme zde zahrnout také spolupráci s rodiči, vzdělávání pedagogů. K podpoře zdraví na škole patří určitě také

estetika prostředí školy, materiální vybavení školy a tříd, pitný režim a zdravé stravování (Havlíková, M. 1998).

Tato práce zjišťuje, jak se daří Vyšší odborné zdravotnické škole a Střední zdravotnické škole v Praze 1 implementovat podporu zdraví, zdravého životního stylu do svých školních vzdělávacích programů a dalších pedagogických dokumentů a jak se toto pojetí odráží ve výchovně-vzdělávací praxi školy. Pro výzkum je použit jeden z designů kvalitativního výzkumu a to případová studie. Výzkum je proveden pomocí tří technik sběru dat: metodou polostrukturovaných rozhovorů s vybranými pedagogickými pracovníky, pozorováním během výuky některých předmětů i mimo vyučování a studiem relevantních pedagogických dokumentů.

Teoretická část

3 Podpora zdraví

Podpora zdraví, podle definice Světové zdravotnické organizace, je proces, který umožňuje lidem větší kontrolu a samostatnost v rozhodování a tím vede ke zlepšení jejich zdraví. Tato definice v sobě obsahuje ve velké míře prvek vzdělávací, protože k tomu, aby se člověk mohl rozhodovat, potřebuje informace a znalosti. Proces podpory zdraví se opírá o prvky, které vedou ke změně chování. Tato změna by měla směřovat k chování, které povede k upevnění zdraví a k prevenci nemocí. Jak uvádí Machová (2009) podpora zdraví a prevence nemocí je prvním článkem v moderní péči o zdraví a výchova ke zdraví by měla změnit chování lidí tak, aby si uvědomili nutnost přechodu z oblasti léčení nemoci do oblasti podpory zdraví a prevence. „Hlavní činitelé péče o zdraví nejsou jen finanční prostředky, materiální a technické vybavení zdravotnických služeb. Nejdůležitější v péči o zdraví jsou lidé (jak žijí, jak jsou ochotni se na péči o zdraví účinně podílet) a celá společnost (jak vytváří ekonomické a sociální podmínky pro život). Tento nový přístup ke zdraví se nazývá podpora zdraví“ (Čevela, Čeledová, Dolanský, 2009, s. 25).

Podpora a ochrana veřejného zdraví je v České republice zakotvena v Zákoně o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb. Cesta ke zdraví vyžaduje účast celé společnosti, všech odvětví, všech úrovní veřejné správy na zlepšení zdraví celé populace. V posledních letech se zlepšuje spolupráce jednotlivých resortů na podpoře zdraví. Příkladem je resort školství či resort zdravotnictví a jejich strategie podpory zdraví do škol. Jeden z nejznámějších a nejrozsáhlejších projektů podpory zdraví je projekt *Zdravá škola*¹, který vychází z evropského programu *Health promoting school*. Zúčastněné školy jsou součástí Evropské sítě škol podporující zdraví. Stále se ovšem vyskytují meziresortní bariéry. Objevují se nedostatky ve vzájemné spolupráci, chybí vzájemná kooperace a provázanost jednotlivých resortů. U nás v České republice tento program koordinuje Ministerstvo zdravotnictví prostřednictvím Státního zdravotního ústavu se sídlem v Praze.

Podpora zdraví je tedy celospolečenskou záležitostí. Je ovšem třeba mít na paměti, že podpora zdraví není jen výchova k zdravému životnímu stylu, ale je to komplexní sociální proces, který vede nejen ke zvyšování a využívání dovedností a znalostí jednotlivců, ale jsou

¹ O tomto programu více na webových stránkách: <<http://www.szu.cz/program-skola-podporujici-zdravi>>

to také aktivity směřované ke změnám sociálních, ekonomických a dalších podmínek tak, aby se mohlo zlepšit zdraví nejen jednotlivců, ale celé populace.

Podpora zdraví na vybrané zdravotnické škole není rozhodně opomíjenou hodnotou. V souladu s RVP je zakomponována podpora zdraví, zdravého životního stylu do ŠVP školy a také i do dalších dokumentů, které bylo možné prostudovat. Konkrétně se jedná o MPP, školní řád SZŠ, směrnice BOZP SZŠ a provozní řád školy. Téma podpory zdraví se promítá také do mnoha projektů této zdravotnické školy. Jedním z mnoha je větší projekt nazvaný „*Kouřit? A proč?*“, o kterém je popsáno podrobněji v kapitole 8.2. Dalším neméně zajímavým projektem podporující zdraví je projekt „*Hrou proti AIDS*“, který je popsán v kapitole 8.1.

3.1 Vzdělávací oblast výchova ke zdraví

Podpora zdraví, výchova ke zdraví, zdravému životnímu stylu je dnes neodmyslitelnou součástí školního kurikula. Můžeme i předpokládat, že mnohdy přesahuje svou kvalitní úroveň možnosti výchovy v rodinách. Je nutné ovšem zdůraznit, že výchova ke zdraví nesupluje výchovu v rodině, ale vhodně ji doplňuje s přihlédnutím k tomu, jaký vliv na osobnost člověka může mít kolektiv, ve kterém se jedinec pohybuje.

Na mnoha středních zdravotnických školách je výchova ke zdraví samozřejmou součástí řady předmětů. Získané vědomosti a zkušenosti pak mohou zdravotníci uplatňovat v každodenním kontaktu s pacienty. Každý zdravotnický pracovník by si měl uvědomit, že jeho respektování zdravého životního stylu a jeho chování výrazně ovlivňuje široké okolí.

Od školního roku 2007/2008 se do řady škol zavedl nový předmět s názvem Výchova ke zdraví, jehož doporučení jako samostatného vyučovacího předmětu v Rámcových vzdělávacích programech pro střední odborné vzdělávání byl slibným krokem k tomu, že si učitelé vyhradí potřebný čas na výchovu ke zdraví ne jen formálním způsobem.

Výchova ke zdraví má dát žákům přehled o základech podpory a udržování zdraví, o rizikových faktorech vzniku onemocnění a má je naučit orientovat se v záplavě informací o zdraví a zdravotnictví jako takovém. Výchova ke zdraví se tak stává nedílnou součástí primární prevence osobní i celospolečenské a posléze i zdravotnické. „Výchova ke zdraví je pro jedince i celou společnost nepostradatelná, neboť rozvíjí základní humánní postoje celé společnosti, ovlivňuje samotnou podstatu její existence“ (Čeďel'ová, Čevela, 2010, s. 13).

Předmět má i významnou výchovnou funkci, neboť vede žáky k chápání zdraví jako jedné z významných hodnot a k odpovědnosti za své zdraví.

Pro předmět Výchova ke zdraví byly vydány také různé učebnice. „Cílem učebnice Výchova ke zdraví pro střední zdravotnické školy je zprostředkovat studentům poznatky z oblasti zdraví, metod výchovy ke zdraví, zdravého způsobu života, rizikových faktorů s důrazem na jejich škodlivost v dětství a dospívání, ekologie a programů podpory zdraví takovým způsobem, aby byli schopni pozitivně ovlivňovat přístup ke zdraví nejen svůj a svého okolí, ale zejména pacientů a klientů, se kterými se budou setkávat ve svém pracovním životě“ (Čevela a kol., 2009, s. 9).

Na střední zdravotnické škole v Praze předmět Výchova ke zdraví jako takový není zakomponován do učebního plánu zdravotnických oborů. Dle informací od zástupkyně zdravotnické školy předmět Výchova ke zdraví nepatří mezi jejich stěžejní předměty. Pouze na vyšší odborné zdravotnické škole je tento předmět vyučován ve všech oborech. Jen jeden zdravotnický obor střední školy (laboratorní asistent) má předmět s názvem „Výchova ke zdraví a veřejné zdravotnictví“, který se vyučuje pouze ve druhém ročníku a časová dotace na tento předmět je jedna hodina týdně.

4 Dějiny VOZŠ a SZŠ v Praze 1

Jednou z nejpozoruhodnějších zdravotnických škol v hlavním městě, která má za sebou velmi zajímavou a dlouhou historii, je zdravotnická škola sídlící v Praze 1, a to již 65 let. Je unikátní svým technickým zaměřením v rámci zdravotnictví. Tato škola je také jedinečná svou impozantní budovou a místem polohy přímo v srdci hlavního města Prahy. Zmínit pojem *genius loci* je rozhodně na místě, neboť tato škola je specifická nejen svým umístěním, ale také historií a svým charakteristickým zaměřením. A to má bezesporu vliv na učitele, žáky i odbornou a laickou veřejnost. Za toto dlouhé období školou prošly tisíce žáků a stovky vyučujících, přibýly nové zdravotnické obory. Tato škola prošla obdobími příznivými, ale i nepříznivými.

4.1 Stručný nástin historie budovy

Ve druhé polovině 19. století se vedení města Prahy rozhodlo postavit školu na místě bývalé městské skládky v ulici nazývajícím se Na Rejdišti (Poche, 2001), aby nejen kultivovali prostor u řeky, ale aby především občanům poskytli prostor pro vzdělání.

„Budova školy byla postavena v letech 1879 – 1885 podle návrhu architekta Josefa Srdínka jako tzv. Škola na Rejdišti (Měšťanská dívčí škola na Rejdišti, Svatodušní škola – vchod z nábřeží, a Obecní chlapecká škola sv. Františka – vchod z Křížovnické ulice)“ (Švejdová, L. a kol., 2009, s. 5). O stavbě školy se zmiňuje ve své zprávě o činnosti zastupitelstva Královského města Prahy také tehdejší purkmistr, pražský podnikatel Emilián rytíř Skramlík (Vlček, P. 1996).

V roce 1903 zde sídlila i městská průmyslová škola dívčí a „chlapčí útulek“ (obr. 1 – viz příloha). Zajímavostí je také to, že v této době zde studovala Anna Vlčková², která se stala manželkou našeho druhého československého prezidenta Edvarda Beneše.

V roce 1929 na Alšově nábřeží sídlí v budově škola odborná a rodinná, která nesla název *Městská dívčí rodinná škola*. Ve třicátých letech byl název pozměněn na *Veřejná odborná škola pro ženská povolání Renaty Tyršové*³ v Praze 1. Tato škola také fungovala dále i v době Protektorátu Čechy a Morava.

² Hana Benešová, rozená Anna Vlčková (1885 - 1974)

³ Renata Tyršová (1854 – 1937), manželka dr. Miroslava Tyrše.

V roce 1946 přišla do této budovy i zdravotnická škola, jejíž oficiální název byl *Vyšší odborná škola sociálně zdravotní*. S tímto byly také spojeny úpravy místností uvnitř budovy, které se musely uzpůsobit požadavkům výuky. Úpravy se týkaly především oborů zubní technik a zdravotní laborant. Vybudování těchto laboratoří mělo velký přínos pro zkvalitnění výuky. Po nástupu nového oboru lékárenský laborant došlo v 60. letech k vybudování speciálních učeben pro tento obor. V 70. letech docházelo k dalším různým změnám a úpravám v prostorech školy, např. cvičné zubní ordinace.

Ještě před rokem 1989 docházelo k dalším náročným úpravám, jako byla generální oprava střechy a pláště budovy. V průběhu 90. let probíhaly modernizace různých typů učeben, zvláště učebna výpočetní techniky, zakoupení přístrojů pro zubní laboratoře, opravení sklepních prostor. Později se uskutečnila také přestavba farmaceutických laboratoří. Myslelo se i na učitele a vylepšení jejich pracovního prostředí. Kabinety byly lépe vybaveny a prosvětleny.

Po roce 1998 největší úpravou, která se prováděla, byl vznik laboratoří pro obor oční technik. Vznikly celkem čtyři učebny praktického výcviku a dva kabinety pro vyučující za 6 miliónů korun (Švejdvová, L. a kol., 2009).

V roce 2005 došlo k zásadní úpravě na budově, musela se vyměnit všechna okna. Nebylo to jednoduché vzhledem k historické hodnotě budovy, ale po mnoha diskuzích s památkáři, se tato akce uskutečnila. Finance se podařilo získat a částka 19 miliónů korun byla poskytnuta pro tuto opravu (Švejdvová, L. a kol., 2009).

V současné době díky zvyšujícím se nárokům na studijní prostředí neustále probíhá vybavování a obměny přístrojového vybavení laboratoří a speciálních učeben pro zajištění výuky ve všech oborech. Řeší se také vybudování školní jídelny, neboť ta v budově školy stále chybí.

4.2 Vývoj školy

Ve školním roce 1947/48 na této *Vyšší odborné škole sociálně zdravotní* studovalo 446 žáků. Obory, které se zde vyučovaly, byly jednoleté – pěstounky a vychovatelky a dvouleté – sociálně zdravotnické pracovníce. Od tohoto roku ve škole vystřídal celá řada oborů.

O dva roky později měla tato škola s názvem *Vyšší sociálně zdravotní škola* již 552 žáků a byla rozdělena na několik větví: větev pro porodní asistentky, tři větve ošetrovatelské, větev zdravotních pracovníků, větev zubotechnická a větev zdravotních laborantů.

Ještě ve školním roce 1950/51 škola s názvem *Vyšší zdravotní škola* v Praze I. měla stále rozdělení na větve pro rentgenové techniky, zdravotní pracovníce, sociální pracovníce, zdravotní laborantky, ošetrovatelky, zubní laboranty a porodní asistentky. Rok poté se již nepoužívá rozdělení na větve, ale na obory.

V 50. letech se začíná také na škole realizovat večerní studium při zaměstnání. Kurzy byly dvouleté a čtyřleté a ukončené maturitní zkouškou. Podmínkou k přijetí k tomuto typu studia byla praxe v oboru.

Ve školním roce 1958/59 studovalo na škole 794 žáků čtyřletého a dvouletého denního studia, večerní školy pro pracující a doškolovací kurzy (Švejdvá, L. a kol., 2009). Na škole byly zastoupeny tyto obory: zdravotní laborant, zubní technik, sanitární pracovník, rehabilitační pracovník, rentgenový laborant a zdravotní sestra.

Obor zdravotní laborant, který patří k nejstarším oborům této školy, měl zpočátku obtíže. Ty se týkaly především praktické výuky. Praktická výuka probíhala v laboratořích lékařské fakulty UK či v různých zdravotních ústavech. Postupně se vybudovaly chemické laboratoře v budově školy.

V letech 1970 - 1995 se kapacita školy pohybovala v rozmezí 820 - 960 žáků. 70. a 80. léta, léta normalizace, byla typická i pro tuto školu, například o dalším studiu absolventů rozhodoval doporučující posudek závislý na angažovanosti rodičů, apod.

Kolem roku 1987 byl nárůst počtu žáků tak velký, že bylo třeba zřídit detašovaná pracoviště v Praze 8.

Po listopadových událostech došlo k mnoha změnám, především k úpravě vnitřního řádu školy. Skončila činnost různých socialistických organizací, jako byl SSM⁴, ruština přestala být povinným maturitním předmětem, nastaly změny ve výuce předmětů, jako byly dějepis či literatura. Pomalu se začaly objevovat nové učebnice.

Ve školním roce 1996/97 tu bylo čtyřleté denní studium, dvouleté denní a dálkové pomaturitní kvalifikační studium a tříleté denní pomaturitní studium (VZŠ⁵). Celkem studovalo 688 žáků (Švejdvá, L. a kol., 2009). Byly zde tyto druhy oborů: farmaceutický

⁴ SSM (Socialistický svaz mládeže) - byla organizace v ČSSR sdružující mladé lidi ve věku 15–35 let, fungující mezi lety 1970 až 1989. Organizace byla řízená a spravována KSČ.

⁵ VZŠ – Vyšší zdravotnická škola

laborant, diplomovaný fyzioterapeut, diplomovaný radiologický asistent, radiologický laborant, zdravotní laborant a zubní technik.

V průběhu let se měnili také zřizovatelé školy. Na počátku to bylo hlavní město Praha, potom se vystřídala ministerstva zdravotnictví a školství. Od roku 1991 došlo k organizačním změnám a škola se stala *Střední zdravotnickou školou*. V roce 1996 škola přešla pod MŠMT⁶. Rok nato díky tzv. nulté vlně optimalizace školství došlo k velkému zásahu do struktury školy. Obory, které byly tradičními a dlouholetými obory školy, rehabilitace a radiologický laborant, byly převedeny na jiné školy. Rehabilitační pracovníci zde byli vychováváni již od roku 1951 a radiologičtí (rentgenoví) laboranti od roku 1949. Do školy se po několika letech opět vrátil obor oční technik.

Rok 2005 byl významným rokem plných změn. Jednou z nich byl nový název školy⁷ a další byly změny ve studijních oborech SZŠ⁸. Počet žáků v tomto roce byl 624 na SZŠ, 96 žáků na VOŠZ, 258 žáků dobíhajících oborů a 143 žáků dálkové formy vzdělávání.

Nově byly zavedeny čtyřleté obory SZŠ: laboratorní asistent a asistent zubního technika, pokračuje obor oční technik, zdravotní laborant, zubní technik a farmaceutický laborant. Obory zdravotní laborant, zubní technik a farmaceutický laborant postupně skončily do školního roku 2007/08.

Na VOŠZ⁹ se poprvé otevírá obor diplomovaný farmaceutický asistent. Další obory diplomovaná dentální hygienistka, diplomovaný oční technik, diplomovaný oční technik bez způsobilosti zdravotnického pracovníka, diplomovaný zdravotní laborant a diplomovaný zubní technik. Do školy se také po letech opět vrátil ošetrovatelský obor, tentokrát jako 3,5letý obor s názvem diplomovaná všeobecná sestra, dále diplomovaný radiologický laborant, diplomovaný asistent hygienické služby, diplomovaná porodní asistentka a diplomovaná dětská sestra.

Ve školním roce 2009/10 do této školy přešel obor chemicko-farmaceutická výroba, na který po akreditaci v roce 2010 navázal nový obor aplikovaná chemie.

Ve školním roce 2014/15 na SZŠ jsou vyučovány tyto obory: aplikovaná chemie, asistent zubního technika, laboratorní asistent, oční optik a nový obor požární ochrana. Na

⁶ MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

⁷ Nový název: Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola

⁸ SZŠ – Střední zdravotnická škola

⁹ VOŠZ – Vyšší odborná škola zdravotnická

VOŠZ se jedná o tyto obory: diplomovaná dentální hygienistka, diplomovaný zubní technik, diplomovaný zdravotní laborant, diplomovaný farmaceutický asistent a diplomovaný oční optik.

4.3 Historie vybraných oborů

Na Vyšší odborné škole zdravotnické a Střední zdravotnické škole v Praze 1 se vyučují některé zdravotnické obory, které jsou unikátní tím, že jsou nejdéle součástí portfolia školy a otevřely se od založení zdravotnické školy ve školním roce 1948/49. Jsou to obory s původním názvem jako zdravotní laborant či zubní laborant. Naopak nejmladším oborem vyššího odborného vzdělání v historii školy je od školního roku 1998/99 obor diplomovaná dentální hygienistka nebo nedávno otevřený obor středního odborného vzdělání požární ochrana (školní rok 2014/15).

4.3.1 Zubní laborant, zubní technik, diplomovaný zubní technik, asistent zubního technika

Jedním z nejstarších oborů, který je na zdravotnické škole téměř od počátku, je dnes obor pod názvem asistent zubního technika (obor SZŠ) a diplomovaný zubní technik (obor VOŠZ). Výuka zubních laborantů byla ve formě 3 až 4 letého učebního poměru. Z větší části převažovala praktická výuka. Teoretická výuka nebyla povinná. Chyběly potřebné teoretické, odborné znalosti i všeobecný zdravotnický rozhled.

Studijní obor zubní laborant (obr. 2 - viz příloha) byl poprvé zaveden ve školním roce 1948/49. Pro praktickou výuku byli přijímáni dentisté. Tito učitelé obětavě zhotovovali učební pomůcky, svépomocí doplňovali potřebné technické vybavení. O rozvoj oboru se zasloužil především MUDr. Jaromír Kosejk, dlouholetý vedoucí oboru.

V roce 1992 byl obor přejmenován na zubní technik. Základní studium je čtyřleté, ukončené maturitní zkouškou. Kromě čtyřletého studia v šedesátých a sedmdesátých letech existovalo studium dvouleté abiturientské a od roku 1992 také pomaturitní kvalifikační studium. V roce 1998 byl otevřen první ročník tříletého vyššího odborného studia oboru diplomovaný zubní technik.

Těžiště práce tohoto oboru spočívá ve zhotovování stomatologických náhrad. Do odborné výuky jsou zařazeny teoretické odborné předměty, jako jsou například Mikrobiologie, Epidemiologie a hygiena či Patologie. Mezi technicky zaměřené předměty

patří například Protetická technologie, z klinických je nejdůležitější Stomatologie. Výuka praktického výcviku probíhá ve školních zubních laboratořích, které dnes jsou vybaveny moderní technikou.

4.3.2 Zdravotní laborant, diplomovaný zdravotní laborant, laboratorní asistent

Jedním z nejdéle vyučovaných oborů v historii zdravotnické školy je obor zdravotní laborant. Organizace i obsah studia tohoto oboru prošla dlouhým a velmi dynamickým vývojem. V počátcích se jednalo o jednoroční abiturientské kurzy pro biochemické a mikrobiologické laboranty, následovaly dvouleté školy profesora Hořejšího a poté čtyřleté studium. Od počátku byla zde snaha o to, aby byli stejní vyučující jak na teorii, tak i na praxi. Přinášelo to velmi dobré výsledky. Je nutné zmínit jednoho z významných vyučujících, který dal základ oboru biochemické vyšetřovací metody (dnes klinická biochemie), a tím byl profesor Jaroslav Hořejší¹⁰.

Čtyřleté studium obsahovalo nejen všeobecně vzdělávací předměty, ale také odborné předměty jako byly například Bakteriologie, Biochemie, Histologie, Mikrobiologie a biochemické vyšetřovací metody. Důležitou součástí výuky byla praktická výuka formou laboratorních cvičení a praxe ve zdravotnických zařízeních. Dlouhé období probíhala praktická výuka v laboratořích Karlovy univerzity. Dnes praktická výuka probíhá ve školních laboratořích.

Ve školním roce 2003/04 byl otevřen tříletý obor vyššího odborného studia diplomovaný zdravotní laborant. V roce 2005/06 byl otevřen čtyřletý obor středního odborného vzdělávání laboratorní asistent. Tento obor navazuje na tradici původního oboru s názvem zdravotní laborant, jenžto byl ukončen v roce 2008.

4.3.3 Diplomovaná dentální hygienistka

Jedním z nejmladších oborů na zdravotnické škole je od školního roku 1998/99 tříleté vyšší odborné studium oboru diplomovaná dentální hygienistka¹¹. Od počátku v čele tohoto oboru stojí MUDr. Jarmila Beranová. Až do roku 2007 probíhala výuka ve spolupráci se Stomatologickou klinikou FN Královské Vinohrady. V současnosti pro tento obor je ve

¹⁰ Prof. MUDr. Jaroslav Hořejší, DrSc. (1905 - 1997) - internista, biochemik. Zakladatel klinické biochemie v ČSR (Československá republika). Informace dostupné na: <<http://www.cskb.cz/cskb.php?pg=spolecnost--clenska-zakladna--jaroslav-horejsi>>

¹¹ Obor, který z velké části studují ženy a velmi málo mužů, je v oficiálním názvu *diplomovaná dentální hygienistka* ponechán pouze v ženském rodu.

škole vybudováno moderní praktické pracoviště, kde budoucí dentální hygienistky získávají znalosti týkající se nových metod, postupů a technologií v prevenci, profylaxi a diagnostice zubního kazu a plakem podmíněných parodontopatií.

Žáci tohoto oboru se aktivně zapojují do nejrůznějších veřejně prospěšných činností. Jednou z nich je akce Zdravé zuby do škol, která proběhla ve spolupráci s PaedDr. Lenkou Kubrichtovou, spoluautorkou programu Zdravé zuby.

5 Aktuální zdravotnické obory VOZŠ a SZŠ v Praze 1

V současné době Vyšší odborná zdravotnická škola a Střední zdravotnická škola v Praze 1 nabízí celkem deset zdravotnických oborů, pět oborů středního odborného vzdělání a pět oborů vyššího odborného vzdělání.

5.1 Studijní obory středního odborného vzdělání

Střední zdravotnická škola v Praze 1 nabízí úplné střední odborné vzdělání s maturitou v těchto oborech: **Asistent zubního technika, Aplikovaná chemie, Laboratorní asistent, Oční optik a Požární ochrana.**

Jde o vzdělávání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro střední odborné činnosti a nižší řídicí funkce. Absolventi těchto oborů získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Délka studia je 4 roky.

5.1.1 Asistent zubního technika

Žáci tohoto oboru získávají teoretické znalosti a praktické dovednosti potřebné pro jejich zdravotnickou činnost v oblasti stomatologické protetiky. Naučí se zhotovovat a opravovat zubní náhrady, ortodontické pomůcky a další stomatologické výrobky, zpracovávat materiály užívané v zubním lékařství a obsluhovat přístroje a ostatní zařízení zubní laboratoře.

Vzdělávání má složku odbornou i všeobecnou. Odborná složka tvoří základní odborné a speciální odborné učivo v oblasti teoretického a praktického vzdělávání. Mezi základní odborné učivo patří Stomatologie, Patologie, Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena a První pomoc. Mezi speciální odborné učivo jsou zařazeny předměty Stomatologie, Protetická technologie, Stomatologická protetika a Zhotovování stomatologických protéz.

Žáci získávají znalosti ze somatologie a patologie zejména orofaciální oblasti. Získají orientaci v základech zubního lékařství, mikrobiologie a prevence nemocí a zdravotní výchově. Široce se zde uplatňuje praktické vyučování ve školních zubních laboratořích, odborných učebnách a také v terénu na stomatologických pracovištích.

Po ukončení studia je absolvent schopen vykonávat činnost asistenta zubního technika. Odborná způsobilost se může uplatnit i v jiných oborech, jako je plastická chirurgie, ORL, ale také ve výzkumném ústavu či výrobě a obchodu příslušného zaměření.

5.1.2 Laboratorní asistent

Vzdělávání žáků tohoto oboru je jak ve všeobecně vzdělávacích předmětech tak i v odborném vzdělávání. Odborné vzdělávání probíhá v předmětech, jako jsou například Klinická biochemie, Hematologie a transfúzní služba, Mikrobiologie, imunologie a epidemiologie. Výuka těchto odborných teoretických předmětů a praktických cvičení probíhá ve škole v odborných učebnách a laboratořích. Ve školních laboratořích si žáci osvojí provádění činností laboratorní diagnostické péče, tj. provádět neinvazivní odběry biologického materiálu, základní laboratorní měření a vyšetření, identifikovat vzorky biologického materiálu nebo jiných vyšetřovacích materiálů, hodnotit jejich kvalitu a zajišťovat jejich zpracování a následnou likvidaci, připravovat materiály pro laboratorní činnost, využívat přístrojovou a laboratorní techniku a zabezpečovat její běžnou údržbu, podílet se na dezinfekci a sterilizaci zdravotnických prostředků a prádla.

Absolventi se po ukončení studia a úspěšném vykonání maturitní zkoušky uplatní v klinických laboratořích, zejména v laboratořích klinické biochemie, hematologie, krevní transfuze, histologie, mikrobiologie a imunologie. Další možnosti mají v laboratořích výzkumných ústavů a laboratořích dalších odvětví, například potravinářství.

5.1.3 Oční optik

Poskytované vzdělání tohoto oboru má složku všeobecnou a odbornou. Praktická výuka probíhá ve velmi dobře vybavených optických laboratořích ve škole. Součástí výuky je také měsíční odborná praxe ve vybraných provozovnách očních optik

Žáci se připravují poskytovat poradenské služby, které se týkají výběru vhodného materiálového typu brýlových čoček a brýlových obrub, indikací a režimu nošení kontaktních čoček, podávat odborné informace o jejich údržbě a uplatňovat přitom individuální přístup k zákazníkovi volbou vhodného způsobu komunikace při obchodním jednání i přímém prodeji. Naučí se také zhotovovat, přizpůsobovat a opravovat korekční oční i léčebné pomůcky podle předpisu oftalmologa nebo optometristy tak, aby splňovaly anatomické, estetické a hygienické požadavky. K této činnosti se naučí obsluhovat a udržovat přístroje v optické laboratoři a zvolit vhodný pracovní postup.

Absolventi se mohou uplatnit jako pracovníci a provozovatelé oční optiky, technici na očních odděleních zdravotnických zařízeních, nebo v oblasti obchodu s optickými nebo oftalmologickými prostředky a přístroji.

5.1.4 Aplikovaná chemie

Vzdělávací program na této škole je zaměřen na farmaceutické substance. Je jedním ze sedmi základních zaměření odborné přípravy tohoto oboru.

Absolvent získá potřebné teoretické znalosti v oblasti chemie a farmakologie a praktické dovednosti potřebné pro práci v laboratořích i v provozu.

Absolvent najde uplatnění ve farmaceutických, mikrobiologických a chemických laboratořích i provozech, v soukromých provozovnách, které se zabývají problematikou životního prostředí, v různých prostředích zpracovatelského průmyslu s převahou chemického zaměření, ve výzkumných a servisních organizacích a laboratořích, které se zabývají úpravou vody a odpady, chemickými a biochemickými rozbory či v referátech státní správy a samosprávy odpovídajících příslušnému zaměření vzdělávacího programu.

5.1.5 Požární ochrana

Obor požární ochrana je posledním nově otevřeným oborem na střední zdravotnické škole. Výuka tohoto akreditovaného oboru byla zahájena od 1. září 2014. Žáci tohoto oboru získávají všeobecné teoretické znalosti v oblasti požární ochrany a zdravotnické přípravy a praktické znalosti ve vybraných oblastech. Absolvent je jak po teoretické, tak i po praktické stránce připraven k činnostem vyplývajícím ze statutu *Odborně způsobilé osoby či technika PO* na úseku PO (požární ochrana). To znamená, že zejména vykonává činnosti v oblasti posuzování požárního nebezpečí z hlediska ohrožení osob, zvířat a majetku, provádí školení zaměstnanců, členů požárních hlídek a preventistů požární ochrany, zpracovávají dokumentaci požární ochrany pro právnické a podnikající fyzické osoby, zajišťují organizaci požární ochrany, apod. Současně je připraven k samostatnému plnění úkolů při zdolávání požárů a plnění úkolů požární prevence v rámci služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Absolvent může najít uplatnění v různých úrovních výkonu státní správy a územní samosprávy.

5.2 Studijní obory vyššího odborného vzdělání

Vyšší odborná zdravotnická škola v Praze 1 nabízí vyšší odborné vzdělání v těchto oborech: **Diplomovaný farmaceutický asistent, Diplomovaný oční optik, Diplomovaný zdravotní laborant, Diplomovaný zubní technik a Diplomovaná dentální hygienistka.**

Studium je určeno pro maturanty, kteří si tak prohloubí své všeobecné, odborné i praktické znalosti a dovednosti. Studium je ukončeno absolutoriem, které se skládá z obhajoby absolventské práce a teoretické zkoušky. Absolventi získají vysvědčení o absolutoriu a diplom absolventa. Náleží jim označení diplomovaný specialista (DiS). V denní formě trvá studium nejčastěji 3 roky.

5.2.1 Diplomovaný farmaceutický asistent

Cílem tohoto zdravotnického oboru je připravit kvalifikovaného pracovníka pro práci na farmaceutických pracovištích.

Diplomovaný farmaceutický asistent provádí odborné činnosti spojené s přípravou, výdejem, kontrolou, skladováním a distribucí léčiv a prostředků zdravotnické techniky ve zdravotnických zařízeních.

Obsah vzdělání je zaměřen na získání znalostí, které se týkají problematiky léčiv, prostředků zdravotnické techniky, kontroly léčiv, léčivých rostlin s použitím nejmodernějších metodických postupů, přístrojové a počítačové techniky. Součástí vzdělávacího programu je i odborná praxe.

Absolvent se uplatní ve všech typech lékáren, v prodejnách léčivých rostlin a zdravotnických potřeb, na katedrách farmaceutických, lékařských a přírodovědeckých fakult, v laboratořích pro kontrolu léčiv, výdejnách zdravotnických prostředků, na pracovištích, která se zabývají výrobou léčiv nebo v distribučních firmách.

5.2.2 Diplomovaný oční optik

Absolvent oboru diplomovaný oční optik je komplexně připraven pro veškerou činnost očního optika v provozovnách očních optik včetně řídicí funkce. Po získání potřebné praxe je schopen zastávat pozici vedoucího provozovny nebo může pracovat jako samostatný podnikatel. Odborná způsobilost absolventa umožní také uplatnění v oblasti výroby a obchodu s optickými nebo oftalmologickými prostředky a přístroji.

Odborná výuka je zaměřena na získání teoretických a praktických dovedností uplatnitelných při zhotovování korekčních pomůcek, zejména brýlí, podle předpisu oftalmologa nebo optometristy a také na poradenství v této oblasti. Student je také připravován pro možnou pozici vedoucího vzdělávání v oblasti psychologie, marketingu,

ekonomiky a teorie řízení. Součástí výuky je odborná praxe ve vybraných provozovných optik.

5.2.3 Diplomovaný zdravotní laborant

Vzdělávání a praktická příprava diplomovaných zdravotních laborantů je zaměřena na zvládnutí analýz různých druhů biologického materiálu. Žáci se vzdělávají pro práci v laboratořích klinické biochemie, hematologie, krevní transfúze, histologie, mikrobiologie, imunologie, apod. Při výuce jsou používány nejmodernější metodické postupy, přístrojové vybavení a počítačová technika.

Absolvent najde uplatnění v laboratořích klinické biochemie, hematologie, histologie, mikrobiologie ve všech typech zdravotnických zařízení, ve specializovaných laboratořích oboru genetiky, toxikologie, soudního lékařství, hygieny, epidemiologie, sexuologie, v analytických laboratořích výzkumných pracovišť, v laboratořích zdravotních ústavů a farmaceutických firem.

5.2.4 Diplomovaný zubní technik

Žáci se seznámí teoreticky i prakticky se zhotovováním různých druhů klasických i moderních zubních náhrad v odborných učebnách, ve školních zubních laboratořích a na stomatologických pracovištích v terénu.

Odborná složka absolventa je charakterizována schopností aplikovat získané vědomosti a dovednosti na všechny konkrétní případy v oblasti zhotovování všech druhů stomatologických protéz.

Absolvent se uplatní ve všech typech stomatologických laboratořích, ve výrobě i obchodě příslušného zaměření, v oblasti stomatologické protetiky a v managementu zubní laboratoře, v oblasti plastické chirurgie, na odděleních ORL a neurologie, při práci ve výzkumných ústavech.

5.2.5 Diplomovaná dentální hygienistka

Tento obor připravuje pro stomatologickou preventivní a léčebnou péči o ústní hygienu. Žáci se naučí asistovat při vyšetření dutiny ústní, vypracovat anamnézu, zhotovovat intraorální rentgenové snímky, otisky chrupu, provádět odborné čištění zubů, včetně odstranění zubního kamene, provádět ošetření citlivého dentinu a lokální fluoridaci, provádět s pacientem nácvik dentální hygieny, vykonávat činnosti v rámci prevence zubního

kazu a parodontopatie, pracovat se zdravotnickou technikou (např. rentgenovou), provádět úpravu povrchu zubů depuračními a leštícími pastami či profylaktickými materiály.

Absolvent najde uplatnění v privátních i státních stomatologických pracovištích a týmech, zubních ordinacích, na specializovaných pracovištích (např. stomatologické prevence).

6 Dokument Zdraví 2020 - Národní strategie

Nový dokument, o kterém se píše v této kapitole, je dokumentem, který je nutné zmínit z toho důvodu, že i na státní úrovni oblast podpory zdraví a prevence nemocí je aktuálním a velmi důležitým tématem. Proto také vláda České republiky dokument *Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí* podpořila.

Dokument *Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí* je rámcovým souhrnem opatření pro rozvoj veřejného zdraví v České republice. Je také nástrojem pro implementaci programu Světové zdravotnické organizace (SZO) *Zdraví 2020*, který byl schválen 62. zasedáním Regionálního výboru Světové zdravotnické organizace pro Evropu v září 2012.

Tento nový dokument rozpracovává vizi systému veřejného zdraví na všech úrovních společnosti. Je určena nejen institucím veřejné správy, ale také všem ostatním složkám, jako jsou například komunity, vzdělávací, vědecké a další instituce (*Zdraví 2020: Národní strategie*, 2014). Realizaci Národní strategie podpořila i vláda České republiky svým usnesením č. 23 ze dne 8. ledna 2014.

Národní strategie (dále jen NS) bude dále rozpracována do jednotlivých implementačních dokumentů podle stanovených témat ochrany a podpory veřejného zdraví a prevence nemocí, zdravotního stavu obyvatelstva ČR a dalších témat veřejného zdravotnictví a organizace zdravotní péče.

6.1 Provázanost dokumentů Národní strategie a Zdraví 21

Národní strategie navazuje na dokument *Zdraví 21*. Národní strategie rozpracovává jednotlivé cíle tohoto dokumentu. Dva strategické cíle NS přímo navazují na cíle *Zdraví 21*. Prvním strategickým cílem je zlepšit zdraví obyvatel a snížit nerovnosti v oblasti zdraví. Druhým cílem je posílit roli veřejné správy v oblasti zdraví a přizvat k řízení a rozhodování všechny složky společnosti, sociální skupiny i jednotlivce. S těmito strategickými cíli souvisí čtyři prioritní oblasti NS *Zdraví 2020*. Tyto čtyři prioritní oblasti navazují na cíle *Zdraví 21* a v dokumentu jsou zobrazeny v přehledném schématu (viz příloha 1).

Pro vzdělávací instituce, jako je i zdravotnická škola, je nutné zmínit některé z cílů *Zdraví 21*, které jsou provázány s vybranými prioritními oblastmi. Prioritní oblast 1. zní:

Realizovat celoživotní investice do zdraví a prevence nemocí, posilovat roli občanů a vytvářet podmínky pro růst a naplnění jejich zdravotního potenciálu. U této první prioritní oblasti je významný *Cíl 4* týkající se *Zdraví mladých*. Podstatná je ochrana zdraví dětí a mládeže, zajištění bezpečí a životní pohody. Zdravé děti se lépe učí. Školy ve spolupráci s různými institucemi mohou napomoci ke zvyšování zdravotní gramotnosti. Klíčové jsou i metody zaměřené na zdravý životní styl mladých lidí. Aktivita zahrnují také vzdělávání mezi vrstevníky (tzv. peer-to-peer), zapojení mládežnických organizací a rozličné školní programy na podporu zdravotní gramotnosti. Je důležité do toho zahrnout i oblast duševního a sexuálního zdraví.

Prioritní oblast 2. zní: *Čelit závažným zdravotním problémům v oblasti neinfekčních¹² i infekčních nemocí a průběžně monitorovat zdravotní stav obyvatelstva.* Na tuto oblast navazují dva významné cíle Zdraví 21 týkající se také i vzdělávacích institucí jako jsou střední školy, *Cíl 9 Snížení výskytu poranění násilím a úrazy* a *Cíl 10 Zdravé a bezpečné životní prostředí*. Na zdravotnické škole, kde je hlavní součástí vyučování praktická výuka, je nutné vytvořit pro žáky nejen zdravé, ale i bezpečné prostředí. K tomu slouží nejen školní řád, minimální preventivní program školy, ale také směrnice o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Prioritní oblast 3. je o posilování zdravotnických systémů, dostupnosti zdravotnických služeb, ale i zaměření na ochranu a podporu zdraví a na prevenci nemocí. S touto oblastí jsou provázány celkem čtyři cíle Zdraví 21, z nichž *Cíl 18* z hlediska vzdělávací instituce, zdravotnické školy, je významný a týká se *přípravy zdravotnických pracovníků*. A do této přípravy, včetně odborných znalostí, je nutné zahrnout i kvalitu péče zaměřenou na lidi, na ochranu a podporu zdraví, zdravého životního stylu a prevence nemocí. V odborné přípravě musí být také věnována pozornost i novým metodám ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí. Důležitá je i spolupráce mezi odborníky veřejného zdravotnictví a zdravotní péče, i z oborů zdravotnických a sociálních služeb i dalších resortů.

Prioritní oblast 4. říká, že je důležité *podílet se na vytváření podmínek pro rozvoj odolných sociálních skupin, tedy komunit žijících v prostředí, které je příznivé pro jejich*

¹² „Nejčastějšími neinfekčními nemocemi jsou srdečně-cévní a nádorová onemocnění, cukrovka, plicní onemocnění, nemoci pohybového aparátu a kazivost chrupu. Nejdůležitější rizikové faktory těchto onemocnění jsou ovlivnitelné a spočívají v chování jednotlivce, v jeho životním stylu.“ (Státní zdravotní ústav, *Neinfekční nemoci*. [2015-12-13])

Dostupné na internetu: <<http://www.szu.cz/tema/prevence/chronicke-nemoci>>

zdraví. Tato oblast je provázána se třemi cíli Zdraví 21: *Cíl 11 Zdravější životní styl*; *Cíl 12*, který hovoří o *snížení škody způsobené alkoholem, drogami a tabákem* a *Cíl 13* zaměřující se na *zdravé místní životní podmínky*. Do této oblasti jsou zahrnuty i realizace programů, jako jsou „Zdravá města a komunity SZO“, „Podnik podporující zdraví“ nebo „Školy podporující zdraví“. Zdravotní stav jedince je úzce spjat s prostředím. Žák převážnou část svého života tráví ve škole, tedy ve školním prostředí a proto je velmi důležité, aby vedení školy vytvořilo pro své žáky zdravé a bezpečné prostředí.

6.2 Implementace Národní strategie

Dokument NS uvádí implementační strukturu a systém řízení uplatnění NS. Kromě popsaného systému řízení ochrany a podpory zdraví jsou zde uváděny také lidské zdroje. Důležitost odborného vzdělávání a výchovy nejen na lékařských fakultách, ale i vzdělávání nelékařských zdravotnických pracovníků je jednou z priorit NS.

Pro úspěšnou realizaci NS je nezbytné zajistit legislativní zakotvení a to předpokládá novelizaci již existujících právních norem, z nichž je důležitý zákon o ochraně veřejného zdraví či zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Nezbytným předpokladem úspěšné realizace NS je také podstatné revitalizovat stávající infrastrukturu a spolupracovat s co nejširším spektrem složek společnosti a to jsou například rodiny, občanské iniciativy, nevládní organizace, odborné společnosti a instituce, podnikatelský sektor a také samozřejmě školy. Důležitá je také podpora a spolupráce Ministerstva zdravotnictví, odborných lékařských společností, České lékařské komory, lékařských a pedagogických fakult.

Pro tvorbu a realizaci zdravotní politiky je také nezbytné využít výsledky provedené analýzy implementace dokumentu Zdraví 21 a také využít zkušeností jiných vyspělých států světa.

Dokument popisuje seznam konkrétních implementačních dokumentů. Jedná se o akční plány dle stanovených témat. Jedním z akčních plánů je například plán celoživotního vzdělávání zdravotnických pracovníků. Cílem je zvýšit počet zdravotnických pracovníků zapojených do celoživotního učení a vzdělávání, zlepšit jejich odborné znalosti a dovednosti v péči o zdraví a prevence nemoci.

Časový harmonogram NS je rozložen až do roku 2021, kdy bude zpracována závěrečná hodnotící zpráva. Samotná realizace akčních plánů je rozložena od roku 2016 až do roku 2020. Od roku 2017 bude průběžně prováděna evaluace a případná aktualizace NS.

Co se týká rozpočtu, předpokládá se využití financí z Evropského strukturálního a investičního fondu EU pro zdravotnictví, případně podpora v rámci finančního programu Evropské komise. Další náklady budou pokryty v souladu s možnostmi státního rozpočtu. Další prostředky také budou poskytnuty Světovou zdravotnickou organizací v rámci smluv o spolupráci.

Dokument Národní strategie uvádí složení týmu, který se podílí na tvorbě NS. Jedná se převážně o lékaře z České lékařské společnosti J. E. Purkyně, ze Státního zdravotního ústavu a Ministerstva zdravotnictví ČR. Při tvorbě NS se uplatnily i další subjekty, například v rámci Ministerstva zdravotnictví různé odbory, Státní zdravotní ústav, krajské hygienické stanice, ostatní resorty, krajské úřady a ostatní subjekty, jako například Akademie věd ČR.

Součástí dokumentu NS je sedm příloh. První příloha obsahuje hodnotící zprávu plnění cílů Dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva v ČR v letech 2003 – 2012. Tato příloha shrnuje nejdůležitější výstupy a závěry. Shrnutí se zaměřuje na nejzávažnější zdravotní hrozby, které zatěžují systém veřejného zdravotnictví, a je nutné zavádět v těchto oblastech systémová opatření. Druhá příloha obsahuje vybrané legislativní, strategické a koncepční materiály v oblasti podpory a ochrany veřejného zdraví. Další přílohy zahrnují například vývoj délky života ve zdraví, hlavní příčiny úmrtí a jejich determinanty či přehled stávajících screeningových programů, apod. Součástí některých příloh jsou přehledné grafy a tabulky ukazující vývoj či přehled ve vybrané oblasti a kategorii.

6.3 Znalost dokumentu Zdraví 2020 - Národní strategie

Z tohoto nového dokumentu, který byl uveden v roce 2014, SZŠ a VOŠZ Praha 1 zatím nevychází. Tento dokument někteří z učitelů této zdravotnické školy znají, především díky dalšímu vzdělávání na vysoké škole měli možnost se s ním zběžně seznámit. Učitelé, kteří vyučují předmět Výchova ke zdraví určený studentům VOŠ, znají tento dokument. Je součástí vyučovacího předmětu Výchova ke zdraví a studenti jsou s ním v rámci tohoto předmětu seznámeni.

Převažující neznalost dokumentu Zdraví 2020 je, dle slov školní metodičky prevence, dána především nedostatečným šířením informací, neuspokojivou či téměř žádnou reklamou a také nekvalitní vzájemnou spoluprací s příslušnými resorty, jako je například resort ministerstva zdravotnictví. V případě, že zásadní dokument není šířen do škol přímo pro školní metodiky prevence, k ostatním pedagogickým pracovníkům se nedostane. Pokud pošlou pouze email, což je nejlevnější varianta, hrozí zapadnutí této informace mezi dalšími maily různých nabídek, upozornění, apod. V případě, že takový dokument přijde v papírové podobě, pak to má daleko vyšší efekt a poté může být zpracován metodikem prevence a následně předán ostatním učitelům.

7 Kurikulum a kurikulární dokumenty

Kurikulum je moderní pojem, který má široký rozsah. Jeho hlavní obsahovou složkou jsou vybrané poznatky, které jsou určeny k osvojování lidskými jedinci (Janík, Maňák, Knecht, 2009). Termín kurikulum přinesl do pedagogiky nový, obecnější pojem, který doplňuje termíny jako učební plán, učební osnovy, jež tyto spojuje a včleňuje do obecnější roviny. „V tomto obecnějším pohledu lze kurikulum chápat jako obsah vzdělání (učivo) v širším slova smyslu a proces jeho osvojování, tj. jako veškerou zkušenost žáka (učícího se), kterou získává ve školském (vzdělávacím) prostředí, a činnosti, které jsou spojeny s jeho osvojováním a hodnocením“ (Maňák, Janík, Švec, 2008).

V pedagogickém slovníku najdeme u termínu kurikulum sdělení, že se rozeznávají tři základní významy tohoto pojmu. 1. kurikulum je vzdělávací projekt, plán. 2. Kurikulum je označován průběh studia a jeho obsah. 3. Kurikulum je obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ve škole se vztahujících, její plánování a hodnocení (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Další definice kurikula je možné nalézt v knize Moderní pedagogika (Průcha, 2013), kde autor uvádí také zahraniční definice tohoto pojmu.

„To, co je obsahem vzdělávání ve školách, je vymezováno v kurikulárních dokumentech“ (Průcha, 2013, s. 249). Kurikulární dokumenty jsou obsahové a organizační předpisy, které jsou určeny především pro učitele ve školách k vedení a řízení učebního procesu. Jsou to učební plány, učební osnovy, učebnice, didaktické texty pro žáky, standardy vzdělávání, požadavky na zkoušky, a další (Průcha, 2013). Součástí kurikulárních dokumentů jsou hlavně cíle vzdělávání, vzdělávací obsah, časové dotace atd., to vše pro daný typ vzdělání. Zahrnují také obsah týkající se oblasti ochrany a podpory zdraví, zdravého životního stylu.

Národní program vzdělávání (tzv. Bílá kniha) v České republice a školský zákon¹³ zavedly do vzdělávací soustavy nový systém vzdělávacích programů. „Vzdělávací programy jsou pro všechny pracovníky v sektoru školství důležitým zdrojem informací o tom, jak funguje nebo má fungovat vzdělávací systém“ (Průcha, 2009, s. 216). Tyto dokumenty jsou tvořeny na dvou úrovních: státní a školní. Do státní úrovně patří Národní program vzdělávání a rámcový vzdělávací program. Do školní úrovně patří školní vzdělávací program.

¹³ Školský zákon – zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

7.1 Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy byly vytvořeny pro všechny úrovně vzdělávání včetně středního odborného vzdělávání. RVP pro střední odborné vzdělávání představují závazné kurikulární dokumenty pro všechny školy, které poskytují střední odborné vzdělávání. Tyto dokumenty vymezují závazné požadavky na vzdělávání v jednotlivých oborech středního odborného vzdělání. Školy jsou povinny vycházet z těchto dokumentů a rozpracovat do svých školních vzdělávacích programů.

RVP je rozpracován pro každý obor vzdělání, který je zařazen v soustavě oborů vzdělání. Nařízením vlády č. 211/2010 Sb.¹⁴ byla určena soustava oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, s uvedením oborů vzdělání, v nichž lze dosáhnout základního vzdělání, středního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem a středního vzdělání s maturitní zkouškou, vzdělání v konzervatoři a vyššího odborného vzdělání. Pro střední odborné vzdělání je cca 280 oborů.

Obsahem Rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání jsou stanoveny obecné cíle středního odborného vzdělávání. Pro koncipování struktury těchto cílů byl využit koncept čtyř cílů vzdělávání pro 21. století mezinárodní komise UNESCO: učit se poznávat; učit se pracovat a jednat; učit se být a učit se žít společně.¹⁵

Nezbytnou částí RVP jsou kompetence absolventa, klíčové a odborné. Klíčové kompetence pro obory středního odborného vzdělávání jsou univerzální. Ve výuce se neváží na konkrétní vyučovací předměty, lze je rozvíjet prostřednictvím všeobecného i odborného vzdělávání, v teoretickém i praktickém vyučování, ale i prostřednictvím dalších aktivit doplňujících výuku. Mezi klíčové kompetence středního odborného vzdělávání patří: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; komunikativní kompetence; personální a sociální kompetence; občanská kompetence a kulturní podvědomí; kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám; matematická kompetence a kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi. Odborné kompetence se vztahují k výkonu pracovních činností a vyjadřují profesní profil absolventa, jeho způsobilost pro výkon povolání. Odvíjejí se od

¹⁴ Dne 9. listopadu 2012 bylo ve Sbírce zákonů zveřejněno nařízení vlády č. 367/2012 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.

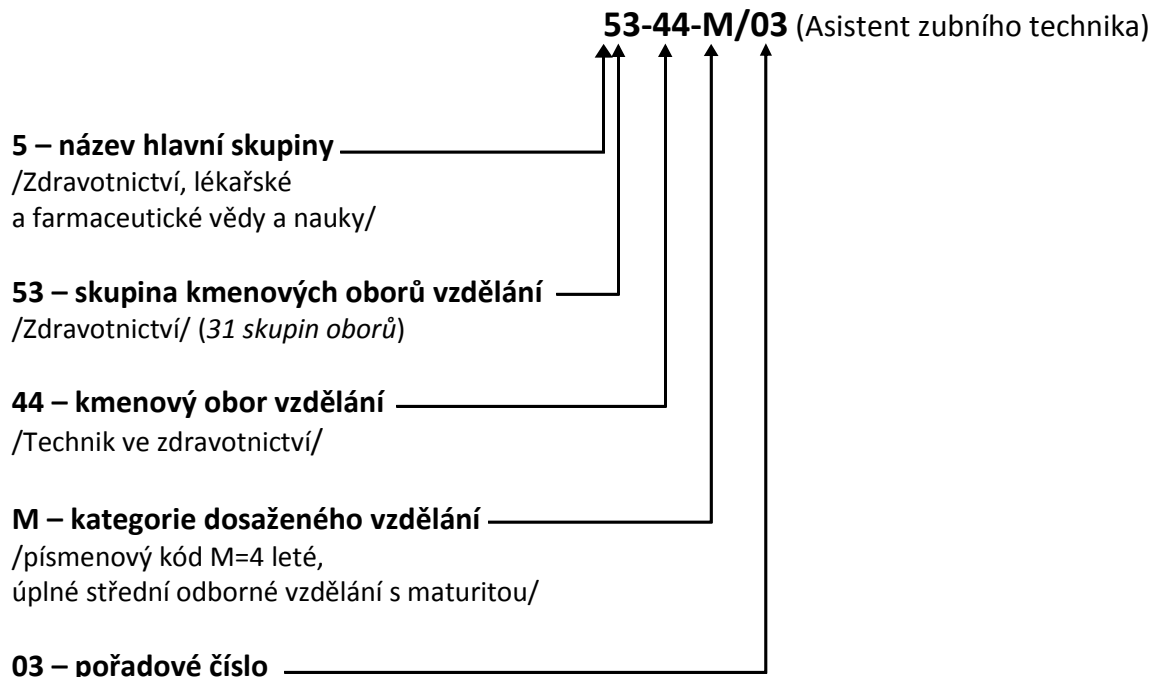
¹⁵ Zdroj: RVP středního odborného vzdělávání oborů: asistent zubního technika, asistent očního optika, laboratorní asistent, požární ochrana, aplikovaná chemie. Tyto RVP jsou dostupné na internetu: <<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

kvalifikačních požadavků na výkon konkrétního povolání a charakterizují způsobilost absolventa k pracovní činnosti. Odborné teoretické vzdělání poskytuje žákovi ucelený teoretický přehled o primárních zdravotnických oblastech jednak obecně pro zdravotnického pracovníka, ale i pro jeho pracovní činnosti. Žák získá znalosti odborné zdravotnické terminologie a dovednosti v příslušné oblasti profesní činnosti. Odborné praktické vzdělání žákovi poskytuje teoretické znalosti a praktické dovednosti potřebné pro jeho zdravotnickou činnost v dané oblasti. Žák zvládne kompetentní pracovní postupy, technologické pracovní daných materiálů, řešení defektů a ovládání odborné terminologie.

Pro střední odborné vzdělávání jsou stanoveny vzdělávací oblasti: Jazykové vzdělávání a komunikace, Společenskovední vzdělávání, Přírodovědné vzdělávání, Matematické vzdělávání, Estetické vzdělávání, Vzdělávání pro zdraví, Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích, Ekonomické vzdělávání a Odborné vzdělávání členěné podle obsahových okruhů – ve vazbě na obor vzdělávání. Součástí vzdělávání jsou také začleněná průřezová témata, která reprezentují aktuální okruhy problematiky současného života: Občan v demokratické společnosti, Člověk a životní prostředí, Člověk a svět práce, Informační a komunikační technologie (RVP 53-44-M/03 Asistent zubního technika, 2008).

Každý obor vzdělání je označen identifikačním kódem (pětimístný kód), který rozlišuje jednotlivé obory podle poskytovaného stupně vzdělání, charakteru přípravy i obtížnosti studia. Obory jsou členěny do příslušných skupin kmenových oborů podle obsahové příbuznosti. To vyjadřuje první dvojčíslí v kódu. Dále jsou členěny do kategorií dosaženého vzdělání. To vyjadřuje velké písmeno v kódu oboru a u některých oborů i následující číslo (viz příklad - tabulka 1).

Struktura kódu:

Tabulka 1 – Příklad struktury kódu

Rámcové vzdělávací programy oborů SZŠ

Na střední zdravotnické škole v Praze 1 jsou vyučovány obory patřící do různých skupin oborů vzdělání. Pouze dva obory patří do skupiny oborů vzdělání Zdravotnictví /Kód: 53/. Jedná se o obory **Asistent zubního technika** (kód oboru: 53-44-M/03) a **Laboratorní asistent** (kód oboru: 53-43-M/01).

Obor **Asistent očního optika** (kód oboru: 69-42-M/01) patří do skupiny oborů vzdělání - Osobní a provozní služby. Obor **Aplikovaná chemie** (kód oboru: 28-44-M/01) patří do skupiny oborů vzdělání – Technická chemie a chemie silikátů. Obor **Požární ochrana** (kód oboru: 39-08-M/01) patří do skupiny oborů vzdělání – Speciální a interdisciplinární obory.

Absolventi tří výše uvedených oborů nemají postavení zdravotnického pracovníka ve smyslu zákona č. 96/2004 Sb.¹⁶.

U oborů vyššího odborného vzdělání vyučované obory patří do skupiny oborů vzdělání Zdravotnictví; **Diplomovaný farmaceutický asistent** (kód oboru: 53-43-N/11), **Diplomovaný zdravotní laborant** (kód oboru: 53-43-N/21), **Diplomovaný zubní technik** (kód oboru: 53-44-N/11), **Diplomovaná dentální hygienistka** (kód oboru: 53-41-N/31). Absolventi těchto čtyř oborů mají postavení zdravotnického pracovníka ve smyslu zákona č. 96/2004 Sb. Na obor **Diplomovaný oční optik** (kód oboru: 39-43-N/02), který patří do skupiny oborů vzdělávání – Speciální a interdisciplinární obory, se nevztahuje zákon č. 96/2004 Sb.

7.2 Pedagogické dokumenty školy

Dle právního vymezení dokumentaci škol a školských zařízení stanovuje především § 28 zákona č. 561/2004 Sb.

Pedagogický dokument je materiál, který vymezuje a určuje práci ve škole, a to jak učitelům, ředitelům, tak i žákům. Jeho funkce jsou koncepční, projektová, organizační, hodnotící, kontrolní a zpětnovazební. Podle převahy funkcí se dělí pedagogické dokumenty do dvou skupin. Teoretické pedagogické dokumenty, kde patří např. koncepce či pojetí školy, RVP, ŠVP, standardy, učební programy, plány, osnovy, učebnice, metodické příručky, časově tematické plány. Druhou skupinu tvoří praktické pedagogické dokumenty jako je např. vnitřní řád školy, třídní kniha, katalogové a žákovské listy, žákovské knížky (Kalhous, Obst a kol., 2009).

7.2.1 Teoretické dokumenty školy

Školní vzdělávací programy

Mezi teoretické pedagogické dokumenty patří školní vzdělávací programy. Školní vzdělávací program je stěžejním pedagogickým dokumentem školy, na jehož základě se realizuje vzdělávání v daném oboru vzdělání. Je zpracován v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem a s platnou legislativou. Je povinnou součástí

¹⁶ Zákon č. 96/2004 Sb. - Zákon o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních)

dokumentace školy a jeho tvorba je plně v kompetenci ředitele školy, který je zodpovědný za její kvalitu i za úroveň její realizace.

ŠVP obsahují úvodní identifikační údaje, profil absolventa, charakteristiku daného vzdělávacího programu, konkretizovaný učební plán, včetně rozpracování obsahu vzdělávání z RVP do ŠVP, učební osnovy k jednotlivým předmětům oboru s jejich rozpisem výsledků a obsahů vzdělávání a popis materiálního a personálního zajištění při realizaci ŠVP.

Minimální preventivní program

Minimální preventivní program¹⁷ je komplexním dlouhodobým preventivním programem školy/školského zařízení a je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného RVP, popř. je přílohou dosud platných osnov a učebních plánů (Miovský, 2012, s. 13).

Ve škole by měl být Minimální preventivní program k dispozici na veřejně dostupném místě. MPP je modelovým rámcem pro preventivní program dané školy. Je to dokument, který zahrnuje příslušné zákony, metodické pokyny, školní řád a pravidla sankcí za jeho porušování (Valentová, 2013).

Tento program je dokumentem dané školy vypracovávan vždy na konkrétní školní rok a zodpovídá za něj školní metodik prevence. Na tvorbě a realizaci MPP se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Při jeho tvorbě a vyhodnocování spolupracuje školní metodik prevence s metodikem prevence příslušné pedagogicko-psychologické poradny, případně s místními neziskovými organizacemi a dalšími subjekty (např. Policie ČR). Aby byl MPP vypracován efektivně, vyžaduje to spolupráci a odpovědnost pedagogických i nepedagogických pracovníků školy na všech úrovních.

Dokument by měl definovat dlouhodobé a krátkodobé cíle preventivního programu a aktivity školy a současně by měl být vše naplánováno tak, aby mohl být řádně proveden a zkontrolován. Cílem programu je oddalovat, bránit nebo snižovat výskyt rizikového chování a zvyšovat schopnost žáků činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí ve svém životě.

¹⁷ Minimální preventivní program vychází z Metodického doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28.

Mezi základních materiály školy v oblasti primární prevence vycházejí ze současně platné školské legislativy a každá škola a každý metodik prevence by měl mít ve svém archivu aktuální verze všech dokumentů, které tvoří základní rámec pro realizaci MPP a jakýchkoli dalších preventivních aktivit:

- platné školské dokumenty pro oblast primární prevence,
- koncepci primární prevence (PP) na úrovni celonárodní, kraje, obce,
- standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů PP užívání návykových látek,
- dlouhodobou preventivní strategii školy,
- řád školy, sankční řád,
- krizový plán a postup školy při výskytu rizikových forem chování dětí a mládeže.

7.2.2 Praktické dokumenty školy

Z dalších důležitých dokumentů a předpisů VOŠZ a SZŠ v Praze 1 týkající se podpory a ochrany zdraví jsou provozní řád, školní řád a směrnice BOZP¹⁸.

Tato škola má dva školní řády, zvlášť pro střední odborné vzdělávání a zvlášť pro vyšší odborné studium. Jedním z dalších zásadních dokumentů je směrnice o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, který je důležitou součástí praktického vyučování zdravotnických oborů. Dalším z dokumentů je směrnice o poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, čistících a desinfekčních prostředků.

Obsahy výše uvedených dokumentů zdravotnické školy jsou podrobně rozepsány v praktické části v kapitole Analýza pedagogických dokumentů (viz 11.1).

¹⁸ BOZP - směrnice o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci

8 Projekty SZŠ podporující zdraví

Na zdravotnické škole probíhá již řadu let mnoho různých projektů podporující zdraví. V této diplomové práci budou představeny dva konkrétní projekty s názvem „*Kouřit? A proč?*“ jehož ústředním tématem bylo kouření cigaret a projekt „*Hrou proti AIDS*“.

„Přijímáme-li zdraví jako jednu z nejdůležitějších hodnot a uznáváme-li nezastupitelnou úlohu školy v jeho podpoře, pak podpora zdraví musí prolínat celým životem škola, napříč všemi předměty, a týkat se všech lidí ve škole. Není něčím navíc, ale stává se součástí školního kurikula“ (Havlínová, M. a kol., 1998, s. 33).

8.1 Projekt „Hrou proti AIDS“

Jedním z programů specifické prevence je program nazvaný „*Hrou proti AIDS*“. Jedná se o program, který je jednak pro žáky prvních ročníků jako interaktivní hra a pro žáky třetích ročníků jako „peer“ akce. Program poskytuje žákům možnost i jiným způsobem než přednáškami (tedy hrou) osvojit si znalosti o možnostech přenosu viru HIV, o bezpečném sexuálním chování a lásce s možností diskuze se svými vrstevníky i odborníky. Součástí je také nácvik vzorců chování vhodných k odmítnutí rizikového chování. Realizátorem tohoto programu je Hygienická stanice hlavního města Prahy.

Hygienické stanice hlavního města Prahy zapojila do jmenovaného projektu jako tzv. „peer“ lektory některé žáky zdravotnické školy, které odborně vede a školí lékařka Anna Marešová, učitelka odborných zdravotnických předmětů. Tato skupinka, čítající šest „peer“ žáků druhého ročníku a šest „peer“ žáků třetího ročníku oboru laboratorní asistent, se stala nedílnou součástí profesionálního týmu lékařů a asistentek Hygienické stanice hlavního města Prahy, která společně navštěvuje základní a střední školy se svým originálním programem zaměřeným na prevenci sexuálně přenosných infekcí včetně HIV.

Pro vybranou skupinu „peer“ žáků byl zorganizován v dubnu seminář s názvem „*Seminář pro nové moderátory akce Hrou proti AIDS*“. Jednalo se o výcvik těchto nových žáků v oblasti práce v „peer“ programu. Tento seminář pořádala Hygienická stanice hlavního města Prahy.

16. října 2014 proběhla další realizace projektu „*Hrou proti AIDS*“ v SZŠ Alšovo nábřeží, Praha 1. Zúčastnilo se 126 žáků prvních ročníků.

Tým z Hygienické stanice hlavního města Prahy vedený paní MUDr. Eliškou Němečkovou, stojí za realizaci programu „*Hrou proti AIDS*“, který se v říjnu 2014 uskutečnil na zdravotnické škole. Všichni lektoři odvedli skvělou profesionální práci nejen po stránce odborné, ale žáci navíc velmi oceňovali vstřícný osobní přístup lektorů k jejich problémům. Tento program pozitivně hodnotili nejen žáci, ale i jejich rodiče a učitelé odborných předmětů. Na poznatky získané za pomoci lektorů z hygienické stanice učitelé zdravotnické školy navázali ve výuce.

Všichni učitelé, ale i psychologové a adiktologové, kteří se již s programem „*Hrou proti AIDS*“ setkali, jej hodnotí jako jeden z nejlepších preventivních programů, který na základních a středních školách v současné době probíhá.¹⁹ O kvalitě tohoto programu svědčí také pozitivní zpětná vazba ze škol, kde akce proběhla a také následná vysoká poptávka po tomto programu. Také pracovníci Hygienické stanice hlavního města Prahy velmi kladně ocenili práci žáků v tomto zajímavém programu.

8.2 Projekt „*Kouřit? A proč?*“

V tomto školním roce pracovali žáci zdravotnické školy na projektu s názvem „*Kouřit? A proč?*“, který byl realizován v rámci *Dne projektů 2015*. Témata byla rozdělena do tří oblastí – odborná, všeobecně vzdělávací a kreativní. Celkový počet přihlášených projektů byl šestnáct, z toho jedenáct příspěvků a pět vystavených různých typů prací na jedno společné téma kouření. Vyvrcholením projektu byla závěrečná konference na výše uvedené téma, která proběhla dne 18. března 2015 ve velkém sále kina Lucerna v Praze. Celkem se zúčastnilo 450 žáků. Obsahem konference nebyly jen příspěvky od žáků, ale také od řady zajímavých hostů, jako například docentky Evy Králíkové²⁰. Její přednáška měla příznačný název „*Závislost na tabáku je dětská nemoc, nikoli dospělé rozhodnutí*“. Další přednáška neméně zajímavého hosta pana doktora Jeronýma Klimeše, známého klinického psychologa, byla na téma „*Kouření aneb tobacco free life*“.

Příspěvky žáků měly rozličný charakter. Prezентující žáci byli z různých ročníků a oborů střední i vyšší odborné zdravotnické školy. Žáci druhého ročníku oboru laboratorní

¹⁹ Výňatek z dopisu metodičky prevence řediteli Hygienické stanice hlavního města Prahy dne 4. 12. 2014 (dostupné na internetu: <<http://www.hygp Praha.cz/novinky.php?news=NDkz>>)

²⁰ Doc. MUDr. Eva Králíková, Csc. vede Centrum pro závislé na tabáku III. interní kliniky 1. LF UK a VFN v Praze na Karlově náměstí. Její specializací je epidemiologie, prevence a léčba závislosti na tabáku.

asistent prezentovali patnáctiminutový film s názvem *Nejen o kouření*, který sami natočili. Tento film byl o mladých dívkách, kdy jedna z nich kouří a chce přestat a druhá dívka, která nekouří, ale bohužel začne. Žáci chtěli poukázat na to, jak je zde křehká hranice mezi těmito situacemi. Jak není snadné rozhodnout se skončit a naopak jak snadno se může začít kouřit. Součástí filmu byly také rozhovory s učiteli zdravotnické školy o tom, zda kouří, kdy začali kouřit, apod. Další příspěvek s názvem *Matná minulost kouře*, žáků třetího ročníku oboru oční optik, nás zavedla do historie kouření. Presentace tématu byla spojena s prvky moderní pantomimy. Presentace žáka druhého ročníku VOŠ oboru diplomovaný farmaceutický asistent o tabáku jako o rostlině byla poučná. Každý se dozvěděl, jaké obsahuje látky a jak jsou škodlivé pro člověka. Další presentace byla zaměřena na cigarety po stránce chemické s příhodným názvem *Chemie cigaretového kouře*. Jaké jsou *Důsledky kouření při užívání hormonální antikoncepce*, jsme se dozvěděli z příspěvku žáků třetího ročníku oboru farmaceutický asistent. Další presentaci představila žákyně třetího ročníku VOŠ oboru diplomovaný farmaceutický laborant s názvem *Přípravky k odvykání kouření*. Představila nám, jaké typy přípravků jsou dostupné na našem trhu, jak se používají a jakým způsobem pomáhají. Součástí presentace bylo také seznámení s výzkumem, který provedla celá studijní skupina tohoto oboru. Výzkum se týkal různých zjištění, například jaké typy přípravků si klienti kupují, ve kterém období je nákup největší, apod. Sběr dat byl prováděn od prosince 2013 až do listopadu 2014. Další příspěvek se týkal *Elektronické cigarety*, z čeho se skládá, co obsahuje a zda je šetrnější vůči člověku či nikoliv. Součástí příspěvku byl také empirický výzkum, kterým se zjišťovalo, zda respondentům elektronická cigareta pomáhá, zda má vůbec smysl kouřit tento typ cigarety, apod. Zajímavý příspěvek na téma *Kouřit? Kolik to stojí?* nám ukázal zajímavá čísla týkající se nákupu cigaret a porovnání, kolik peněz zaplatí kuřák za cigarety za týden, měsíc, rok a celý život. Nejmladší prezentující, žáci prvního ročníku oboru laboratorní asistent, nám ve svém příspěvku představili *Mapu nekuřáckých restaurací* Prahy 1, které sami vyhledali a zdokumentovali. Každý účastník konference dostal mapu s adresami nalezených nekuřáckých restaurací. Žáci provedli také výzkum, který se věnoval otázkám kouření, preferencí nekuřáckých restaurací apod. otázky kladli nejen svých středoškolským spolužákům, ale také žákům VOŠ a svým učitelům a dalších pracovníkům školy. Poslední přednáškou v řadě žakovských příspěvků byla nekonvenčně pojata presentace žákyně třetího ročníku oboru laboratorní asistent s názvem *Kouřit či nekouřit – to je oč tu běží*. Kombinace kouření cigaret a orálního sexu byla přinejmenším rozhodně velmi netradičně uchopena.

Vystavené práce v prostorách kinosálu Lucerna byly také začleněny do hodnocení. Téměř všechny práce byly od žáků čtvrtého ročníku oboru asistent zubního technika. Byly zde vystaveny fotografie s příběhem kuřáka s názvy *Zakouřené úsměvy*, nebo *Kdo kouří*. Odpuzující byly ukázky protéz kuřáků, které byly k prohlédnutí. Zajímavá byla také výstava antikuřáckých sádrových plastik. Žákyně prvního ročníku oboru laboratorní asistent představila interaktivní hru pro malé děti komiks s názvem *Ontogeneze kuřáka*.

Během vystoupení jednotlivých skupin žáků jsem pozorovala, že ostatní žáci ve větší míře věnují pozornost přednášejícím. Ojedinele se vyskytlo pár žáků, kteří se chvíli mezi sebou bavili. Ovšem reflexe ze strany žáků na celý projekt o kouření byla velmi pozitivní a to především proto, že si sami připravovali prezentace na své zvolené téma a také vyráběli různé typy prací, jako například fotografie s příběhem kuřáka s názvy *Zakouřené úsměvy* nebo *Kdo kouří*. Zajímavá byla také výstava antikuřáckých sádrových plastik. Garanti jednotlivých prezentací nechávali žákům volné rozhodování při tvorbě prezentací i výrobků. Toto se ve většině případů vyplatilo, protože žáci pojímali některá témata velmi kreativně a netradičně. Ovšem vyskytl se i jeden projekt, který byl velmi kontroverzní.

O přestávkách během konference jsem se ptala náhodných žáků, jak se jim to líbí, jestli by chtěli pokračovat i nadále v projektech i na jiná témata, apod. Malá část žáků reagovala s tím, že je fajn, že se neučí a „ulejou se“ ze školy. Ovšem většina žáků byla nadšená, líbilo se jim to. Bylo vidět, že se baví. Těšili se, až budou hlasovat o nejlepší prezentaci svých spolužáků.

Následující den jsem také hovořila s metodičkou prevence o proběhlé akci. Během rozhovoru jsme narazily také na jednu velmi netradičně pojatou prezentaci žáků. Paní magistra mi řekla, že pokud by žákům zakázali zpracovat jejich zvolené téma, i když se jeví nám „dospělým“ jako „nevhodné“, neměli by do toho chuť, odradilo by je to a nechtěli by se ani zúčastnit. O této problematice jsme také hovořila s výchovnou poradkyní, která byla odlišného názoru. Nechat žákům „volnou“ ruku při výběru tématu ano, ale případně upozornit na citlivost či neúplnou vhodnost zařazení vybraného tématu do daného projektu. Při projednávání vhodnosti témat žáků na konferenci dle jejich slov, byla ona jediná, která byla proti realizaci jedné nevhodné prezentace. Z prezentujících „nevhodných“ témat tomu odpovídala prezentace *Kouřit či nekouřit – to je oč tu běží*, kdy žáci spojili téma kouření cigaret s tématem orálního sexu. Samotné prezentaci předcházela dotazník pro žáky střední školy týkající se více druhého tématu než tématu prvního, kouření. Otázky vyskytující se

v dotazníku byly velmi hrubě až vulgárně položeny a ne všem mladým lidem to bylo příjemné. Dle mého názoru selhal garant tohoto projektu, neboť ten tam byl od toho, aby korigoval a usměrňoval žáky ve vyjadřování a případně je nasměroval k předepsanému tématu. Jak mi sdělila výchovná poradkyně, je na nás učitelích, abychom vedli žáky k určité kultuře vyjadřování a pomáhali jim ukazovat cestu slušnosti, etiky a estetiky.

I když organizace takovéto akce je ze strany učitelů velmi náročná, nejen časově, ale také organizačně, administrativně, je to rozhodně dobrý počín, který se vyplatí. Umět žáky do něčeho nadchnout a poté vytvořit společně takovýto zajímavý projekt je především možný na základě dobrých vzájemných vztahů učitelů a žáků. Mezilidské vztahy jsou jednou ze tří základních stránek sociální komunikace. Nedílnou součástí tohoto sociálního styku jsou také společné činnosti a vzájemné působení a vnímání člověka člověkem (Mareš, Krivohlavý, 1995). A toto si musí zvláště učitelé uvědomit při práci se žáky.

Konání dne projektů je na zdravotnické škole již několik let tradicí. Den projektů 2015 je však ojedinělý tím, že v tomto roce si žáci vyzkoušeli prezentovat před velkým publikem čtyři sta padesátí lidí. Po následných reakcích, myslím, že takováto konference nebude rozhodně poslední.

Na závěr konference byl promítnut velmi zajímavý dokumentární film režiséra Ivo Bystřičana *Mých posledních 150 000 cigaret*. Po zhlédnutí filmu proběhla diskuze s režisérem a poté byly vyhodnoceny nejzdařilejší projekty žáků. Hodnotila porota, která se sestávala z řady pozvaných zajímavých hostů, jako byla docentka Eva Králíková, psycholog Jeroným Klimeš nebo režisér Ivo Bystřičan a také z řady učitelů zdravotnické školy. Hodnocení provedli také diváci, přítomní žáci střední zdravotnické školy, formou jednoduchého hlasovacího zařízení. V závěru konference byly vítězným týmům předány ceny.

8.2.1 Mediální ohlas projektu

Zástupkyně zdravotnické školy, Šárka Slavníková, napsala pro Magazín městské části Praha 1 článek²¹ o nedávno proběhlé akci zdravotnické školy - závěrečné konferenci

²¹ Slavníková, Š. *Kouřit? A proč?* In Magazín městské části Praha 1. Jaro 2015. [2015-11-02]. Dostupné na internetu: <<http://www.praha1.cz/cps/mesicnik-54080.html>>

projektu „*Kouřit? A proč?*“. Obyvatelé Prahy 1 se tak mohli dozvědět, na jakých aktivitách pracují žáci střední i vyšší školy na Alšově nábřeží.

Časopis českých lékárníků v letošním čtvrtém čísle otiskl článek²² o "*Dni projektů*". Autorkou článku s názvem „*Kouřit v Lucerně...?*“ je PharmDr. Marie Loučková.

8.2.2 Amatérský film žáků SZŠ

Jedním z vítězných projektů se stal také film žáků druhého ročníku oboru laboratorní asistent s názvem „*Nejen o kouření*“. Tento film²³ byl následně zaslán do amatérské filmové soutěže *ANTI FET FEST aneb jde to i jinak*, která je pořádána hlavním městem Prahy a městských částí Praha 1 až 22. V roce 2015 se jedná již o osmý ročník této stále populárnější soutěže. Tato filmová soutěž je určena pro žáky základních a středních škola a odborných učilišť. Tématem všech zaslaných filmových snímků je prevence sociálně patologických jevů.

Žákům druhého ročníku jejich film, který se též stal vítězem Dne projektů 2015, slavil úspěch na *ANTI FET FESTu*. V kategorii středních škol žáci obsadili skvělé třetí místo.

8.2.3 Financování projektu

Uspořádání této konference bylo finančně podpořeno Sdružením přátel školy a některými firmami, se kterými škola profesně spolupracuje – tyto organizace přispěly na úhradu za pronájem sálu, nákup cen pro vítězné projekty a odměny pro žáky.

Na tento projekt byly použity finanční zdroje zdravotnické školy a také finanční podpora sponzora Oční optika.

I když existuje dotační systém hlavního města Prahy na takovéto akce, škola jej nevyužívá, neboť tento systém je velmi složitý. Veškeré úřednické záležitosti a i následné vyhodnocování zbytečných detailů a vypisování velkého množství různých formulářů je zbytečně zdlouhavou a složitou záležitostí, od které škola upustila.

²² Loučková, M. *Kouření v Lucerně...?* In Časopis českých lékárníků: měsíčník stavovské lékárnické komory. č. 4/2015. [2015-11-02]. Dostupné na internetu: <<http://www.lekarnici.cz/Casopis.aspx>>

²³ Žákovský film: *Nejen o kouření*. [2015-05-15]. Dostupné na internetu: <<http://rs.antifetfest.cz/snimky-2015>>

9 Pedagogičtí pracovníci zdravotnické školy

Na podpoře zdraví, zdravého životního stylu se na zdravotnické škole podílejí všichni pedagogičtí pracovníci. Škola tuto problematiku zahrnuje na základě rámcových vzdělávacích programů do svých školních vzdělávacích programů, podle nichž se řídí všichni učitelé. Na této zdravotnické škole působí výchovný poradce, speciální pedagog a školní metodik prevence.

9.1 Školní metodik prevence

Funkce školního metodika prevence se v českých školách objevila ve druhé polovině devadesátých let 20. století. Od této doby jeho práce prošla velkou proměnou. Nejdříve se nazýval protidrogový preventista. Často tuto funkci vykonával výchovný poradce. Po roce 2000 se jeho pracovní náplň značně rozšířila, především o prevenci sociálně patologických jevů a z tohoto důvodu se od sebe oddělil výkon činností výchovného poradce a metodika prevence a začali ji vykonávat dva učitelé (Knotová a kol., 2014).

Funkce a náplň práce metodika prevence je legislativně vymezena vyhláškou MŠMT ČR č. 72/2005 Sb.²⁴, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a podle příslušných ustanovení Školského zákona.

Školní metodik prevence (dále jen ŠMP) vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O svých činnostech vede písemnou dokumentaci v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb.²⁵, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

ŠMP je učitel, který je odborně připraven pro výchovné poradenství především v oblasti prevence, zvláště pak prevence a sledování chování dětí a mládeže z hlediska norem pedagogických, psychologických a sociálních, zjišťování negativních jevů a poruch a jejich napravování (Tyšer, 2006).

Těžiště práce školního metodika prevence spočívá v poskytování odborné rady a pomoci žákům, u kterých se vyskytly problémy v oblasti šikany, návykových látek, kriminality, vandalismu, patologického hráčství, poruch příjmu potravy, závislosti na

²⁴ Vyhláška č. 72/2005 Sb. byla inovována ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. ze dne 15. dubna 2011.

²⁵ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění účinném od 1. ledna 2015.

virtuálních drogách a dalších projevů rizikového chování. Pomoc poskytuje také i rodičům a dalším žákům.

Mezi metodické a koordinační činnosti ŠMP patří především:

- tvorba a realizace preventivního programu školy;
- koordinace a účast na aktivitách školy zaměřených na prevenci sociálně patologických jevů;
- metodické vedení učitelů v této oblasti;
- spolupráce s výchovným poradcem školy, s vedením školy, třídními učiteli a ostatními učiteli;
- koordinace spolupráce školy s orgány státní správy, s okresním metodikem prevence a s odbornými pracovišti;
- spolupráce se střediskem výchovné péče, odbornými lékaři, krizovým centrem, Policií ČR, OSPOD aj.;
- zajišťování a spolupráce při osvětových kampaních v oblasti zjišťování informovanosti veřejnosti a hlavně mládeže v rámci reprodukčního zdraví (problematika HIV/AIDS);
- shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů;
- vedení písemných záznamů o činnosti ŠMP;
- získávání nových odborných informací a zkušeností – semináře a schůzky školních metodiků prevence (Tyšer, 2006).

V rámci informační činnosti ŠMP zajišťuje a předává odborné informace ostatním pedagogickým pracovníkům školy. Vede a aktualizuje kontakty na instituce v oblasti primární prevence. ŠMP má také na starosti školní nástěnky v aule školy či případně schránku důvěry.

Poradenská činnosti je také součástí práce ŠMP. Ve spolupráci s třídními učiteli vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování. Poskytuje poradenské služby žákům a rodičům, zajišťuje péči odpovídajícího odborného pracoviště.

9.1.1 Školní metodik prevence zdravotnické školy

Školním metodikem prevence SZŠ a VOŠZ v Praze 1 ve školním roce 2014/2015 je Mgr. Pavla Schmiedová. Na této zdravotnické škole působí krátce. Kromě funkce metodika prevence vyučuje některé teoretické předměty oborů střední i vyšší odborné školy a je také třídní učitelkou prvního ročníku oboru laboratorní asistent.

Funkce metodika prevence obnáší mnoho povinností. Jednou z nich je poskytování poradenských služeb v oblasti prevence rizikového chování. Doba konzultačních hodin pro žáky je vypsána nejen na webových stránkách, ale i na nástěnce metodika prevence. Nezbytnou součástí práce metodika prevence je spolupráce s výchovným poradcem, s vedením školy, s třídními učiteli a ostatními pedagogickými pracovníky a také i s rodiči žáků.

Velmi důležitý dokument týkající se strategie a koncepce prevence, který metodik prevence vypracovává a pomáhá realizovat, je Minimální preventivní program školy. Seznamuje ředitele školy s programem a snaží se ho získat pro jeho realizaci. Sděluje svůj koncept, cíle programu, jeho východiska, komplexnost i dlouhodobost. Seznamuje i kolegy s filozofií programu a snaží se je zaangažovat do jeho realizace. K tomu nejčastěji slouží pedagogické rady, kde má možnost představit svůj koncept programu. O programu informuje i nepedagogické pracovníky školy. Informuje také rodiče o svých záměrech a způsobech realizace programu a získat je pro účast na programu. Nejčastěji na třídních schůzkách.

Práce metodika prevence obnáší koordinaci vzdělávání a činnosti učitelů v oblasti prevence. Jedná se o odborná školení, semináře v oblasti prevence nebo konzultace s odborníky. Metodik prevence zajišťuje a předává odborné informace o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy. Pro žáky školy zajišťuje přednášky a programy, které se týkají prevence rizikového chování.

Na zdravotnické škole je vytvořen školní preventivní tým. Je tvořen ředitelem školy, zástupkyní, výchovnou poradkyní a školní metodičkou prevence. Tento tým spolupracuje s třídními učiteli i ostatními učiteli a dalšími pracovníky školy.

Každý školní rok metodička prevence prezentuje výsledky preventivní práce školy, jak byly splněny krátkodobé cíle v MPP i jak se daří plnit dlouhodobé cíle MPP a zda se bude v daných úkolech pokračovat i nadále.

Školní metodik prevence by se měl dále vzdělávat a věnovat své funkci dostatek času. Metodička prevence zdravotnické školy se odborně vzdělává, pokračuje ve specializačním studiu pro školní metodiky prevence od března 2014 na Klinice adiktologie 1. lékařské fakulty UK a VFN²⁶ v Praze. Další vzdělávání, kterého se účastní metodička prevence, jsou odborná školení a Balintovské skupiny pro školní metodiky prevence vedené Pedagogicko-psychologickou poradnou pro Prahu 1, 2 a 4.

9.2 Výchovní poradce

Jednou z neméně důležitých funkcí na základní i střední škole je funkce výchovného poradce. Výchovným poradcem SZŠ a VOŠZ v Praze 1 ve školním roce 2014/2015 je Mgr. Martina Brožková. Výchovný poradce je poradenský pracovník, který působí na škole v rámci tzv. školních poradenských pracovišť. Tato funkce je legislativně vymezena vyhláškou MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a podle příslušných ustanovení Školského zákona. Vykonává ji kvalifikovaný, zkušený, osobnostně a sociálně zralý učitel s odpovídajícím vzděláním. Jeho hlavním úkolem je podpora žáků (případně i jejich rodičů) při řešení výukových a výchovných problémů, při volbě dalšího studia a povolání. Ve vztahu k volbě povolání se výchovný poradce věnuje především informační činnosti týkající se výběru dalšího studia nebo jiné formy přípravy na povolání žáků. Poskytuje informace o vzdělávací soustavě, jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí. V souvislosti s tímto provádí různé administrativní činnosti. Také připravuje a realizuje exkurze, odborné přednášky, besedy a individuální konzultace pro žáky a jejich rodiče (Knotová, J. a kol., 2014).

9.3 Školní speciální pedagog

„Školní speciální pedagog je odborník poskytující poradenské služby týkající se žáků se zdravotním postižením, zdravotním a sociálním znevýhodněním, v některých případech

²⁶ VFN – všeobecná fakultní nemocnice

také nadaných žáků se zdravotním postižením či znevýhodněním“ (Knotová a kol., 2014, s. 63).

Pozice školního speciálního pedagoga je ukotvena v rámci tzv. školního poradenského pracoviště ve vyhlášce č. 72/2005 Sbírky ve znění pozdějších předpisů.

Nejčastější okruhy práce školního speciálního pedagoga jsou:

- koordinuje speciálněpedagogické poradenství ve škole;
- připravuje podmínky pro integraci dětí se zdravotním postižením ve spolupráci s dalšími odborníky;
- provádí speciálněpedagogické diagnostické činnosti;
- pomáhá vytvářet a koordinovat vznik individuálních vzdělávacích programů pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami;
- metodicky vede asistenta speciálního pedagoga;
- poskytuje pomoc pedagogickým pracovníkům školy metodickou, odbornou pomoc;
- poskytuje poradenskou a konzultační pomoc rodičům žáka;
- koordinuje spolupráci se speciálně pedagogickým centrem a případně i dalšími specializovanými pracovišti. (Kucharská, A. a kol., 2013)

9.3.1 Výchovní poradce a školní speciální pedagog zdravotnické školy

Funkci výchovního poradce a současně i funkci školního speciálního pedagoga na zdravotnické škole vykonává Mgr. Martina Brožková. Je to kvalifikovaná, zkušená učitelka s odpovídajícím vzděláním. Výchovní poradkyně si na této škole doplnila potřebné vzdělání pro tuto funkci: jedná se o další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti výchovního poradenství, které je v rozsahu 250 hodin a ukončeno akreditační zkouškou²⁷ a také má příslušné vzdělání pro vykonávání funkce školního speciálního pedagoga²⁸. Výchovní poradkyně má vystudován obor speciální pedagogika se zaměřením na etopedii.

²⁷ Dle § 8 Vyhlášky č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků. Vyhláškou č. 412/2006 Sb. se mění Vyhláška č. 317/2005 Sb.

²⁸ Dle § 18 Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů

9.4 Třídní učitel

Funkce třídního učitele je náročnou funkcí, především proto, že je styčným bodem mezi rodinou a širší veřejností, žáky a studenty a vedením školy. Jeho práce má velmi mnoho rozměrů, očekává se od něj především plnění celé řady koordinačních a integračních funkcí (Střelec, S., Krátká, J., 2011).

„Třídní učitel je koordinačním a integračním činitelem s řadou závažných výchovných úkolů ve vztahu k žákům své třídy, k jejich rodičům, k ostatním učitelům školy, k jejímu vedení a za jistých okolností také k širší veřejnosti. V této souvislosti se stává třídní učitel výchovným subjektem, který disponuje značnými možnostmi pro ovlivňování zdravého duševního, tělesného a sociálního vývoje jednotlivých žáků a školní třídy“ (Hermochová, S. 2009, s. 6).

„Třídní učitelé mají nezastupitelné místo ve výchovném dění školy“ (Střelec, S., Krátká, J. In Řehulka, E. 2014, s. 95). Třídní učitel by měl především brát zřetel k vývoji jednotlivých žáků i žakovského kolektivu jako celku. Měl by mít co nejužší a nejdůvěrnější kontakt se žáky své třídy, založený na oboustranné ochotě ke spolupráci. Velmi důležitý je pozitivní vztah k žákům a snažit se pečovat o rozvoj individuality každého žáka. Měl by také permanentně stimulovat a posilovat aktivity, iniciativy, samostatnost a tvořivost žáků. A v neposlední řadě, v rámci možností, spolupracovat s rodinou žáka.

Praktická část

10 Charakteristika použitého pedagogického výzkumu

V této diplomové práci jsem zjišťovala, jak Vyšší odborná zdravotnická škola a Střední zdravotnická škola v Praze 1 uchopila možnosti podpory zdraví, zdravého životního stylu ve svých školních vzdělávacích programech a dalších pedagogických dokumentech a jak se toto pojetí odráží ve výchovně-vzdělávací praxi školy. Následující prováděná kvalitativní šetření směřovala jednak k analýze školních vzdělávacích programů i dalších dostupných dokumentů v souvislosti s realizací podpory zdraví. Další součástí kvalitativního výzkumu byly také rozhovory s učiteli jak teoretických, tak i praktických předmětů. Druhá metoda, metoda pozorování, jež byla použita jako komplementární, byla doplňujícím zdrojem informací o životním stylu vybraných učitelů a zdrojem o realizaci podpory zdraví v konkrétních vyučovaných předmětech. Pozorování probíhalo během výuky vybraných předmětů i mimo vyučování.

Pro získání informací jsem použila jeden z osvědčených designů kvalitativního výzkumu a to případovou studii. Jedná se o intristickou případovou studii²⁹. To znamená, že se věnuji konkrétní škole bez vztahu k obecnější problematice. Vybrané stránky tohoto konkrétního případu se snažím popsat co nejlouběji. Cílem intristické studie je celistvé porozumění konkrétního případu. Pro případovou studii je charakteristické využití veškerých dostupných zdrojů i kombinace různých metod sběru informací, které jsem použila: metoda pozorování, metoda rozhovorů a analýza dokumentů (Švaříček, 2014).

Oslovila jsem vedení Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy zdravotnické v Praze 1, zda by opět souhlasilo s výzkumem v rámci mé diplomové práce na téma Podpora zdraví v kurikulu Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1. Vedení souhlasilo vytvořit podmínky pro sběr dat.

Ačkoliv vedení školy souhlasilo s mým výzkumem, jeho uskutečnění již nebylo tak snadno proveditelné. Objevily se komplikace, především v těch situacích, kdy jsem byla odkázána na spolupráci s některými konkrétními pedagogy. O to více si vážím těch kolegů, kteří mi věnovali svůj volný čas, jak pro předání informací v rozhovoru s nimi, tak také možnost účastnit se výuky v jejich předmětech.

²⁹ Intristická případová studie – jeden ze tří základních typů kvalitativního designu případové studie.

10.1 Cíl výzkumu

Cílem kvalitativního výzkumu je zmapovat, jak se daří na Vyšší odborné zdravotnické škole a Střední zdravotnické škole v Praze 1 implementovat podporu zdraví a zdravého životního stylu do výchovy a vzdělávání žáků, do kurikula školy. Cílem je zjistit, jak učitelé této školy uchopili možnosti podpory zdraví, zdravého životního stylu ve školních vzdělávacích programech a dalších pedagogických dokumentech a jak se toto pojetí odráží ve výchovně-vzdělávací praxi školy.

Výzkum jsem provedla pomocí tří technik sběru dat: metodou polostrukturovaných rozhovorů s pedagogickými pracovníky, pozorováním během výuky některých předmětů i mimo vyučování a studiem relevantních pedagogických dokumentů.

10.2 Metodologie

Na začátku mého výzkumu jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

- **Které oblasti podpory zdraví jsou rozpracovány v kurikulárních dokumentech školy?**
- **Jsou konkrétní vybraní učitelé subjektivně spokojeni s implementací podpory zdraví, zdravého životního stylu do kurikula této školy?**
- **Jakým způsobem je podpora zdraví obsažená v kurikulárních dokumentech školy na této škole skutečně realizována?**
- **Jak prezentují vybraní učitelé vlastní životní styl?**

Téma podpory zdraví se bude týkat těchto oblastí: bezpečnost a ochrana zdraví při práci, integrace dětí se speciálními potřebami, metody a formy práce učitelů ve výuce, chování učitelů k dětem, pedagogizace prostředí, stravování, pitný režim ve škole, vzdělávání pedagogů v oblasti podpory zdraví, projekty, programy na podporu zdraví.

I samotní učitelé hrají důležitou roli v podpoře zdraví nejen ve svých vyučovacích předmětech, ale především svým osobním příkladem životního stylu. A proto bude i zjišťováno, jaký je u vybraných učitelů vztah ke zdraví, zdravému životnímu stylu a jak svým osobním příkladem přispívají, pomáhají žákům v oblasti podpory zdraví.

Pro svůj výzkum jsem použila jeden z designů kvalitativního výzkumu a to případovou studii. Pro sběr informací jsem využila kombinaci tří technik sběru dat. Jedná se o analýzu školních vzdělávacích programů i dalších dostupných dokumentů v souvislosti s realizací podpory zdraví. Další součástí jsou rozhovory s učiteli jak teoretických, tak i praktických

předmětů. Následující metodou, metodou pozorování, jež byla použita jako doplňující, bylo zjišťováno, jaký mají vybraní učitelé zdravotnické školy životní styl a jaké jsou jejich konkrétní zkušenosti s realizací podpory zdraví v jejich vyučovaných předmětech. Pozorování probíhalo během výuky některých předmětů i mimo vyučování.

10.3 Charakteristika vzorku

Jelikož se jedná o případovou studii Vyšší odborné zdravotnické školy a Střední zdravotnické školy v Praze 1, použila jsem k analýze pedagogických dokumentů konkrétní kutikulární dokumenty této školy. Jedná se o školní vzdělávací programy všech pěti vyučovaných oborů SZŠ, MPP (školní rok 2014/2015), školní řád, provozní řád a směrnice BOZP této školy.

Rozhovory, které jsou jednou ze tří technik sběru dat, jsem uskutečnila s vybranými učiteli této zdravotnické školy. Proběhly polostrukturované rozhovory se třemi učiteli, výchovnou poradkyní, školní metodičkou prevence a učitelkou praktického vyučování, která je zároveň třídní učitelkou.

Metoda pozorování, kterou jsem použila jako doplňkovou, k získání informací, probíhala na této zdravotnické škole. Z velké části ve třídách při výuce i mimo vyučování. Jedno pozorování proběhlo v praktickém vyučování a další proběhlo v teoretické výuce. Částečně doplňující pozorování proběhlo o přestávkách v kabinetu vyučujících a na chodbách školy.

11 Výsledná analýza kvalitativních dat

V případové studii, jak uvádí Švaříček (2014), nejsou dané jasné specifické analytické procedury. Většina výzkumníků používá tradiční kvalitativní kategorizaci získaných dat. Při analýze získaných dat byly čerpány tradiční postupy (Švaříček, 2014). U každé metody sběru dat jsem provedla kvalitativní kategorizaci dat. Tato data jsem na základě systematického porovnávání a hledání pravidelností segmentovala do systému jednotlivých daných kategorií. Soustředila jsem se na předem definované proměnné, následně jsem hledala vzájemné vztahy těchto proměnných a daná témata jsem popsala.

11.1 Analýza pedagogických dokumentů

Pro získání relevantních dat týkajících se mého tématu jsem vybrala rámcové vzdělávací programy pěti vybraných zdravotnických oborů³⁰, které se vyučují na této střední zdravotnické škole v Praze 1. V součinnosti s těmito vzdělávacími programy jsem provedla analýzu příslušných školních vzdělávacích programů a následně provedla vzájemné porovnání těchto dokumentů. Z dalších pedagogických dokumentů, které jsem použila k analýze, jsou směrnice o BOZP, školní řád, provozní řád a minimální preventivní program této školy.

Nejdříve jsem si stanovila základní proměnné, které jsem chtěla zkoumat. Definovala jsem tyto dvě základní proměnné: zdraví, životní styl. Následně jsem si je v dokumentech vyhledala a porovnávala.

V kurikulárních dokumentech RVP a ŠVP vybraných zdravotnických oborů SZŠ jsem se v první části zaměřila na klíčové a odborné kompetence. Jakým způsobem jsou z konkrétního RVP převedeny do příslušného ŠVP. Dále jsem se zaměřila na vzdělávací oblast Vzdělávání pro zdraví a to jakým způsobem jsou dané vzdělávací oblasti rozpracovány v ŠVP do jednotlivých předmětů.

V rámcových vzdělávacích programech jsem se orientovala prioritně na vzdělávací oblast Vzdělávání pro zdraví. „Oblast vzdělávání pro zdraví si klade za cíl vybavit žáky znalostmi a dovednostmi potřebnými k preventivní a aktivní péči o zdraví a bezpečnost, a tak rozvinout a podpořit jejich chování a postoje ke zdravému způsobu života a celoživotní odpovědnosti za své zdraví. Vede žáky k tomu, aby znali potřeby svého těla v jeho

³⁰ Obory SZŠ: asistent zubního technika, zdravotní laborant, oční optik, požární ochrana, aplikovaná chemie.

biopsychosociální jednotě a rozuměli tomu, jak působí výživa, životní prostředí, dodržování hygieny, pohybové aktivity, pozitivní emoce, překonávání negativních emocí a stavů, jednostranné činnosti, mezilidské vztahy a jiné vlivy na zdraví. Důraz se klade na výchovu proti závislostem (na alkoholu, tabákových výrobcích, drogách, hracích automatech, počítačových hrách aj.), proti médii vnucovanému ideálu tělesné krásy mladých lidí a na výchovu k odpovědnému přístupu k sexu. Protože jsou lidé v současnosti vystaveni řadě nebezpečí, která ohrožují jejich zdraví a často i život, nabývají na významu i dovednosti potřebné pro obranu a ochranu proti nim, tj. pro chování při vzniku mimořádných událostí“ (RVP obor asistent zubního technika, 2008, s. 38-39).

11.1.1 Analýza RVP a ŠVP oborů SZŠ

Popis školních vzdělávacích programů SZŠ

Na střední zdravotnické škole v Praze 1 se vypracovávají školní vzdělávací programy pro obory asistent zubního technika, laboratorní asistent, asistent očního optika, aplikovaná chemie a požární ochrana.

Školní vzdělávací programy zdravotnické školy jsou k dispozici zákonným zástupcům na webových stránkách školy, případně k nahlédnutí ve škole.

Na tvorbě ŠVP se podíleli všichni učitelé školy. Koordinátorem tvorby ŠVP ve školním roce 2014/2015 je zástupkyně ředitele Ing. Vanda Šimková. Na konci každého dokumentu je seznam daných zpracovatelů jednotlivých částí ŠVP.

ŠVP výše uvedených oborů střední zdravotnické školy jsou zpracovány přehledně. V úvodní části obsahující identifikační údaje včetně názvu a adresy školy a zřizovatele, je přesně popsán kód a název příslušného oboru vzdělání, délka studia, forma vzdělávání, stupeň poskytovaného vzdělání. Důležitý údaj je platnost ŠVP, tj. datum, od kterého platí tento vzdělávací program. Každý ŠVP má také své vlastní identifikační číslo.

V záhlaví každé kapitoly každého školního vzdělávacího programu jsou vždy přehledně zobrazeny identifikační údaje (viz příklad tabulka 2).

Název adresa školy: VOŠZ a SZŠ Praha 1, Alšovo nábřeží 6
Zřizovatel: Hlavní město Praha, Mariánské nám. 2/2, 110 01 Praha 1, IČ 00064581
Název ŠVP: Požární ochrana
Kód a název oboru vzdělání: 39 – 08– M / 01, Požární ochrana
Délka a forma vzdělávání: čtyřleté denní studium
Stupeň vzdělání: střední vzdělání s maturitní zkouškou
Datum platnosti: 1. 9. 2014 počínaje 1. ročníkem

Tabulka 2 Příklad záhlaví jednotlivých kapitol ŠVP (vyňato z ŠVP 39-08-M/01 Požární ochrana Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1)

V profilu absolventa je vypsán nejen popis uplatnění absolventa v praxi, ale i souhrnně očekávané kompetence absolventa. Jedná se jednak o odborné kompetence, které jsou jednotlivě podrobně rozepsány a klíčové kompetence, kde ke každé dílčí klíčové kompetenci jsou zařazeny všechny dovednosti, které absolvent vzděláváním získá. Dále je zde uveden způsob ukončení vzdělávání a potvrzení dosaženého vzdělávání včetně informace o profilové části maturitní zkoušky.

Část školního vzdělávacího programu obsahuje charakteristiku vzdělávacího programu, který zahrnuje podmínky pro přijímání žáků ke vzdělávání, zdravotní způsobilost a popis celkového pojetí vzdělávání v daném oboru, organizaci výuky, hodnocení žáků, realizace bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence a způsob ukončení vzdělávání.

Na přihlášce ke studiu všech pěti vyučujících oborů uvedených na začátku této kapitoly je nutné potvrzení lékaře o zdravotní způsobilosti ke studiu a výkonu povolání (§3 odst. 5 zákona č.561/2004 Sb.).

Do pojetí vzdělávání daného oboru jsou zahrnuty stěžejní metody výuky, způsoby rozvoje klíčových kompetencí ve výuce, způsoby začlenění průřezových témat do výuky a způsob rozvoje odborných kompetencí. Součástí jsou i podmínky pro práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a metodické přístupy, které je škola schopna zajistit při vzdělávání těchto žáků. Týká se to i vzdělávání žáků mimořádně nadaných, žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním a žáků se sociálním znevýhodněním.

Klíčová a zásadní část ŠVP je učební plán a učební osnovy, dle kterých se realizuje konkrétní výuka konkrétních předmětů. Učební plán vychází z příslušného RVP oboru. Stanovuje obsah a rozsah vyučování v jednotlivých ročnících. Může být na základě

vyhodnocení vzdělávacích výsledků a zkušeností z výuky pro následující cyklus upraven. Provedené úpravy musí být v souladu s RVP. Konkretizace učebního plánu je zasazena do přehledné tabulky, která zobrazuje kategorie a názvy vyučovacích předmětů, počet týdenních vyučovacích hodin v ročníku. Vyučovací předměty jsou rozděleny do kategorií povinných předmětů všeobecného a odborného vzdělávání, povinně volitelných a volitelných, případně nepovinné předměty. Součástí tabulky jsou také další aktivity školy, do nichž jsou zařazeny různé typy kurzů a odborná praxe. Další tabulka informuje přehledem využití týdnů ve školním roce. K dané činnosti v příslušném ročníku je napsán počet týdnů. Poslední tabulka kapitoly učebního plánu se týká rozpracování obsahu vzdělávání z RVP do ŠVP.

Učební osnovy poskytují přehled u každého předmětu daného oboru, jednak pojetí vyučovacím předmětu a rozpis učiva a výsledků vzdělávání, kterých má žák dosáhnout. Vše je shrnuto do tabulky. Pro každý ročník je zpracována vždy jedna tabulka. U každého vyučovacím předmětu jsou vypsány obecné cíle předmětu, charakteristika učiva, cíle vzdělávání v oblasti citů, postojů, hodnot a preferencí. Dále se uvádí, jaké jsou zvoleny strategie výuky, hodnocení výsledků a jaký má být přínos předmětů k rozvoji klíčových kompetencí a aplikaci průřezových témat.

Analýza RVP a ŠVP

Z RVP vybraných pěti oborů do ŠVP v oblasti zdraví jsou upřednostněny kompetence občanská, pracovní, personální a sociální. Je zde zvláště zdůrazněn odpovědný vztah ke zdraví a také bezpečnost a ochrana zdraví při práci.

„Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání“ (Fialová a kol., 2014, s. 107). Klíčové kompetence v ŠVP, které se dotýkají oblasti zdraví, se prolínají do mnoha předmětů, tj. chemie, biologie, tělesná výchova, patologie, stomatologie, mikrobiologie, epidemiologie a hygiena, první pomoc, protetická technologie, stomatologická protetika, vybrané kapitoly ze stomatologie, atd.

V oblasti odborných kompetencí (viz kapitola 7.1) je s velkým důrazem zaznamenáno dodržování bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci. V této části oba vzdělávací programy podrobně informují o důležitosti dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. V každém ŠVP jsou dále rozepsány, jak se realizuje dodržování bezpečnosti

práce a ochrany zdraví při práci. Podle platných právních předpisů dodržuje škola podmínky bezpečnosti ochrany zdraví osob při vzdělávání a při činnostech, které přímo se vzděláváním souvisí, popřípadě při jiných činnostech. Ve škole jsou vytvořeny a dodržovány zvláštní pracovní podmínky mladistvých, které stanovují právní předpisy ke zvýšení ochrany jejich zdraví. Žáci jsou průběžně seznamováni se svými právy a povinnostmi při zajišťování bezpečnosti a zdraví při práci.

Ve vzdělávací oblasti Vzdělávání pro zdraví je v RVP vymezen minimální počet vyučovacích hodin na 8 hodin týdně. Celkově za celé studium to čítá 256 vyučovacích hodin. Do ŠVP všech pěti vybraných oborů byl převeden shodný počet vyučovacích hodin pro tuto vzdělávací oblast.

Oblast vzdělávání pro zdraví v RVP zahrnuje cíle týkající se preventivní a aktivní péče o zdraví a bezpečnost, odpovědnosti za zdraví, postoje ke zdravému způsobu života. Do zdravého způsobu života patří znalosti o výživě, dodržování hygieny, pohybové aktivity, pozitivní emoce, překonávání negativních emocí, mezilidské vztahy. Je zde také kladen důraz na výchovu proti závislostem (alkohol, tabák, drogy, počítačové hry, aj.) a také odpovědného přístupu k sexu.

V RVP je podrobněji rozvedeno chemické vzdělávání, biologické a ekologické vzdělávání a estetické vzdělávání, kde jsou uvedeny výsledky vzdělávání a obsah učiva z hlediska zdraví, zdravého životního stylu. V ŠVP je tento obsah vzdělávání rozpracován do mnoha předmětů, z nichž jsou to zvláště Chemie, Biologie, Tělesná výchova, Občanská nauka, Somatologie, První pomoc, Mikrobiologie, epidemiologie a hygiena. V jednotlivých ročnících u jednotlivých předmětů je vždy uveden rozpis učiva a výsledek vzdělávání a také příslušný obsahový okruh týkající se oblasti vzdělávání pro zdraví. Výše uvedené předměty jsou nejvíce provázány s obsahovým okruhem „Člověk a životní prostředí“. Například předmět Chemie, tohoto průřezového tématu, ukazuje žákům negativní působení některých chemických látek na prostředí i zdraví člověka. Vede k osvojení zásad zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví. Rozvíjí žákův odmítavý postoj k návykovým a zdraví ohrožujícím látkám a uvědomění si zodpovědnosti za svůj život, zdraví i za životní prostředí. V předmětu Biologie podpora zdraví je taktéž provázána s průřezovým tématem „Člověk a životní prostředí“. Žáci si osvojí správné a zodpovědné jednání v situacích ohrožení zdraví nebo života. Vytvoří si odmítavý postoj k drogám a zneužívání léků a kladný vztah k ochraně zdraví a životního prostředí.

Oblast estetického vzdělávání má nadpředmětový charakter, prolíná se s mnoha předměty. Obecným cílem estetického vzdělávání je utvářet kladný vztah k materiálním a duchovním hodnotám a mělo by směřovat k tomu, aby žáci ve svém životním stylu uplatňovali estetická kritéria. V předmětu Tělesná výchova je kladen důraz především na motivaci k pohybu, péči o zdraví, zdravý životní styl, rozvoj pohybových schopností. I tímto okruhem se prolíná průřezové téma „Člověk a životní prostředí“, kde žáci jsou vedeni k tomu, aby pochopili vliv životního prostředí na jeho zdraví a život, aby si osvojili zásady životního stylu.

V odborných předmětech jako je Stomatologie, Patologie, Mikrobiologie, Epidemiologie a hygiena, Nauka o zraku, První pomoc, atd. se téma podpory zdraví prolíná některými tématy. Průřezové téma týkající se životního prostředí je také zakomponováno do těchto předmětů. Je zde zdůrazněna zodpovědnost člověka za uchování životního prostředí, osvojení si zásady zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví.

V jediném ŠVP oboru laboratorní asistent je přidán předmět „Výchova ke zdraví a veřejné zdravotnictví“. Tento předmět má především výchovnou funkci. Vede žáky k chápání zdraví jako nejvyšší hodnoty a odpovědnosti za své zdraví. Předmět je také zaměřen na oblast veřejného zdraví a zdravotní politiky. „Výchova ke zdraví“ používaný jako samostatný předmět nepatří mezi stěžejní předměty středního odborného vzdělávání. Pouze na vyšší odborné zdravotnické škole je tomuto předmětu věnována zvýšená pozornost a je vyučován ve všech oborech.

11.1.2 Analýza MPP školy

Popis minimálního preventivního programu

MPP pro školní rok 2014/2015 zdravotnické školy je dostupný na webových stránkách zdravotnické školy. Krizové plány, které jsou součástí přílohy MPP, se však nezveřejňují z důvodu, aby nebyly zneužity.

Tento program vypracovala školní metodička prevence Mgr. Pavla Schmiedová. Následně byl schválen ředitelem školy Mgr. Milošem Tichým.

MPP obsahuje základní údaje o zdravotnické škole; kontaktní údaje, vypsání oborů denní i kombinované formy studia včetně počtu tříd a počtu žáků i učitelů. Dále je zde popsána analýza současného stavu, která obsahuje popis vnitřních a vnějších zdrojů školy a slouží jako východisko MPP pro školní rok 2014/2015. Podrobně je zde popsána

charakteristika a materiální vybavení budov školy, kde probíhá teoretická a část praktické výuky. Jsou zde uvedena i riziková prostředí ve škole pro výskyt rizikového chování, například prostranství před budovou školy (zejména s ohledem na kouření) a školní jídelny, která na této škole není. Nejbližší možnost stravování ve školní jídelně je relativně daleko³¹, takže tímto hrozí riziko úrazu cestou do jídelny. Anebo jsou to časové důvody, kdy zvláště praktická výuka probíhající v blocích a časové rozmezí výdeje obědů v externí jídelně navzájem kolidují a mnohdy neumožňují žákům dojít si na oběd nebo přicházejí pozdě do hodin (Urbanová, 2014).

Mezi vnitřní informační zdroje patří odborná a metodická literatura dostupná v knihovně školy, odborné časopisy *Rodina a škola* či *Prevence*. Důležitým zdrojem jsou dobře vedené webové stránky školy, které obsahují vždy aktuální informace o dění ve škole, ŠVP, školní řád, MPP i veškeré kontakty na školní preventivní tým a třídní učitele. Školní preventivní tým je tvořen ředitelem školy, zástupkyní, výchovnou poradkyní a školní metodičkou prevence. Tento tým spolupracuje s třídními učiteli i ostatními učiteli a dalšími pracovníky školy.

Ve škole se nachází také schránka důvěry a nástěnky školního metodika prevence a výchovného poradce, kde je možné nalézt aktuální informace.

MPP zahrnuje důležité kontakty organizací a odborných zařízení, se kterými škola spolupracuje. Škola využívá pomoci a supervize u vybraných zařízení, jako je například Pražské centrum primární prevence.

Mezi vnější informační zdroje škola využívá zejména webové stránky organizací, jako například stránky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Asociace „Záchranný kruh“ nebo Pražského centra primární prevence.

Minimální preventivní program zdravotnické školy pro školní rok 2014/2015 je zaměřen na čtyři důležité body. První z nich se týká prevence zaměřená proti kouření tabáku a jiných látek. Příkladem je zahájení projektu s názvem „*Kouřit? A proč?*“, o kterém píše podrobně v kapitole 8.2. Dalším důležitým bodem programu je zaměření na zdravý životní styl, který vzhledem k zaměření školy považuje školní preventivní tým za zásadní. Prevence intolerance a nevhodného chování žáků vůči sobě navzájem je třetím bodem programu. Poslední bod programu se týká pokračování v účasti ve vrstevnických programech (peer-

³¹ Externí školní jídelna se nachází v Betlémské ulici Střední průmyslové školy strojní (vzdálenost cca 600 metrů mezi školami).

akcích) a rozšíření zapojených žáků do těchto programů. Jedním z vrstevnických „peer“ programů je projekt „*Hrou proti AIDS*“. O tomto projektu píše více v kapitole 8.1.

V minimálním preventivním programu jsou obsaženy jak dlouhodobé cíle, tak i krátkodobé. Dlouhodobé cíle jsou uvedeny na 5 – 6 let, krátkodobé jsou na příslušný školní rok. Jsou tu také stanoveny aktivity pro jednotlivé cílové skupiny, pro učitelé, pro rodiče a pro žáky. Aktivity u učitelů mají převážně vzdělávací charakter. Jsou to různá odborná školení, semináře v oblasti prevence nebo konzultace s odborníky pro metodické vedení žáků v projektu týkající se kouření.

Aktivity pro žáky jsou rozděleny do tří okruhů: tematické bloky ve výuce zaměřené na prevenci rizikového chování, programy nespecifické prevence a programy specifické prevence. Mezi programy nespecifické prevence jsou zařazeny převážně charitativní akce či přednášky žáků, například v domově seniorů. Programů specifické prevence je věnována značná pozornost. Patří zde například projekty a programy zaměřené na problematiku AIDS, reprodukčního systému ženy, antikoncepce, problematiky extremismu, alkoholu, o zdravém životním stylu, racionální výživě nebo kouření tabáku (MPP 2014/2015, 2015). Jedná se o nejrozličnější interaktivní semináře, besedy, přednášky s besedou, peer-akce realizované žáky, atd.

Aktivity pro rodiče zahrnují třídní schůzky, osobní konzultace s učiteli a sdružení přátel školy.

Nedílnou součástí MPP je evaluace. Metodička prevence u každého programu vždy posuzuje, zda bylo dosaženo stanovených cílů. Poté na základě těchto zjištění bude preventivní tým rozhodovat, zda v daném hodnoceném programu bude pokračovat i v následujícím roce. Kvantitativní hodnocení se děje u dříve zmiňovaných cílových skupinách: učitelů, žáků a rodičů. V přehledných tabulkách jsou zobrazeny počty aktivit, počet zúčastněných osob a celkový počet hodin přímé práce.

Co se týká kvalitativního hodnocení, je zde uvedeno hodnocení jak z hlediska dlouhodobých cílů, tak z hlediska krátkodobých cílů. Na zdravotnické škole bylo ve školním roce 2014/2015 uskutečněno velké množství aktivit, které umožnily plnit dlouhodobé cíle MPP. Jeden z dlouhodobých cílů MPP se týká posílení pozitivního aktivního přístupu žáka ke zdravému životnímu stylu. Na škole bylo zaznamenáno jen malé množství forem rizikového chování (kouření tabákových výrobků, poruchy příjmu potravy). Vybudování osobnosti žáka, která bude schopna vážit si sebe i druhých a respektovat je – to je druhý

dlouhodobý cíl MPP zdravotnické školy. Metodička prevence ve svém hodnocení uvádí, že na škole vládne příjemná atmosféra, mezi žáky jsou pozitivní vazby a je zde vyvážený vztah mezi žáky a učiteli. Toto jsou hlavní ukazatele druhého dlouhodobého cíle (MPP 2014/2015, 2015).

Část týkající se kvalitativního hodnocení z hlediska krátkodobých cílů je obsáhlejší, neboť krátkodobých cílů bylo stanoveno celkem sedm. U každého cíle je popsáno, jak se podařilo tento cíl splnit či nezdařilo a proč, kde případně jsou ještě rezervy, apod. O konkrétních krátkodobých cílech vztahující se k podpoře zdraví píše podrobně v kapitole 11.1.

Minimální preventivní program je ukončen závěrem, kde je přehledné shrnutí školního roku z hlediska prevence rizikového chování, plnění dlouhodobých i krátkodobých cílů. Jsou zde konkrétně vypsány ojedinělé případy rizikového chování žáků. Jediné, co se jeví jako neustálý problém, je kouření cigaret mimo budovu školy. Komunikace učitelů s rodiči je bezproblémová, ale škole se stále nedaří zapojit rodiče do dění školy. V závěru je zmíněna jako nejúspěšnější aktivita „Den projektů“ s prezentací žákovských prací při společném setkání v Lucerně. O tomto projektu píše podrobně v kapitole 8.2.

Analýza MPP

MPP zdravotnické školy pro školní rok 2014/2015 byl orientován zejména na prevenci zaměřenou proti kouření tabáku a jiných látek, na podporu zdravého životního stylu a prevenci intolerance a nevhodného chování žáků vůči sobě navzájem a pokračování v účasti ve vrstevnických programech a rozšíření zapojení žáků do těchto programů.

Z množství programů specifické prevence proběhly kromě dvou aktivit všechny. Aktivitu „*Kouření – tvá volba*“ nebylo možné zrealizovat z časových důvodů. Další aktivitu, kterou nebylo možné zrealizovat, bylo divadelní představení „*Povím vám svůj příběh*“, které se časově i prostorově nepodařilo skloubit s chodem školy a také zde byly vyšší finanční náklady. Výběr veškerých těchto aktivit byl zaměřen především na jejich kvalitu, která byla posuzována z hlediska referencí spolupracujících odborných zařízení, jakým je například Klinika adiktologie 1. lékařské fakulty UK v Praze. Mezi nejúspěšnější aktivity patřil „*Den projektů 2015*“, „*Hrou proti AIDS*“ a také „*Prevence šikany a kyberšikany*“.

U veškerých aktivit školní metodička prevence vyhodnocovala jejich oblíbenost a účinnost na základě rozhovorů se studenty nebo také krátkým dotazníkovým šetřením.

Z hlediska krátkodobých cílů se podařilo splnit téměř všechny. Krátkodobý cíl týkající se zapojení žáků, pedagogů i rodičů do projektů zaměřených na prevenci kouření a užívání tabáku, se zdařil nad očekávání velmi dobře. Pouze se nepodařilo zapojit rodiče žáků oproti původnímu plánu, ani v rámci sponzoringu celé akce. Tato akce s názvem „*Kouřit? A proč?*“, o které píše podrobněji v kapitole 8.2 je hodnocena jako nejúspěšnější ze všech pořádaných akcí.

Další krátkodobý cíl vztahující se k zvýšení informovanosti žáků v oblasti bezpečného sexuálního chování interaktivní formou i formou přednášek a besed, proběhl v podobě pěti akcí, z nichž nejlepší byl projekt „*Hrou proti AIDS*“ (viz kapitola 8.1). Tento projekt byl s velkým úspěchem realizován. Jde již o třetí generace peer studentů, kteří pod vedením odborníků z Hygienické stanice hlavního města Prahy, působí jako lektoři. Velké množství základních i středních škol, kde peer studenti jako lektoři působili, pozitivně hodnotilo tuto akci. Za zmínku také stojí i velmi kladné hodnocení odborníků. Problematika bezpečného sexu a sexuálně přenosných chorob je pevně zakotvena ve Školním vzdělávacím programu a vyučována na SZŠ a VOŠZ v rámci předmětů Biologie, Somatologie, Výchova ke zdraví a Mikrobiologie.

Krátkodobý cíl o posílení bloku primární prevence na zdravý životní styl a na racionální výživu. Blok primární prevence nebyl zrealizován, měli být přizváni odborníci na tuto problematiku ze Státního zdravotního ústavu, ale díky personálním změnám v této instituci se plán nezdařil. Podařilo se posílit primární prevenci pouze v hodinách Biologie a Somatologie. V nastávajícím školním roce se pokusí tento program zrealizovat, zvláště ve třídách, kde se vyskytují poruchy příjmu potravy.

Další z krátkodobých cílů o zapojení velkého množství žáků a učitelů do soutěží pořádanými organizacemi, které pracují v oblasti prevence rizikového chování, se podařilo naplnit jen částečně, ale pouze z důvodu malého počtu vyhlášených soutěží.

Zabezpečit dostatek aktivit pro žáky nového oboru Požární ochrana a usnadnit jim začlenění do školního kolektivu to byl cíl, který se podařilo splnit. Žáci tohoto nového oboru se bez problémů začlenili do kolektivu ostatních oborů.

Co se týká krátkodobého cíle zaměřeného na zvyšování kvalifikace členů preventivního týmu i ostatních učitelů v oblasti prevence, se zúčastnilo dalšího vzdělávání celkem šest učitelů. Tyto cíle byly splněny.

11.1.3 Analýza BOZP

Popis BOZP

Směrnice BOZP slouží k zajištění bezpečnosti a ochrany žáků ve škole. Aby škola zajistila bezpečnost a ochranu zdraví svých žáků při nejrozličnějších činnostech souvisejících se vzděláváním, musí na základě vyhledávání, posuzování a zhodnocování rizik spojených s činnostmi a prostředím přijímat nejúčinnější opatření k prevenci rizik. Musí brát v úvahu rizika nejen při vzdělávání v jednotlivých předmětech, ale i při přesunech žáků v rámci školního vzdělávání a při účasti žáků školy na různých akcích pořádaných školou. Zároveň je nezbytné přihlížet k věku žáků, jejich schopnostem, fyzické a duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu.

Škola tuto problematiku zahrnuje do školních vzdělávacích programů, které zpracovává na základě příslušných rámových vzdělávacích programů, tak, aby bylo dosaženo klíčových kompetencí vztahujících se k ochraně zdraví žáků a jejich bezpečnosti. Tyto klíčové kompetence jsou vytvářeny na základě vzdělávacího obsahu, tj. očekávaných výstupů a účelně zvoleného učiva.

Žáci jsou povinni na úseku zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dodržovat školní řád a předpisy a pokyny školy k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni. Zdravotnická škola při vzdělávání žáků organizuje praktické vyučování. Na žáky se při praktickém vyučování vztahují ustanovení zákoníku práce, která upravují pracovní dobu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci, péči o zaměstnance a pracovní podmínky žen a mladistvých, a další předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Dále žáky může zaměstnávat pouze těmi činnostmi, které jsou přiměřené jejich fyzickému a rozumovému vývoji a poskytuje jim při jejich práci zvýšenou péči. Praktickému vyučování je ve směrnici věnována samostatná kapitola. Co se týká pracoviště a jeho vybavení, včetně výrobních a pracovních prostředků a zařízení, musí být vše v nezávadném stavu a musí odpovídat požadavkům předpisů k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví při práci žáků. Při tom musí žáci dodržovat instrukce a pokyny týkající se bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, hygienické a jiné právní nařízení.

Směrnice obsahuje další důležité informace o tom, jak škola a zodpovědná osoba na pracovišti praktického vyučování zajišťuje takové podmínky, aby byla poskytnuta první pomoci a ošetření. Na pracovišti musí být vhodně umístěna lékárnička první pomoci s potřebným vybavením, seznam telefonních čísel zdravotnických zařízení a další opatření

týkající se této problematiky. Opatření týkající se první pomoci škola provádí i při školních akcích konaných mimo školu. Musí také zajistit poučení žáků o možném ohrožení zdraví a bezpečnosti při všech činnostech při vzdělávání. Seznámí žáky také s konkrétními pokyny, právními i ostatními předpisy a se zásadami bezpečného chování. Dokladem o provedení poučení je záznam poučení (např. v třídní knize). Ve školních laboratořích, odborných pracovnách a dílnách jsou žáci seznámeni s předpisy, pokyny a normami o bezpečnosti technických zařízení a poté se pořídí zápis podepsaný žáky.

Při některých činnostech žáků kromě obecných pravidel je nutné dodržovat další zvláštní pravidla. U výuky odborných předmětů, jako je praktické vyučování, ale i tělesná výchova je zvýšené riziko ohrožení zdraví a života. Patří tu také i sportovní a tělovýchovné akce, koupání, bruslení či lyžařský výcvik (viz čl. 13 – 17 Směrnice BOZP SZŠ), kde se vyžaduje zdravotní způsobilost, kterou posuzuje a posudek vydává praktický lékař pro děti a dorost. Na tomto místě je nutné připomenout důležitost spolupráce zákonných zástupců nezletilých žáků, kteří jsou povinni informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích či jiných závažných skutečnostech žáka, které by mohly mít vliv na účast výše uvedených akcí školy.

Škola je povinna také vykonávat nad nezletilými žáky náležitý dozor. Toto zajišťují pedagogičtí pracovníci a to především v zájmu předcházení škodám na zdraví, majetku a životním prostředí. Směrnice udává, kdy a kde pedagogičtí pracovníci konají dozor nad žáky.

V dokumentu BOZP jsou články 20 – 24, které informují o úrazech žáků, evidenci úrazů, odpovědnosti za škodu při úrazech i sledování úrazovosti žáků. Sledování úrazovosti slouží především k prohloubení preventivní činnosti, které využívají školy či případně organizace a to v anonymizované podobě.

V závěru směrnice BOZP je popsána kontrolní činnost. Program prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví probíhá nejméně jednou za rok a do nich je zahrnuta kontrola školních dílen, laboratoří, tělocvičen, tělocvičného náradí, školních hřišť, školních pozemků a dalších pracovišť žáků včetně jejich vybavení. Součástí prověrek je také kontrola vybavení školy prostředky pro poskytnutí první pomoci. Kontrolu dodržování podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků provádí Česká školní inspekce, orgány ochrany veřejného zdraví či případně orgány inspekce práce.

Analýza BOZP

Dokument týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci je důležitým dokumentem zdravotnické školy. Škola podle školního vzdělávacího programu, který je zpracován na základě příslušného rámcového vzdělávacího programu, seznamuje žáky s nebezpečím ohrožujícím jejich zdraví tak, aby bylo dosaženo klíčových kompetencí, které se vztahují k ochraně zdraví žáků a jejich bezpečnosti.

Žáci musí dodržovat dané předpisy a pokyny školy, s kterými jsou seznámeni vždy na začátku každého školního roku. Také v průběhu školního roku jsou seznamováni s ustanoveními školního řádu, řádů dílen, laboratoří, odborných pracoven, sportovních zařízení, tělocvičen a hřišť a jiných pracovišť a s dalšími opatřeními školy, které mohou mít bezpečnostně preventivní význam. Dokladem o provedeném poučení je záznam poučení, který je uveden v elektronické třídní knize. Žáci musí plnit pokyny učitelů a dalších zaměstnanců školy, které jsou v souladu s právními předpisy a školním řádem. Při organizaci praktického vyučování, které je na této škole stěžejní, se na žáky vztahuje ustanovení zákoníku práce, které upravuje bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

Osobní ochranné prostředky škola poskytuje žákům při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech. Škola je žákům poskytuje podle vlastního seznamu, zpracovaného na základě vyhodnocení rizik a konkrétních podmínek na pracovišti. Některé ochranné pomůcky si žáci zakupují sami. Učitelé praktického vyučování při praktické výuce ve školních laboratořích dbají na to, aby ochranné prostředky byly v použitelném stavu, a kontrolují jejich užívání.

Škola má také povinnost vykonávat nad nezletilými žáky náležitý dohled především v zájmu předcházení škodám na zdraví. O zajištění náležitého dozoru rozhoduje ředitel školy, který vychází z konkrétních podmínek. Učitel koná dozor nad žáky ve škole před vyučováním, po vyučování, o přestávkách mezi dvěma vyučovacími hodinami, podle potřeby při přechodu žáků z jedné budovy školy do druhé budovy, apod. Zvláště také mimo budovu školy, například při praktickém vyučování, při kurzech a exkurzích.

Při některých činnostech musí být dodržována další zvláštní pravidla. Je tomu tak zejména při výuce některých odborných předmětů se zvýšeným rizikem ohrožení zdraví a života, při praktickém vyučování, při výuce tělesné výchovy, lyžařském výcviku, sportovně turistických kurzech, koupání, bruslení, při soutěžích a přehlídkách či zahraničních výjezdů.

Musí být kladen zvýšený důraz na dodržování pokynů a předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví učitelů i žáků. Žáci se musí řídit pokyny vyučujícího.

Při praktickém vyučování vyučující nesmí dovolit, aby žáci prováděli činnosti, při kterých by mohlo hrozit ozdobnými či jinými nevhodnými předměty možnost zranění. Těmito ozdobnými, nebezpečnými předměty jsou například náramky, hodinky, náušnice, piercing, náhrdelníky, prsteny aj. Žáci tyto předměty odkládají na určená místa. Zvláště u dívek s dlouhými vlasy je nutné si sepnout vlasy, aby nedošlo k poranění v důsledku namotání vlasů do přístroje, apod. Žáci také používají pracovní oděv nebo cvičební úbor a obuv a mají výstroj podle druhu vykonávané činnosti. Žák musí mít cvičební úbor, pracovní oděv a obuv v řádném a použitelném stavu. Učitel dodržování těchto požadavků stále a pravidelně kontroluje.

Oblasti praktického vyučování je věnována v tomto dokumentu samostatná kapitola, neboť je to klíčová sféra odborného vzdělávání na této zdravotnické škole. Na pracovišti musí být vybavení, včetně výrobních a pracovních prostředků a zařízení, v nezávadném stavu a musí odpovídat požadavkům předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Toto je zajišťováno jednak tím, že při příchodu na pracoviště před zahájením samotné výuky žáci si vždy kontrolují své pracovní místo včetně přístrojů, které mají k dispozici pro svou práci. V případě nějaké poruchy ihned hlásí tuto skutečnost svému vyučujícímu, který musí bezodkladně vypnout či odstranit nefunkční přístroj a dále nahlásí tuto záležitost vedoucímu příslušného oboru, aby byla učiněna náprava.

Velmi podstatná je kontrolní činnost pedagogických pracovníků, která je popsána v článku 20 dokumentu. Učitelé kontrolují a vyžadují dodržování předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků. Ve škole také probíhají prověrky bezpečnosti a ochrany zdraví při činnostech žáků nejméně jednou ročně, jak také uvádí dokument BOZP. Jedná se o kontrolu školních laboratoří, tělocvičny, náradí, školního hřiště a dalších pracovišť žáků včetně veškerého vybavení. Součástí prověrek je i kontrola vybavení prostředků pro poskytnutí první pomoci. V každé školní laboratoři, kde probíhá praktická výuka, je lékárnička první pomoci volně, na viditelném a dostupném místě k rychlé dispozici.

11.1.4 Analýza školního a provozního řádu školy

Popis školního řádu SZŠ

Jedním z dalších důležitých dokumentů zdravotnické školy je školní řád, který vydává ředitel školy na základě školského zákona (č. 561/2004 Sb.), ve znění pozdějších předpisů.

Školní řád je povinnou součástí dokumentace střední školy. Školní řád stanovuje pravidla, která je nutno respektovat, aby byly vytvořeny příznivé podmínky pro výuku v budově školy i na pracovištích praktického vyučování a realizaci výchovně vzdělávacích cílů školy.

Školní řád popisuje organizaci a průběh odborného vzdělávání. Upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky. Dále ve školním řádu je konkrétně popsán provoz a vnitřní režim školy. Velmi důležitou součástí školního řádu jsou podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Obsahuje i podmínky zacházení s majetkem školy ze strany žáků.

Podrobnosti, týkající se hodnocení chování jsou stanoveny ve zvláštním dokumentu „Pravidla hodnocení klasifikace a chování žáka“ pro střední zdravotnickou školu, který je nedílnou součástí školního řádu této zdravotnické školy.

Školní řád zveřejňuje ředitel na přístupném místě ve škole, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance a žáky školy a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých žáků.

Popis provozního řádu školy

Provozní řád Vyšší odborné školy zdravotnické a Střední zdravotnické školy v Praze 1 je vydáván ve smyslu § 7, zákona č. 258/2000 Sb.³² ve znění pozdějších předpisů.

Tento dokument obsahuje údaje o této škole, které se týká názvu, typu a kapacity školy. Pokračuje seznamem pracovišť praktického vyučování podle studijních oborů. V další kapitole je popsán režim dne, který se týká teoretické i praktické výuky ve škole. Režim dne

³² § 7 Hygienické požadavky na prostory a provoz škol, předškolních a školských zařízení, zařízení sociálně výchovné činnosti a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

zahrnuje začátek výuky, ukončení výuky, provozní dobu budovy školy, délku trvání vyučovací hodiny, přestávky i režim práce s počítačem. Režim stravování včetně pitného režimu je v dokumentu samostatnou částí.

V provozním řádu jsou vypsány podmínky pohybové výchovy při teoretické výuce ve škole. Týká se to počtu, vybavení a kapacitě tělocvičen a dalších prostor pro pohybovou aktivitu.

Podmínkám a zásadám praktického vyučování v laboratořích je věnována samostatná část provozního řádu. U praktického vyučování je důležitý hygienický režim, přestávky, organizace vyučování, používání osobních ochranných pracovních prostředků žáky a také předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví, protipožární předpisy, se kterými musí být žáci seznámeni. Na podmínky a zásady praktického vyučování navazují provozní řády praktického vyučování jednotlivých učebních oborů a ostatní provozní řády, jako jsou provozní řád počítačové učebny, tělocvičny, jazykové učebny, učebny fyziky, chemie, řád školního hřiště a provozní řád posilovny.

Součástí provozního řádu jsou ustanovení týkající se *Zásad bezpečnosti, ochrany zdraví, požární ochrany a ochrany životního prostředí při práci s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi*. Tyto zásady jsou vydávány vždy v souladu s ustanoveními zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 350/2011 Sb. O chemických látkách a chemických směsích a s příslušnými ustanoveními technických norem³³. V dokumentu je podrobně rozepsáno, jak nakládat s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi v laboratořích, jaké jsou všeobecné zásady práce s látkami, které ohrožují lidské zdraví a další zvláštní zásady práce s těmito látkami. Jak pracovat s hořlavými kapalinami či jak provádět likvidaci těchto látek a jak je ukládat jsou další zásady důkladně rozepsány v dokumentu. Dále se uvádí, jak pracovat s plynovými a elektrickými zařízeními a jaký je pracovní režim ve školních laboratořích.

V závěru dokumentu jsou důkladně rozebrány *Zásady pro poskytování první (předlékařské) pomoci při zasažení chemickými látkami a jejich směsmi na pracovištích*. V úvodu jsou jen obecné zásady první pomoci, poté navazují části o první pomoci při zasažení žíravinami, při zasažení látkami toxickými a vysoce toxickými a při zasažení

³³ Jedná se zejména ČSN 01 8003:2002 Zásady pro bezpečnou práci v chemických laboratořích a ČSN 65 0201:2003 Hořlavé kapaliny - Prostory pro výrobu, skladování a manipulaci

látkami klasifikovanými jako zdraví škodlivé. Co dělat při nadýchání, při styku s kůží, při zasažení očí nebo při požití dané látky. Na konci dokumentu jsou uvedena důležitá telefonní čísla pro stavy nouze.

Analýza školního a provozního řádu školy

Školní a provozní řád jsou dalšími nezbytnými dokumenty pro chod školy. Oblast podpory zdraví je zakomponována u organizace vzdělávání žáků zejména při odborné praxi. S tím souvisí také jejich práva a povinnosti znát a dodržovat školní a provozní řád školy, předpisy a pokyny k bezpečnosti a k ochraně zdraví. Dále musí dodržovat hygienický režim v prostorách zvláště určených např. laboratoře, tělocvična apod. Pro laboratorní výuku musí používat vlastní pracovní pláště a udržovat je v čistotě, nenosit do školy předměty, které mohou ohrožovat zdraví. Je nezbytné dodržovat přísný zákaz kouření, požívání alkoholu či drog v celé školní budově. Žáci také musí neprodleně ohlásit úraz, nevolnost nebo všechny náhlé změny zdravotního stavu třídnímu učiteli nebo jinému pedagogickému pracovníku školy, tato povinnost se vztahuje i na těhotenství žákyně. Část školního řádu je věnována těhotenství žákyň a to především s ohledem na zvláštní právní předpisy vydávané Ministerstvem zdravotnictví ČR ve formě vyhlášky, která zakazuje pracovní činnosti těhotným ženám vzhledem k tomu, že na nich a při nich vzniká ohrožení zdraví matky i dítěte. Některé takové práce se vyskytují v praktické přípravě žáků některých oborů.

Ve školním řádu nejsou uvedeny jen práva a povinnosti žáků, ale také učitelů. Učitelé zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví žáků při činnostech, které souvisí s výchovou a vzděláváním a dodržují předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožární předpisy.

Další součástí školního řádu je článek VII o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, ochrany před patologickými jevy, před projevy diskriminace, nepřátelstvím a násilím. Každý žák se má chovat tak, aby neohrožoval bezpečnost a zdraví svých spolužáků, ale i vyučujících. Ukázněně se musí chovat zvláště při pracovních činnostech ve školních laboratořích a odborných pracovnách. S veškerými předpisy o BOZP a PO jsou žáci vždy na začátku každého školního roku seznámeni jednak třídním učitelem a také jednotlivými vyučujícími v jednotlivých předmětech. Toto zaškolení je zdokumentováno do třídní knihy a také do listu „Záznam o účasti na instruktážích BOZP“ pro každého žáka.

V provozním řádu zdravotnické školy je samostatná kapitola, kde jsou popsány obecné zásady a podmínky praktického vyučování ve školních laboratořích. Praktickému vyučování

je nutné se věnovat samostatně, neboť v těchto specializovaných školních prostorách je zvýšené riziko ohrožení bezpečnosti a zdraví žáků. Stejně jako ve školním řádu, tak i v provozním řádu je uvedeno zaškolení žáků týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a protipožární opatření. Je proveden zápis s uvedením data konání školení a podpisy zúčastněných žáků.

Jelikož praktické vyučování je natolik odlišné od teoretického vyučování, musí mu být z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví věnována důrazná pozornost. Proto součástí provozního řádu jsou v přílohách samostatně podrobně rozepsané provozní řády praktického vyučování jednotlivých učebních oborů.

11.1.5 Oblasti podpory zdraví rozpracovány v kurikulárních dokumentech školy

V prostudovaných kurikulárních dokumentech byly nalezeny tyto oblasti podpory zdraví: bezpečnost a ochrana zdraví při práci, integrace dětí se speciálními potřebami, metody a formy práce učitelů ve výuce, chování učitelů k dětem, pedagogizace prostředí, stravování, pitný režim ve škole, vzdělávání pedagogů v oblasti podpory zdraví, projekty, programy na podporu zdraví.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Tato oblast je klíčová při odborném vzdělávání na střední zdravotnické škole. Při praktickém vyučování je nezbytné dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví žáků při jejich pracovních činnostech. Na této škole jsou pracoviště, kde probíhá praktické vyučování. Tato místa musí odpovídat cílům i obsahu učebních osnov a také konkrétním podmínkám výuky. Jsou to školní laboratoře či cvičné ordinace. Ve školních laboratořích si žáci osvojují základní praktické vědomosti a dovednosti pod přímým vedením učitele praktického vyučování. Výuka na těchto pracovištích je přípravou na zvládnutí kvalifikovaných činností v daném oboru. Proto učitel musí rozvíjet systematicky základní praktické dovednosti a schopnosti žáků, procvičovat a upevňovat pracovní činnosti a tak je připravovat na jejich budoucí povolání. Při tom všem je ale velmi důležité vštěpovat jim nejen vědomosti, dovednosti, ale i návyky k dodržování zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při jejich práci. Je třeba rozvíjet schopnosti a dovednosti žáků tak, aby byly zárukou práce nejen výkonné, ale i bezpečné.

Důležité z hlediska bezpečnosti práce v praktickém vyučování je nepřekračovat horní hranici počtu dvanácti žáků uvedenou v platných dokumentech. Ve všech výše uvedených

kurikulárních dokumentech jsou také zdůrazňovány všechny zásadní předpisy a nařízení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Samotný učitel musí dokonale ovládat příslušné předpisy týkající se bezpečnosti práce v jeho oboru a ve výchovné práci pak musí volit odpovídající metody výchovy k bezpečné práci, vhodné materiální a organizační prostředky. Žáci musí dodržovat tyto dané předpisy a také pokyny učitele praktického vyučování, se kterými jsou seznámeni vždy na začátku každého školního roku. Veškeré listiny také musí podepsat. A toto vše je zaprotokolována v třídní knize.

Aby byla zajištěna bezpečnost a ochrana zdraví žáků, musí být veškerá pracoviště praktického vyučování vybavena přístroji a zařízeními, které splňují veškeré technické, technologické a bezpečnostní předpisy a normy. Žáci musí pracovat jen na nezávadných a plně funkčních přístrojích. Je nepřijatelné, aby žáci pracovali na zařízeních nedostatečně chráněných, špatně seřízených, nebo na takových, které nedovedou obsluhovat. Tyto skutečnosti jsou zaneseny ve výše uvedených dokumentech školy.

Integrace dětí se speciálními potřebami

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je součástí všech zásadních kurikulárních dokumentů. Při integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je třeba vzít v úvahu charakter oboru vzdělání a požadavků na zdravotní způsobilost žáka o vzdělávání vzhledem ke stupni jeho zdravotního postižení nebo zdravotního znevýhodnění. Velmi důležitá je potřeba a způsob úpravy vzdělávacího programu, například délky vzdělávání, učebních plánů, vzdělávacího obsahu, změnu vyučovacích metod a organizace výuky apod. Další jsou materiální a organizační podmínky vzdělávání, např. možnosti bezbariérového přístupu. Spolupráce se školskými poradenskými pracovišti jako i se samotnými rodiči integrovaného žáka je nezbytnou součástí. V rámci školského poradenského pracoviště jako součást podpůrných poradenských služeb ve školství pracuje výchovný poradce a školní speciální pedagog. Tito odborníci se zabývají integrací žáků se zdravotním postižením nebo zdravotním znevýhodněním, školní neúspěšnosti žáků, poruchami chování. Poskytují včas a neodkladně pomoc těm, kteří ji potřebují. Pro každého žáka se specifickými poruchami učení je sestaven individuální vzdělávací program, kde jsou obecně uvedeny metodické přístupy k jednotlivým žákům. Výchovný poradce poskytuje jak učitelům, tak žákům se specifickými poruchami učení v případě potřeby konzultační hodiny, zajišťuje IVP, doporučuje metodické přístupy, spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou. Přes třídní učitele informuje ostatní vyučující, případně sestavuje žádost o

finanční prostředky na příplatek na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou žáka a zabezpečení jeho vzdělávacích potřeb.

Metody a formy práce učitelů ve výuce

V kurikulárních dokumentech jsou nastaveny různé strategie výuky. Učitel může kombinovat různé metody a formy práce ve výuce. V ŠVP u každého předmětu jsou podrobně rozepsány metody výuky. Například v ŠVP oboru aplikovaná chemie předmětu Biologie-seminář je uvedeno následující: „Vedle nezbytného slovního výkladu, který je vedený zejména formou rozhovoru s žákem, jsou zařazeny práce s pracovními listy, práce s odbornou literaturou a dalšími informačními zdroji, týmová práce studentů na zadané téma i projektové vyučování. Vzhledem k tomu, že se jedná o volitelný předmět, snaží se učitel maximálně využít aktivitu a zájem studentů a dát jim prostor ve formě prezentací, referátů a diskusí. Důraz je kladený na propojování znalostí v rámci daného předmětu i mezioborových znalostí, logický úsudek a schopnost argumentovat a obhajovat svá stanoviska. Probíraná látka je procvičována v hodinách, kromě toho žák může využít také konzultační hodiny. Kromě teoretických hodin je zařazena praktická výuka ve formě laboratorních prací, vhodně volených exkurzí, terénních prací.“ (ŠVP 28-44-M/01 Aplikovaná chemie, 2014, s. 242-243)

Vzdělávání pedagogů v oblasti podpory zdraví

Aktivity v oblasti podpory zdraví určené pro učitele probíhají každoročně. Minimální preventivní program skýtá přehled aktivit pro učitele a informuje o splněných programech. Probíhá vzdělávání školní metodičky prevence, která pokračuje ve specializačním studiu pro školní metodiky prevence na Klinice adiktologie 1. lékařské fakulty UK a VFN v Praze. Probíhají také odborná školení a Balintovské skupiny pro školní metodiky prevence vedené PPP pro Prahu 1,2 a 4. Prevence HIV/AIDS pro učitele byl dalším odborným seminářem, který slouží k získání informací o tomto aktuálním tématu a k předávání zkušeností při jejich prezentaci žákům. Tento seminář realizuje Státní zdravotní ústav v Praze.

Den projektů „*Kouřit? A proč?*“ byl program, který byl jeden z nejúspěšnějších, který proběhl na zdravotnické škole. Tohoto programu se zúčastnilo maximum učitelů, kteří se podíleli formou osobních konzultací a na metodickém vedení žáků při jejich konkrétních prezentacích na téma kouření. Tomu předcházely osobní konzultace s různými odborníky, které následně využili při práci se žáky a dále také ve výuce v oblasti nespecifické primární prevence.

Seminář o způsobu práce s žáky se specifickými poruchami učení a jejich začlenění do kolektivu je dalším programem, který je přínosný v rámci podpory zdraví pro edukaci žáků na této střední škole.

V rámci chování učitelů k žákům, bezpečného klimatu třídy je přínosný odborný seminář Diagnostika třídních kolektivů, který je zaměřen na diagnostické nástroje s praktickým návodem. Realizátorem tohoto semináře je Pedagogická fakulta UK v Praze.

Projekty, programy na podporu zdraví

V MPP zdravotnické školy je projektům a programům a nejrůznějším aktivitám na podporu zdraví věnována značná pozornost. Patří zde například projekty a programy zaměřené na problematiku AIDS, reprodukčního systému ženy, antikoncepce, problematiky extremismu, alkoholu, o zdravém životním stylu, racionální výživě nebo kouření tabáku. Jedná se o nejrůznější interaktivní semináře, besedy, přednášky s besedou, peer-akce realizované žáky. Velmi úspěšným programem byl projekt „*Kouřit? A proč?*“, nebo program nazvaný „*Hrou proti AIDS*“.

Stravování, pitný režim ve škole

V provozním řádu školy režim stravování včetně pitného režimu je v dokumentu samostatnou částí. Stravování během teoretického a praktického vyučování je smluvně zajištěno ve školských zařízeních mimo budovu školy, neboť tato škola nemá vlastní jídelnu. Možnost doplňkového občerstvení je v bufetu, který se nachází v přízemí budovy školy. Jsou zde také automaty na výdej balených potravin. Nápojové automaty jsou na jednotlivých patrech budovy školy.

Pedagogizace prostředí, vzájemné vztahy mezi žáky a učiteli

Prostředí je důležitým faktorem utváření člověka v průběhu jeho socializace. Jednou z hlavních rolí, kterou sehraává v životě žáka, je bezesporu školní prostředí, kde tráví spoustu času. Školní prostředí jako jistý vymezený prostor obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnost žáka. Proto i tato oblast je zahrnuta do kurikulárních dokumentů. Školní prostředí má vliv na výkonnost žáka, kdy v závislosti na zlepšování podmínek v prostředí (například intenzita světla, odhlučnění, estetická úprava, ale také změny v sociálním klimatu) se zlepšuje jeho výkon. Mluvíme pak o „pedagogizaci“ prostředí. Již v první části školního řádu je zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, vzájemné úcty, respektu, názorové

snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání, apod. Uchazeč, který se stane žákem střední školy prvním dnem školního roku, tímto získává určitá práva, ale také povinnosti. Školní řád jasně určuje práva žáků i ostatních pracovníků školy. „Každý má právo cítit se bezpečně, nebýt vystavován neodůvodněným podezřením, ironizování, ponižování, pomlouvám, pohrůzkám či šikaně. Každý má právo na ochranu před škodlivými vlivy (kouření, alkohol, drogy). Každý má právo na důstojné prostředí a podmínky k práci a na uspokojení základních lidských potřeb (jídlo, pití, WC)“ (Školní řád. Střední vzdělávání, 2014, s. 3).

Ve školním řádu nejsou neopomenuta pravidla vzájemných vztahů žáků, učitelů a pracovníků školy, což je značně důležité pro příjemné sociální klima školy. Sociálně psychické klima ovlivňuje nejen žáky, ale i učitele, úspěšnost fungování školy jako celku i kvalitu výstupů dané školy. Ve škole se vytvářejí emočně vrstevnické vztahy, které mají v dalším vývoji mladého člověka stále větší význam. Další rovinou jsou vztahy mezi učiteli navzájem.

Díky projektu „*Kouřit? A proč?*“ jsem si uvědomila, jak je křehká hranice vztahů mezi žáky a námi učiteli. Garanti sestávající se z učitelů školy nechávali žákům volné rozhodování při tvorbě prezentací i výrobků. Toto se ve většině případů vyplatilo, protože žáci pojímali některá témata velmi kreativně a netradičně. Ovšem vyskytl se i jeden projekt, který byl velmi kontroverzní a vyvolal bouřlivou debatu nejen mezi žáky, ale i mezi učiteli. (více o této problematice viz 8.2). Je sice důležité snažit se přijmout názory a postoje těchto mladých lidí a ne jen jim direktivně nařizovat, co mají a co nemají dělat. Ale na druhou stranu je na nás dospělých, abychom se snažili je vychovávat k určité kultuře vyjadřování a úrovni prezentace. Jak říká Fontana (2003), děti vždy potřebují cítit, že jsou součástí školy, která má jasně vymezený soubor hodnot. A pokud tyto hodnoty jsou důležité a škola je vyžaduje od žáků, pak tyto děti musí jasně vnímat, že dané zásady přijali za své i všichni učitelé i další pracovníci školy. Rozhodně není dobré, pokud jeden učitel zachází ze stejnými morálními hodnotami jinak než druhý učitel. Žák je pak zmaten a cítí, že škola hlásá hodnoty jen tehdy, kdy se jí to hodí a v podstatě nezáleží na tom, aby platily stejně jak pro dospělé tak i pro děti. Na druhou stranu je nutno říci, že je velmi obtížné mezi členy učitelského sboru dospět ke stejným normám chování, hodnotám, kdy učitelé mají nejen rozdílná náboženská vyznání či pocházejí z odlišných prostředí. Jako má škola dohodu o obecných postupech, které se týkají vyučovacích postupů či učebnic, tak by měla mít i dohodu týkající se obecného souboru hodnot a norem chování.

11.2 Analýza rozhovorů

Byly zrealizovány tři polostrukturované rozhovory s těmito učiteli: metodička prevence, výchovná poradkyně a učitelka praktického vyučování. Rozhovory proběhly v kabinetech vyučujících. Doba trvání rozhovorů byla v průměru cca 50 minut.

Výchovná poradkyně na zdravotní škole zastává také funkci speciálního pedagoga. Je také učitelkou teoretických předmětů jak SZŠ, tak i VOŠ. Metodička prevence je třídní učitelkou a učitelkou teoretických předmětů jakými jsou Biologie, Somatologie, Fyzika či Chemie. Vyučuje převážně středoškoláky. Učitelka praktického vyučování je také třídní učitelkou. Vyučuje žáky střední školy i studenty vyšší odborné školy.

Třídní učitel

Funkce třídního učitele na zdravotnické škole se nijak neodlišuje od funkce třídního učitele na jiné střední odborné škole. S jednou z třídních učitelek jsem také vedla rozhovor na téma třídní učitel, a co s touto funkcí souvisí, jaké jsou její povinnosti a činnosti. A také, jakým způsobem třídní učitel může působit na žáky v oblasti podpory zdraví.

Třídní učitel má vedoucí úlohu ve výchově žáků své třídy a koordinuje úsilí všech vyučujících o zvyšování jejich celkové úrovně (vědomostní i výchovné). Třídní učitel zejména získává a shromažďuje poznatky o žácích a podle potřeby vypracovává jejich hodnocení (pro přijímací řízení atd.). Sleduje chování třídy, docházku žáků své třídy, sleduje celkový prospěch žáků třídy a ve spolupráci s ostatními vyučujícími koordinuje náročnější zkoušení a písemné (pololetní) práce žáků.

K administrativním povinnostem třídního učitele patří vedení třídní knihy, třídní výkazy a ostatní předepsaná pedagogická dokumentace týkající se žáků třídy, kde zodpovídá za správnost a úplnost zapsaných údajů. Aktualizuje data žáků ve třídě, změny hlásí do centrální evidence školy.

Třídní učitel může určovat zasedací pořádek žáků ve třídě, dbá při tom především na zdravotní, hygienická a výchovná hlediska. Pravidelně organizuje „třídní hodiny“ ve své třídě, organizuje třídní schůzky s rodiči, je s nimi v co nejužším kontaktu, především při řešení vyučovacích a výchovných problémů. Uděluje pochvaly žákům své třídy, těm, kteří porušili školní řád, uděluje kázeňské tresty (napomenutí, důtku třídního učitele) a oznamuje udělení těchto trestů rodičům (např. písemnou formou).

Na jednání Pedagogické rady školy podává zprávu o „své“ třídě, navrhuje udělení pochval ředitele školy i návrhy na tresty (důtka ředitele školy) a snížené stupně z chování. Předepsaným způsobem vyplňuje vysvědčení žáků své třídy a rozdává jim je, vydání potvrdí podpisem v třídním výkazu. Provádí pravidelné proškolení žáků své třídy (vždy na začátku školního roku) ze znalostí pravidel BOZP, seznamuje žáky s vnitřními řády tělocvičny a odborných učeben, které využívají.

Třídní učitel úzce spolupracuje s výchovným poradcem školy, se školním metodikem prevence. Dbá na dodržování zásad a pravidel práce se zdravotně postiženými žáky své třídy, dbá na vytvoření estetického a pracovního prostředí své třídy. Organizuje školní výlety, kulturní, společenské a sportovní akce své třídy (za své přímé účasti a po poradě s rodiči), vybírá od žáků finanční částky potřebné na zaplacení výletů, kulturních představení, apod.

Jak je výše uvedeno, na funkci třídního učitele je kladeno velmi mnoho požadavků. Je nutné si ovšem uvědomit také to, že vedle funkce třídního učitele, má učitel i svou vlastní přímou vyučovací a výchovnou činnost.

Třídní učitelka, která vyučuje praktické vyučování a se kterou jsem vedla rozhovor, působí sice ve své funkci krátce, dva roky, ale tato práce ji baví a jak sama uvedla, ráda žákům pomáhá, snaží se být vůči nim lidská, otevřená a přátelská, aby se nebáli za ní přijít a svěřit se se svými problémy. Pak uvedla jeden konkrétní případ, který nedávno řešila. Žákyně měla nějaké zdravotní problémy, doma měla rodinné problémy a zvýšila se její absence. Paní učitelka toto zjistila po nějaké době, že žákyně hodně chybí a i omluvenky byly velmi zvláštní. Věděla také, že maminka žákyně je těhotná a v nemocnici a myslela si, že tam je ten problém. Ale zavolala mamince žákyně a zjistila, že maminka nevěděla, že dcera není ve škole. Pozitivní na tom bylo to, že maminka této žákyně to chtěla ihned řešit. Ale také i samotná žákyně, přišla sama za třídní učitelkou a chtěla řešit svůj problém. Bála se, že to nezvládne. Ve spolupráci i s výchovnou poradkyní této školy našli řešení, aby žákyně nemusela ukončit studium a mohla pokračovat. Splnila dané úkoly, byla doklasifikována a mohla pokračovat ve studiu.

Paní učitelka si myslí, že žáci nemají problém za ní přijít s nějakými obtížemi. Je toho názoru, že se dá vždy najít řešení daného problému. Pokud mají například i nesnáze v praktickém vyučování, kdy něco zkazí, rozhodně jim nevynadá, ale snaží se s nimi najít řešení, jak to napravit, aby měli důvěru k ní. Jak sama uvedla v rozhovoru, má pocit, že je ochraňuje a že to její žáci cítí.

Výchovná poradkyně

Výchovná poradkyně působí na zdravotnické škole téměř dvacet let. Na této zdravotnické škole dle jejich slov jsou žáci jak se specifickými poruchami učení, tak i žáci se zdravotním oslabením a zdravotním omezením. V rámci poradenství poskytuje také i psychosociální podporu. Chodí za ní i žáci, kteří nemají specifické vzdělávací potřeby, ale přicházejí proto, že si chtějí s někým popovídat, světit se, nebo chtějí nějakou radu. Jak sama uvádí, je to obtížné specifikovat, neboť je to hodně závislé na osobním vztahu se žáky. Někteří žáci ji znají z předmětů, které vyučuje a pak je pro ně jednodušší ji oslovit. Mají k ní důvěru, protože ji více znají. Jindy to funguje na bázi doporučení jiného spolužáka či jako přenos přes některého z učitelů.

Další z oblastí, které se věnuje výchovná poradkyně, je oblast učení. Systémově pracuje se žáky nastupujících prvních ročníků. Vždy před třídními schůzkami provádí depistáž a následně informuje rodiče těchto žáků s výslednými zjištěními. Nabízí možnost individuální péče v oblasti studijního stylu. Pokud žák přinese potvrzení z pedagogicko-psychologické poradny, že má např. nějaké zdravotní oslabení, trvá na konzultaci ke studijnímu stylu a nedává na výběr, zda žák chce či nechce. Někdy se stává, že někteří žáci poprvé přijdou a pak již ne. Výchovná poradkyně ví, že nemůže žáky nutit, ale je potřeba s nimi udělat vstupní konzultaci, pokud žák chce mít nějaké zohlednění. U každého takového žáka zjišťuje, pomocí autorizovaných testů, jaký má studijní styl. Poté s nimi provádí strukturalizaci učení, to znamená časové rozložení, jak si zorganizovat učení, jak si to rozvrhnout, jak si kombinovat předměty apod. To, jak se věnuje žákům v této oblasti, oblasti učební strategie, je podle ní velmi důležité. Na škole je i řada žáků, kteří nemají dobrý prospěch a nejsou rozhodně hloupí, ale neumějí se učit, neví, jak na to jít. Proto jim nabízí svou pomocnou ruku v této oblasti a pak je jen na žácích, jak využijí tuto nabídku.

V oblasti kariérového poradenství na zdravotní škole to není tak výrazné, jako například na gymnáziích. Dle vyjádření výchovné poradkyně většina žáků chce dělat cokoli, jen ne vstoupit do pracovního procesu. Výsledky smíšeného výzkumu, který byl prováděn v rámci bakalářské práce, ukázaly, že žáci této střední školy v 83% chtějí pokračovat ve studiu než začít pracovat ve svém oboru (Urbanová, 2014).

Na této zdravotní škole, podle slov výchovné poradkyně, nejsou žádné závažné výchovné problémy. Pokud něco řeší, jsou to jen lehčí formy. Občas se objevuje ostrakismus. Toto slovní vylučování je pochopitelné, neboť je to dáno především tím, že na

zdravotních školách převažují dívky. Čas od času se objevuje záškoláctví, ale jsou to pouze individuální záležitosti. Nebo také kouření před školou, které není již v takové míře jako dříve. Výchovná poradkyně si myslí, že v dnešní době není tak moderní kouřit, že je to trend doby. Co se týká prevence kouření u středoškoláků, měla by být na vyšší úrovni, tak jak tomu bylo na „Dni projektů“. Žáci vědí, že kouření škodí zdraví a je dobré opakovat informace, jak uvádí, ale není si jistá, zda toto funguje. Škola by mohla pro prevenci kouření udělat více, hlavně v oblasti režimu přicházení a odcházení ze školy, aby se zamezilo odcházení o přestávce před školu, kde žáci kouří. Nedávat jim příležitost opustit o hlavní přestávce budovu a jít si ven zakouřit.

V rámci mé pedagogické praxe jsem měla možnost vidět konkrétní práci výchovné poradkyně. Předala mi spoustu informací ohledně problematiky vzdělávání žáků se speciálními potřebami, ale také mi ukázala, že je třeba mít, jako učitel, v sobě především lidskost. Pokud se na jejich škole objeví žák se speciálními potřebami, vždy k němu přistupuje individuálně. Dle výše uvedených testů zjistí, jaký je žákův učební styl a snaží se mu pomoci jak s organizací učení, práci s časem, práci s různými materiály, jeho portfoliem, apod. Toto vše zcela jistě patří k posílení dobrých vztahů mezi žáky a učiteli a k příjemné atmosféře ve škole. Je to i jeden z hlavních dlouhodobých cílů MPP: vybudování osobnosti žáka, která si bude schopna vážit sebe i druhých a respektovat je. Dobré vztahy v kolektivu výrazně snižují výskyt rizikového chování a ovlivňuje to zásadně zdraví jedince.

Výchovná poradkyně pokládá oblast podpory zdraví za velmi důležitou, protože zdraví je multidisciplinární. Není to jen zdraví fyzické, ale i mentální, duševní, duchovní, položek, kterých je velké množství a jedno ovlivňuje druhé. V mnoha předmětech se tato oblast objevuje, ale jsou i předměty, jako například předmět Výchova ke zdraví či Sociální lékařství, které přímo směřují k tomu a jsou pojímány takto multidisciplinárně. Myslí si, že by bylo dobré, pokud by toto téma bylo shrnuto do jednoho předmětu. Ale i rozvrstvení do jiných předmětů považuje za výborný krok především z důvodu uvědomění si provázanosti obsahu předmětů ke zdraví a to, že se toto téma objevuje v mnoha oblastech a není to jen omezeno na jedinou věc. Mělo by to být součástí předmětů jako je Občanská výchova, Somatologie, Patologie, všech předmětů týkajících se zdraví. I těch, které mají přesah do společenských věd. Ale i v jazykových předmětech, kdekoliv. Podle výchovné poradkyně vždy závidí na konkrétním učiteli, jak to pojme v tom svém konkrétním předmětu.

Školní metodička prevence

Školní metodička prevence je na zdravotnické škole v této funkci dva a půl roku. Jako učitelka předmětů Biologie, Somatologie, Chemie, Fyzika a Základy genetiky působí patnáct let. Nejen ze své pozice coby učitelka, ale především jako metodička prevence považuje vzdělávací oblast pro zdraví nejen na základních, ale i na středních školách za důležité téma coby oblast prevence. Na středních a vyšších odborných školách považuje za základ a nejen v odbornosti, ale také co se týká z hlediska sociálního pohledu. Oblast podpory zdraví, především prevence, zvláště prevence infekčních chorob, mezi níž patří i prevence AIDS, považuje za zásadní. Jedním z podstatných důvodů je ten, že tito žáci budou zdravotními pracovníky a budou pracovat s biologickými materiály. Znamená to, aby věděli jakým způsobem se nejen AIDS, ale i ostatními infekčními chorobami nemohou i mohou nakazit. Aby také nešířili mezi svoje klienty či pacienty bludy a nesmysly a dokázali fundovaně říci, proč to tak dělají, či nedělají, proč používají rukavice, jakým způsobem likvidují kontaminovaný materiál a podobně. To považuje za důležité je právě tato oblast prevence infekčních chorob. Další konkrétní oblastí, na kterou se zaměřují, je zdravá výživa. V současné době na škole je větší procento dívek s poruchou příjmu potravy, a proto je nutné se této oblasti více věnovat. Nejsou to referáty o anorexii, bulimii, o konkrétních chorobách, ale povídání si o tom, jakým způsobem se stravovat, aby dívka byla zdravá a krásná.

Metodička prevence mě také seznámila s dalšími záležitostmi týkající se její práce. Co se týká oblasti problémového chování na této škole, nesetkala se z výraznými výchovnými problémy. Pouze jsou zde náznaky ostrakismu, ale to je pochopitelné, neboť na této škole výrazně převažuje počet dívek nad chlapci. V této době je aktuální problém týkající se poruch příjmu potravy u několika dívek, na což se také i v dalším školním roce budou v MPP zaměřovat. Co se týká dalších oblastí problémového chování, na této škole jsou pouze velmi ojediněle či se prakticky nevyskytují. Jak se domnívá metodička prevence, je to dozajista dáno především složením žáků. Na zdravotnickou školu chodí studovat děti, které pochází z rodin, které mají určité sociální cítění a aspoň jeden z rodičů je zdravotník nebo ze sociálních služeb. Konkrétně uvedla třídu, ve které je také třídní učitelkou, kde je sedmdesát procent dívek, které mají jednoho rodiče buď zdravotníka či pracovníka z oblasti sociálních služeb. Na zdravotnickou školu chodí převážně děti rodičů zdravotníků, kteří mají sociální cítění. Rodiče vědí, že kdyby dělali v jiném oboru, mohli by si vydělat více peněz než ve zdravotnictví, ale dělají to z čistého altruismu a k tomu vychovávají své děti. Vychovávají je k soucitu a ohleduplnosti k ostatním a to ty problémy ve škole eliminuje. Na

zdravotnickou školu chodí právě takovéto děti, které mají určité sociální citění. Jsou to děti, které jsou převážně ze středních i vyšších vrstev a často z řad lékařů. Pokud tyto děti najdou ve svém kolektivu nějakého problémového spolužáka, nešikanují ho, ale snaží se mu pomoci. Jsou zde také spolužáci, kteří nejsou oblíbení. Takového spíše vyčleňují tím, že si jej pouze nevšímají, než aby mu ubližovali. Maximálně se zde objevují náznaky ostrakismu. Ale jinak neřeší žádné závažnější problémy.

11.2.1 Realizace podpory zdraví obsažené v kurikulárních dokumentech zdravotnické školy

První výzkumná otázka: *„Jakým způsobem je podpora zdraví obsažená v kurikulárních dokumentech školy na této škole skutečně realizována?“*

Realizace podpory zdraví v praktickém vyučování

Stěžejní oblastí podpory zdraví v praktickém vyučování je podle paní učitelky především bezpečnost a ochrana zdraví při práci v laboratoři. V ŠVP oboru asistent zubního technika je jedním z vypsanych bodů u rozvoje klíčových kompetencí *dodržování zásad bezpečnosti práce a hygieny*. Následně v tematických plánech tato oblast je zde pouze uvedena v úvodu. Tematické plány tohoto konkrétního oboru u praktického předmětu Zhotovování stomatologických protéz jsou především o vypsanych odborných tématech vždy v daném měsíci s udanou hodinovou dotací, kritéria hodnocení, seznam literatury a učebnic a jména vyučujících. V měsíci září je uvedeno seznámení s BOZP a PO. Formuláře žáci vždy podepisují vždy na začátku školního roku a poté je toto zaprotokolováno v elektronické třídní knize. Jak uvedla učitelka praktického vyučování, i když to není podrobně popsáno v tematickém plánu, vždy průběžně učitelé seznamují žáky s bezpečností práce. Velký důraz na tuto oblast je kladen, když se žáci seznamují s něčím novým, novou prací, novým technologickým postupem. V průběhu praktického vyučování pravidelně a stále upozorňuje žáky, kdy je nutné dodržovat daná pravidla. Například, když žáci pracují s otiskovacími hmotami, je nutné použít rukavice z důvodu ochrany před infekčními chorobami či také vždy používat roušku při práci s laboratorním pískovačem nebo při zapnutí odsávání. Jde také i o správnou ergonomii práce, jak mají sedět za laboratorním stolem, tak aby je nebolely záda, apod.

V praktickém vyučování ale nejde pouze jen o bezpečnost práce, ale jak uvedla, jde také o vytvoření příjemného pracovního prostředí pro žáky, aby se cítili dobře i po psychické stránce. Při mé hospitaci (viz příloha záznamový arch pro pozorování č.1) ve výuce

praktického vyučování této konkrétní učitelky panovala přátelská atmosféra a celkově příjemné pracovní klima. Žáci dokončovali dostavbu horní celkové zubní náhrady. Pro vytvoření poklidné atmosféry učitelka pouštěla žákům hudbu, kterou si vždy sami vybírají. Hudba byla v přijatelné hlasitosti a nijak nenarušovala chod výuky.

Ilustrativní pasáž rozhovoru s učitelkou praktického vyučování

„Máš možnost ve výuce praktického předmětu nějaká ta témata nějakým způsobem zakomponovat, probírat?“

R: „Ne, my máme tematický plán vyloženě o tý praxi, o tom zhotovování, ale víceméně průběžně vždycky při každé práci, se kterou se setkávají jakoby s něčím novým, tak si myslím, že to s nima jakoby tu bezpečnost, tu ochranu, to se vždycky probere, žejo. Musíte si dávat při téhle konkrétní činnosti, kterou teď začínáte, pozor na tohle a na tohle. S tím jste se ještě nesetkali, že jo.“

„Takže to chápu správně, možná že s velkou pravidelností. To patří do podpory zdraví.“

R: „To není daný v tom témaťáku, ale myslím, že každý, když se začíná nová práce, seznamují se s něčím novým, tak se musí seznámit s tou prací, s tou bezpečností....“

Realizace podpory zdraví obsažené v kurikulárních dokumentech školy v teoretickém vyučování

Výchovná poradkyně vyučuje předměty, jako jsou Výchova ke zdraví na VOŠ nebo předmět Komunikace nebo Psychologie na SZŠ. V rámci předmětu Komunikace, který je postaven jako rétorika a komunikace, je například důležitá péče o vlastní hlasový aparát, hlasovou hygienu, nacvičování práce s dechem apod. To patří do ochrany zdraví. Pokud je téma například o závislostech, velmi ráda používá metody kritického myšlení. Nejdříve dá žákům nakreslenou láhev a oni do ní píší vše, co vědí o alkoholismu, nebo si píší, co všechno chtějí vědět o alkoholismu. Poté dostanou odborný text. Společně si jej pročítají, systémem několika značek vyjadřují svůj vztah k informacím v článku a pomocí znamének jej zviditelňují. Ve finální fázi značky pomohou k rychlé orientaci v textu a k zápisu nejpodstatnějších poznatků, ať již jsou pro ně známé nebo nové, ať s nimi souhlasí, nesouhlasí nebo si nad nimi kladou otázku. Používáním značek si žáci zvykají na to, že vzdělávání nespočívá v učení se nazpaměť, ale že sdělení mají promýšlet. To je *metoda*

INSERT.³⁴ Žáky pak požádá, aby při četbě porovnávali to, co se dozvídají z textu (co říká autor), s tím, co již věděli nebo by ještě chtěli vědět. Výjimečně jim také dovolí používat tablet nebo počítač, aby si vyhledali potřebné informace.

U některých témat, která jsou náročnější, je nutné spojit dvě vyučovací hodiny dohromady. U tématu závislosti na kouření používá *metodu renesanční disputace*. Rozdělí třídu na dvě poloviny, kuřáky a nekuřáky. Kuřákům dá za úkol, aby vymysleli důvody, proč by bylo vhodné, aby byla ve škole kuřárna. Nekuřáci mají za úkol vymyslet, proč je nevhodné, aby ve škole byla kuřárna. Stanoví se dva pozorovatelé, kteří pozorují a zapisují si poznámky, jak obě skupiny mezi sebou komunikovaly a diskutovaly. A poté je paní učitelka řízenou diskuzí vede k tomu, aby argumentovaly skupiny vzájemně. Píše klasicky na tabuli plusy a mínusy. Je zde v pozici koordinátora, hlídá a usměrňuje žáky, aby se například nepohádali či aby argumentace probíhala v mezích slušnosti, neboť žáci se často rozohní a padá mnoho pseudoargumentů. Tato metoda je však velmi efektivní. Po celou dobu výuky diskutují o dopadech, co by to znamenalo, pokud by kuřárna byla ve škole, kdo by ji hlídal, kde by odcházely zplodiny apod. Poté společně provedou shrnutí. Je více mínusů než plusů. Závěr pak vede k tomu, že by kuřárna ve škole byla nevhodná.

I když používání těchto efektivních metod je náročnější, snaží se je aplikovat právě u takovýchto témat týkajících se zdraví, zdravého životního stylu. Ze svých zkušeností udává, že i když taková výuka je velmi dynamická, žáky to baví, nevšimnou si, že již uplynuly dvě vyučovací hodiny. Má to na ně pozitivní dopad, učí se komunikovat mezi sebou, formulovat svými slovy své názory, dokáží být otevření a mnohdy diskutují i poté, co odcházejí z výuky. Z její strany je klíčová příprava na tento typ výuky a také znalost charakteristik žáků ve třídě. Při použití výše uvedené metody disputace je nutné hlídat argumentaci, slušné vyjadřování. Významná je i podpora komunikačních dovedností v rámci slušného společenského chování, které s tím souvisí.

V oblasti organizačních forem výuky se výchovná poradkyně snaží, aby alespoň jedna třída nebyla frontálně uspořádána. Jednou z klasifikací organizačních forem je rozlišení podle charakteru výukového prostředí (Zormanová, 2014) a příjemné výukové prostředí také patří k podpoře zdraví, zdravému životnímu stylu. Do třídy, kterou mohla upravit, položila

³⁴ INSERT je zkratka anglického označení „interactive noting system for effective reading and thinking“. Je to jedna ze základních metod kritického myšlení, kterou lze použít v průběhu studia – při četbě naučeného textu.

koberec, na zdi pověsila plakáty s různou tematikou, jako například hudební skupinu Beatles nebo obrázky města Paříže či Londýna. V rámci výuky některých předmětů, například Komunikace, usiluje o změnu prostředí. V období jara či podzimu chodí s žáky ven na trávník před školu, pokud je příznivé počasí. Jak uvádí, je to především o důvěře vedení, kdy zástupkyně jí věří, že opravdu venku pracují. Pro žáky i tato forma výuky je pestřejší a má na ně pozitivní psychologický dopad. Mnohdy jsou již unavení a nemají se chuť aktivizovat a něco dělat, ale vždy záleží na učitelích, jak dokáží žáky motivovat.

Ke zdravému vztahu mezi učitelem a žákem také patří jasné vymezení pravidel. Výchovná poradkyně vždy na začátku přesně vymezí, co od žáků chce, co jim dovolí navíc, například mohou v jejich hodinách pít, pokud mají hlad, mohou si sníst jablko, apod. Vymezí pravidla, když si potřebují odskočit na toaletu, jakým způsobem se mají chovat. K vytvoření atmosféry psychické pohody patří podle ní také to, že je oslovuje jménem.

Ilustrativní pasáž rozhovoru s učitelkou teoretického vyučování

„A třeba když přijdete s takovýmto tématem, použijete třeba nějakou jinou vyučovací metodu než, snažíte se to udělat nějak jinak?“

R: „Jo, jinak. Určitě. Tak třeba když mluvím o závislostech, hrozně ráda používám metody z kritického myšlení, jestli znáte? *Ano*. Tak tam opravdu jdete vyloženě metodou takovou tou, že jim dám flašku nakreslenou a oni do ní píšou, co vědí o alkoholismu nebo si píšou, co chtějí vědět o alkoholismu. Pak dostanou odbornější text, společně ho pročítáme, píšou ty plusy, mínusy a ty symboly a pak o tom společně mluvíme. Pak si nacházej, jim dovolím výjimečně použít tablet nebo počítač, aby si našli určitou věc, pak, co věděli nebo nevěděli. Tam mi to kritický myšlení krásně sedne k tomu podle toho tématu. Třeba ke kouření jsem to k tomu s velkou chutí použila, ale je to hrozně náročný, musí to být dvouhodinovka. Jestli znáte metodu renesanční disputace, se to jmenuje. *Nee*. To je takovýto, zcela konkrétně, já rozdělím třídu na dvě poloviny, kuřáky a nekuřáky. Vždycky se vám tam nějaký kuřáci objeví. A dám jim za úkol, aby kuřáci vymysleli důvody, proč by bylo vhodné, aby byla ve škole kuřárna a nekuřáci, aby vymysleli, proč je nevhodné, aby ve škole byla kuřárna. *Ahm*. A potom, ta metoda je taková, že jsou tam dva pozorovatelé, který pozorují a dělají si poznámky, jak se ty skupiny mezi sebou bavily a potom vlastně je řízenou diskuzí vedete k tomu, aby argumentovaly vzájemně. Píšete klasicky na tabuli plusy a mínusy. Ten učitel je tam spíše jako doprovod a musíte uhlídat, aby se vám neporvali a nepohádali, protože

tam padá mnoho pseudoargumentů (smích) a oni se strašlivě rozohnějí, že jo. Takže je to ale velmi efektivní, protože ty dvě hodiny fakt diskutují o těch dopadech, co by to znamenalo a jdeme až do třeba, dostanou se třeba až do provozních věcí, jako kdo by tu kuřárnu hlídal a kam by šly ty splodiny a takovíhle. No a pak z toho vlastně uděláme závěr a vlastně musím to víst tak, aby závěr byl, že by byla nevhodná kuřárna. (smích) Že všech těch mínusů je víc než těch plusů. Já to třeba používám u závislosti na kouření třeba.“

Realizace podpory zdraví obsažené v kurikulárních dokumentech školy v teoretickém vyučování

Co se týká podpory zdraví, zdůrazňuje metodička prevence, že je třeba dbát na mezipředmětové vztahy a žákům ukázat propojení učiva z jednotlivých předmětů (Zormanová, 2014). V předmětu Biologie, kdy probírají složení živých soustav a hovoří o bílkovinách, cukrech a tucích, hovoří o těchto tématech z hlediska biologického. V Chemii například si vysvětlují dva běžně používané cukry, glukózu a fruktózu, z hlediska chemického. Vyvrací si fámy o tom, že fruktóza je zdravý cukr proti glukóze, proč to tak není a proč naopak je zde velmi malý pravdivý základ, a podobně. Takto se propojí Biologie s Chemií. V Somatologii pak na toto téma naváží, když probírají například hormony, tak se o tomto zmíní z hlediska diabetes mellitus u inzulínu. Kolegyně vyučující Patologii probírá metabolické choroby. A také v předmětu Genetika zmíní téma o genetických predispozicích diabetes mellitus. A takovýmto způsobem se snaží propojit vždy to dané téma týkající se zdraví, zdravého životního stylu.

Mezi textové pomůcky, které využívá metodička prevence, jsou pracovní listy. Pracovní listy si vytváří sama. Vyhledává si novinky týkající se poznatků v medicíně nebo genetice. Najde populárně naučný článek, přečte jej, zjistí, zda odpovídá skutečnosti a zkrátí jej do přijatelné podoby. Následně k němu sestaví otázky, na které žák odpoví. Při tom využívá metody kritického myšlení a to je metoda INSERT, práce s textem. A tímto absorbují obsah toho daného předmětu. U starších žáků chce, aby sami vymysleli otázky, na co by se důležitého zeptali. Nebo také sestaví křížovku buď sama či žáci pro své spolužáky ji sestaví sami. Takto se snaží pracovat s texty, které pak poskytuje i kolegům. Takto se snaží si navzájem pomáhat. Co vytvoří jeden učitel například do předmětu Biologie, druhému učiteli poskytne a ten to může použít či nemusí. Někteří kolegové to využijí na rozšíření výuky, jiní na tom výuku postaví. Závisí to vždy na tom konkrétním učiteli.

Z dalších materiálních didaktických prostředků s úspěchem používaných, je využití filmu ve výuce (Kalhous, Obst a kol., 2009). Metodická prevence nejčastěji využívá portál české televize. Česká televize natáčela tři roky program s názvem *Tep 24*³⁵, který byl se zdravotnickou tematikou. Vždy jednu reportáž vybrala, pustila třídě a následně si měli žáci zapsat, o čem byl film, čeho se to týkalo. Po zhlédnutí filmu jim rozdá napsané otázky, na které musí odpovědět. A vybranou metodou, například *metodou sněhové koule* si kontrolují, zda je to dobře, zda odpovědi odpovídají tomu danému tématu filmu.

Ilustrativní pasáž rozhovoru s učitelkou teoretického vyučování

„Můžete mi říct nějaký konkrétní příklad, jak reálně nějaké konkrétní téma jste propojila ve výuce nějakého svého předmětu, co se týká podpory zdraví?“

R: „Tak co se týká podpory zdraví, tak rozhodně třeba propojujeme, když si povídáme v Biologii na začátku vlastně, když bereme složení živých soustav a povídáme o bílkovinách, cukrech, tucích, tak si to řekneme z toho hlediska víceméně biologického, pak když to samé děláme, jak u kterýho toho oboru, u některých ve druhém, u některých ve třetím ročníku, tak například z toho chemického hlediska vysvětlujeme si proč. Konkrétní příklad můžu uvést glukóza, fruktóza. Dva cukry, který běžně, se kterými se běžně jakýkoliv člověk setkává a fámy o fruktóze, jak je to zdravý cukr oproti glukóze, tak si vyvracíme, proč to tak není a proč naopak něco malinko ten pravdivější základ je. Takovým způsobem to takto propojíme. V Somatologii pak na to navážeme, když probíráme třeba hormony, tak se o tom zmíním z hlediska diabetes melitus u inzulínu. Kolegyně má pak Patologii, bere v podstatě metabolické choroby. I v genetice to zmíníme, o genetických predispozicích diabetes melitus, zopakujeme, tímhle způsobem se snažíme jakoby propojit.“

„Když nějaké to téma nějakým způsobem v té výuce se snažíte tam zakomponovat, vyhledáváte navíc i z jiných zdrojů informace nebo s kolegy nějak radíte, že to propojíte nějakým způsobem?“

R: „Třeba já tady osobně, já dělám pracovní listy. Vyhledávám si nový, prostě novinky, co se týká v podstatě poznatků v medicíně nebo v genetice. Najdu ten populárně naučný článek, projdu ho, zjistím, jestli to teda odpovídá skutečnosti, zkrátím ho do přijatelné

³⁵Pořad *Tep 24*. [2016-01-05] Tento pořad dostupný na internetu: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10315080042-tep-24/>

podoby, protože jsou mnohdy v tom časopise ty články rozsáhlý anebo je příliš obtížný, příliš odborný, takže to nějakým způsobem pokusím zkrátit, zkrátím text a potom k tomu následně sestavím buď to otázky, na který ten student odpovídá. Tím se učí jednak práci s textem a jednak absorbuje ten obsah toho předmětu. Další, čím se snažím, že třeba udělám křížovku. U těch starších potom chci, aby třeba sami vymysleli otázky, na co důležitýho by ses zeptal, aby ti pak vyšel, když odpovíš souvislými větami na ty otázky, tak ab ti vyšel zápis, co bylo to nejdůležitějšího, nebo sestavte křížovku pro kamarády. Takovýmhle způsobem se s těmi texty snažím pracovat a poskytuju je svým kolegům, což my si takhle vzájemně vypomáháme, když co učí jeden biolog, co vytvoří, ukáže, druhým poskytne, může to použít, nemusí. Někdo to využije, někdo ne, někdo to použije na rozšíření, někdo si na tom tu výuku postaví, je to už čistě na tom konkrétním učiteli, ale funguje to.“

11.2.2 Subjektivní spokojenost s implementací podpory zdraví do kurikula školy

Výzkumná otázka: „*Jsou konkrétní vybraní učitelé subjektivně spokojeni s implementací podpory zdraví, zdravého životního stylu do kurikula této školy?*“

Konkrétní oslovení učitelé jsou relativně spokojeni s implementací podpory zdraví do kurikula této školy, ale je vždy stále něco zlepšovat.

Subjektivní spokojenost učitelky praktického vyučování s implementací podpory zdraví do kurikula školy

V oblasti praktického vyučování, které je na této škole stěžejní, je to především téma bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které je vždy uvedeno na začátku každého tematického a časového plánu daného oboru. „Pod pojmem bezpečnost a ochrana zdraví při práci rozumíme soubor všech opatření, která zajišťují, že pracující, bude-li pozorně pracovat a bude-li on i organizace dodržovat všechny bezpečnostní zásady, pravidla a předpisy, neutrpí úraz a nebude pracovat za podmínek, které mohou dříve či později poškodit jeho zdraví“ (Čadílek, 2005, s. 84).

Škola má dodržovat podmínky bezpečnosti ochrany zdraví osob při vzdělávání a při činnostech, jak se uvádí v RVP a následně v ŠVP. Podmínkám a zásadám praktického vyučování v laboratořích je věnována i samostatná část provozního řádu školy. U praktického vyučování je důležitý hygienický režim, přestávky, organizace vyučování,

používání osobních ochranných pracovních prostředků žáky a také předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví, protipožární předpisy, se kterými musí být žáci seznámeni. Na podmínky a zásady praktického vyučování navazují provozní řády praktického vyučování jednotlivých učebních oborů. Co se týká pracoviště a jeho vybavení, včetně výrobních a pracovních prostředků a zařízení, musí být vše v nezávadném stavu a musí odpovídat požadavkům předpisů k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví při práci žáků. Vybavení školních laboratoří je ale finančně velmi náročné a není vždy možnost mít ta nejlepší a nejkvalitnější přístrojová vybavení. Učitelka praktického vyučování uvedla, že starší přístroje dosluhují a na nové není dostatek finančních prostředků. A proto je třeba žáky, při používání těchto dosluhujících přístrojů, poučit. Pokud nefungují dostatečně, je třeba se více chránit ochrannými pomůckami, jako jsou roušky či štíty na obličej, apod. Učitel musí umět i na takovéto záležitosti reagovat a vysvětlit žákům důvody větší ochrany a bezpečnosti při práci s daným přístrojem. Jak uvedla učitelka praktického vyučování, velmi záleží na konkrétním učiteli, jak kvalitně a důkladně uchopí téma bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. V tematickém a časovém plánu příslušného zdravotnického oboru je věnována hodina BOZP a PO a dále je o odborných tématech, které jsou popsány podrobněji. Důkladnější informace nalezneme ve směrnici BOZP zvláště v článku 12, který se věnuje pouze praktickému vyučování. Každý příslušný školní vzdělávací program uvádí nutnost, aby žáci byli průběžně seznamováni se svými právy a povinnostmi při zajišťování bezpečnosti a zdraví při práci. Učitelé vždy při každé práci průběžně probírají bezpečnost a ochranu zdraví při práci ve školní laboratoři. Nejen když se žáci setkávají s něčím novým, ale i při konkrétní činnosti učitel sděluje, na co si mají dávat pozor, že je nutné si vzít rukavice či roušku, apod. Učitel praktického vyučování musí být žákům při tom dobrým příkladem a jeho výchova k bezpečné práci nemůže být nahodilá, ale musí vytvářet v praktické výuce s osvojováním dovedností ucelený celek. Do vědomí žáků se musí postupně dostat pocit vnitřní potřeby poznávat postupy bezpečné práce, ale i nutnost jejich dodržování v praxi.

Jak uvedla učitelka praktického vyučování, záleží tedy především na učitelích, jak soustavně vedou své žáky k dodržování zásad správného a bezpečného chování a díky tomu mohou vytvořit základní podmínky pro předcházení úrazů.

Subjektivní spokojenost učitelky teoretického vyučování s implementací podpory zdraví do kurikula školy

V oblasti teoretického vyučování se nabízí relativně více možností realizovat témata týkající se podpory zdraví především ve využití rozmanitých vyučovacích metod či také organizačních forem výuky. V předmětu Komunikace, který vyučuje výchovná poradkyně u oboru oční optik, se zaměřuje zvláště na oblast psychosomatickou, náročné životní situace, stres, hlasovou hygienu a další témata.

V ŠVP oboru oční optik je předmět Komunikace, který by měl rozvíjet sociálně komunikativní kompetence. Předmět by měl vést ke kultivaci emočního prožívání sebe sama i druhých. Žáci by také měli být vedeni k osvojení zásad týmové komunikace, ke kritickému ztotožnění s principy, normami a pravidly kulturního chování a vyjadřování ve společenských a pracovních situacích a také k osvojení zásad duševní hygieny a celoživotní odpovědnosti za vlastní biopsychosociální zdraví (Školní vzdělávací program 6942M01 Oční optik, 2014). V programu jsou také uvedeny různé strategie výuky, které je možné použít pro efektivnější výuku. Výchovná poradkyně využívá těchto možností. Předmět Komunikace je postaven jako rétorika a komunikace, kde v rétorice je třeba péče o vlastní hlasový aparát, hlasovou hygienu, nacvičování práce s dechem a to patří také do ochrany zdraví. Velmi často využívá metody kritického myšlení či metodu renesanční disputace jako nácvik diskuze. Ví, že na žáky to má pozitivní dopad. Žáci dokáží být velmi otevření. I když je to náročné, musí se vždy důkladně připravit a v průběhu diskuze musí hlídat argumentace žáků, slušné vyjadřování v rámci slušného společenského chování. Je to i podpora komunikačních dovedností žáků. Nacvičuje také s nimi relaxaci v rámci zdravého životního stylu a v rámci toho také využije prostory školy, jako je tělocvična, kde si zkoušejí řízenou relaxaci. Díky vlastní aktivitě a důvěře vedení školy využívá možnosti místa výuky mimo běžnou třídu. Pokud mají rétoriku, dechové cvičení, jdou ven před školu na trávník. Dle názoru výchovné poradkyně by mohla být lepší koordinace, aby výuka mohla být variabilnější, než jaká je. Žáci pak mají pocit, že se tolik neučí, že je to snazší. Má to příznivý psychologický aspekt. Vytvoření pozitivní atmosféry společného učení je mnohdy náročnější než předat znalosti.

V oblasti integrace dětí se speciálními potřebami dle školního vzdělávacího programu výchovná poradkyně poskytuje vše potřebné. Na této škole jsou žáci se specifickými poruchami učení, žáci se zdravotním oslabením. Ale jak také uvádí, jsou zde žáci, kteří

nemají specifické vzdělávací potřeby, ale potřebují jen psychosociální oporu a těm je také otevřena a ochotna pomáhat.

U zohlednění mají žáci doporučené pedagogické metody obecně, ale vždy záleží na učiteli, jak to pojme, uvádí výchovná poradkyně. Pokud je dítě integrované, má individuální vzdělávací program, který je detailně rozepsán. Výchovná poradkyně chce od rodičů, aby podepsali IVP svého dítěte a zda s tím souhlasí, že jsou seznámeni s jeho diagnózou. IVP žáka musí obsahovat konkrétní úkoly, obecné metody a každý vyučovací předmět je zvlášť rozepsán. Vždy osloví konkrétní učitelé, aby napsali, jak budou chtít pracovat s dotyčným žákem, jak si sami upraví metody. Na konci každého pololetí chce po těchto učitelích zhodnocení. Nejprve musí zhodnotit žáka. Podají písemnou zprávu, která obsahuje, co jim fungovalo, co naopak ne a co by chtěli případně změnit. Pokud se vyskytne něco složitějšího, například, že je nutné změnit něco kompletně, společně to konzultují. Tato situace se prakticky nevyskytuje, ve většině případu v průběhu roku si učitelé sami provedou úpravy, neboť zjistí, co žák ví, jaký je, apod. I když je to velmi pracné sestavit takto podrobně IVP, stojí to za námahu, jak říká výchovná poradkyně. V IVP je pak přesně vidět přehledný a přesný obsah učiva jednotlivých předmětů a to, jak se vždy má postupovat. Nejobtížnější je však administrativa s tímto spojená, zvláště týkající se zajištění všech důležitých podpisů do IVP. Je to jen závěrečná formalita, ale IVP musí obsahovat podpisy všech zúčastněných pedagogů.

Některé z činností, které vykonává výchovná poradkyně, jsou nad rámec jejich povinností. Například u žáků prvních ročníků na začátku školního roku zjišťuje jejich studijní styl. Hovoří s nimi o učení, zjišťuje pomocí testů, jaký mají studijní styl. Je přesvědčena, že je velmi důležité na začátku studia si nastavit učební strategii. U žáků, kteří nemají žádné omezení a kterým toto nabízí, je to zcela na jejich dobrovolné bázi. Nabízí jim pomocnou ruku v této oblasti a pak je zcela na nich, jak využijí tuto nabídku.

Subjektivní spokojenost školní metodičky prevence s implementací podpory zdraví do kurikula školy

Podle metodičky prevence se na této škole uskutečňuje vždy každý školní rok velké množství aktivit, které pomáhají splnit krátkodobé i dlouhodobé cíle minimálního preventivního programu školy. Plánované programy specifické prevence se z velké části podařilo zrealizovat, pouze dva programy neproběhly.

S velmi úspěšným programem „*Hrou proti AIDS*“, o kterém popisuji v kapitole 8.1, chtějí i nadále pokračovat. Budou dále spolupracovat s Hygienickou stanicí hlavního města Prahy na tomto projektu. Žáci se velmi dobře zapojili do tohoto peer programu. O tom také svědčí velmi pozitivní vazba ze škol, kde akce proběhla, jak uvádí také ve své zprávě MPP metodička prevence. Díky tomu, že je obrovská poptávka po tomto programu, budou se nadále žáci zapojovat do této akce.

Nejúspěšnějším projektem MPP byl „*Den projektů*“ s prezentací studentských prací při společném setkání v Lucerně ve velkém sále (viz projekt „*Kouřit? A proč?*“ uvedený v kapitole 8.2). Opět v tomto programu budou nadále pokračovat.

Některé původně plánované aktivity pro žáky, které se nepodařilo uskutečnit, se pokusí zrealizovat v dalším školním roce. Zejména se zaměří na aktuální téma v oblasti prevence poruch příjmu potravy. Na toto důležité téma se chce metodička prevence zvláště zaměřit, jednak z důvodu převažujícího zastoupení dívek na této škole a také že v současné době se objevilo větší procento dívek s poruchou příjmu potravy. Tento námět nechce metodička pojmout z hlediska návodného, referáty o bulimii či anorexii, ale obecně předat dívkám informace jak a jakým způsobem se stravovat, aby byla dívka zdravá a krásná.

U programů z oblasti nespecifické prevence se dařilo pořádat pro žáky velké množství programů, jak nejrůznější návštěvy muzeí, interaktivních seminářů, stáží, kulturních či společenských akcí.

Ve sféře vzdělávání pedagogů proběhlo celkem šest vzdělávacích aktivit. Nabyté zkušenosti ze seminářů budou nadále využívány zvláště pro zlepšení klimatu ve třídě, vzájemným dobrým vztahům mezi žáky a učiteli. Program „*Den projektů*“, jedna z aktivit pro učitele, proběhla s úspěchem. Někteří z učitelů se zúčastnili coby garanti některých studentských projektů a metodického vedení žáků při této akci.

Metodička prevence vyučuje řadu teoretických předmětů. Podle ní realizace podpory zdraví, zdravého životního stylu do kurikula této školy, závisí především na využití mezipředmětových vztahů a následné vzájemné spolupráci kolegů. Navzájem se informují o tématu učiva, případně jaké využili pomůcky. Například jeden kolega vytvoří pracovní listy, které nabídne kolegům, aby je mohli využít. Někteří kolegové to využijí na rozšíření výuky, jiní na tom výuku postaví. Závisí to vždy na tom konkrétním učiteli. Takovým způsobem se snaží navzájem si poskytovat materiály a propojovat dané téma týkající se zdraví, zdravého životního stylu.

11.2.3 Životní styl u vybraných učitelů zdravotnické školy

Výzkumná otázka: „*Jak prezentují vybraní učitelé vlastní životní styl?*“

Zdravý životní styl u oslovených učitelů zdravotnické školy je velmi důležitý. Ve svých odpovědích na otázku, co je pro ně samotné zdravý životní styl, se popsání tohoto pojmu v podstatě shoduje. Zdravý životní styl je souhrn nějakých pravidel, kterými se dobrovolně řídí, aby předcházeli jakýmkoli onemocněním a nevystavovali se zbytečným rizikovým faktorům. Odolat nástrahám typu kouření, alkoholu, návykových látek, ale ne jen drogám, ale i nadužívání léků apod. Pečovat nejen o své fyzické zdraví, ale také i o duševní. Důležité je také pracovat s relevantními informacemi z oblasti zdraví a vědět, kde je získat. A také aby člověk zaujímal odpovědný postoj vůči sobě. Do zdravého životního stylu zařazují tito učitelé zdravou výživu, tělesnou námahu a sport, psychohygienu a relaxaci.

V oblasti stravování, pitného režimu a pravidelnosti ve výživě panovaly shodné odpovědi typu snahy o pravidelnost a vyváženost zdravé stravy. Důležitá je vyvážená strava s potřebným množstvím živin. Všichni se shodují, že je třeba najít tu správnou míru a rozumně, vyváženě jíst. Pak je možné si dát i „nezdravé“ jídlo, jako například opečený buřt na ohni. Co se týká pitného režimu, je to vcelku problém, protože učitelé často během pětiminutových přestávek mají často tolik povinností, že nemají čas se ani napít.

Velkým problémem je absence jídelny na této škole. Oslovení učitelé se jednoznačně shodli, že chybí nejen jejich žákům, ale také jim. Nejde jen o to, že nemají polední teplé jídlo, ale jde především o kulturu stravování, o relaxaci a odpočinek u jídla, který by měl být. Člověk by měl někde to jídlo ritualizovat, v klidu a ne v rámci své práce u stolu. Tím, že člověk odejde ze svého pracoviště, z kabinetu a jde na oběd, tak se v tu chvíli nebude ničím jiným zabývat a bude se věnovat pouze tomu jídlu. Často se stává, že jedí ve spěchu jídlo, které si donesou z domova. Na této škole je také bufet, ale tato forma stravování není úplně ideální. V současnosti pan ředitel plánuje, aby školní jídelna zde byla postavena. Ale jak všichni udávají, toto je bolavé místo a tato záležitost nebude jednoduchá.

Pohyb, který je důležitou součástí zdravého životního stylu, si uvědomují všichni oslovení učitelé. Snaží se dvakrát až třikrát týdně buď většinou doma pravidelně cvičit, nebo také chodí do posilovny či na aerobic. Sport je pro ně relaxace, dělá jim dobře a vyčistí si u toho hlavu od náročných pracovních starostí. Tím, jak se v zaměstnání tolik nepohybují, tak kompenzují právě sportem.

Současný životní styl klade značné nároky na naši výkonnost. Přílišná pracovní zaangažovanost, ale i problémy v osobních vztazích vyčerpávají přirozenou obranyschopnost a mohou vést k přetížení organismu, ke stresu. Učitelé si uvědomují, že stres ve škole je přítomen a že je důležité jej řešit zdravě, například pohybem. Velmi často potřebují zvláště ticho a být sami, jsou přesyceni hluku. Důležité je také vyhýbat se stresorům, které nejsou nutné – v pracovní sféře je důležité vše si dobře připravit, zorganizovat a taky umět říci ne a snažit se udržovat kvalitní sociální vazby mezi kolegy.

V oblasti kouření cigaret či pití alkoholu jsou tyto učitelé velmi uvědomělí. Ani jeden z oslovených učitelů nekouří. Pijí pouze příležitostně, ale velmi málo například při nějakých společenských událostech.

Výsledná zjištění ukazují podobnost s již dříve provedeným výzkumem Papršteinové a kol. (2011) uvedeným v odborném časopise *Pedagogika*. Tento výzkum zjišťoval životní styl, negativní návyky a kvalitu života učitelů různých stupňů škol včetně středních odborných škol (Papršteinová, M. a kol, 2011). U vybraných faktorů životního stylu učitelů jako byla například konzumace alkoholu, učitelé nepatří mezi rizikové konzumenty. Také u vybraných učitelů, se kterými jsem vedla rozhovory, konzumace alkoholu je minimální a sporadická. U kouření cigaret středoškolské učitelé jako nekuřáci jsou na vysokých číslech, jak dokládá tabulka (viz příloha 2). Také mnou oslovené učitelky jsou všechny nekuřačky. Z dalších faktorů, které autoři odborného článku sledovali, byla míra pohybových aktivit. Počty hodin, kterým se věnují učitelé různých stupňů škol rekreační či závodní pohybové aktivitě, se nijak výrazně neodlišovaly. Subjektivní hodnocení pohybové aktivity u učitelů SOŠ byla jimi označena jako průměrná. Z rozhovorů s učitelkami zdravotnické školy vyplynuly obdobné závěry vztahující se k pohybovým aktivitám. Pohybu se snaží věnovat, jak jim to čas umožní.

Povolání učitele patří mezi psychicky náročné profese, která je spojena s řadou zdravotních rizik, jako je například především zvládání profesionálního stresu. Na zdravotnické škole je určitě velkou výhodou, jak uváděly oslovené učitelky, složení žáků. I když zde převládají v převážném počtu dívky, jsou to dívky ve většině případů z rodin se sociálním cítěním, kde aspoň jeden rodič je ze zdravotnictví či ze sociálních služeb. A tento postoj si s sebou přinášejí i do školy a díky tomu se zde nevyskytují tak výrazně problémy v chování.

11.3 Analýza pozorování

Metodu pozorování jsem použila jako doplňkovou k získání informací, jak prakticky probíhá podpora zdraví ve výuce i mimo ní. Jedno pozorování proběhlo v praktickém vyučování a další proběhlo v teoretické výuce. Částečně doplňující pozorování proběhlo o přestávkách v kabinetu vyučujících a na chodbách školy. Při pozorování ve výuce konkrétních předmětů jsem se soustředila na implementaci konkrétních oblastí zahrnující podporu zdraví. Pozorování mimo vyučování se týkalo jednak učitelů, ale i žáků, jak dodržují pitný režim a správné stravovací návyky o přestávkách.

11.3.1 Pozorování v praktické výuce

Při pozorování jsem se soustředila z hlediska podpory zdraví na několik podstatných bodů: místo a způsob výuky, cíl výuky, materiální a didaktické prostředky, bezpečnost práce a ochrana zdraví, používané metody, přístup ke studentům.

Pozorování bylo provedeno ve výuce praktického vyučování u oboru **Asistent zubního technika** v předmětu Zhotovování stomatologických protéz. Vyučující je profesí zubní technik. Její životní praxe a zkušenosti se pozitivně odrážely v praktickém vyučování.

Praktická výuka žáků probíhala ve školní zubní laboratoři. Výuka byla realizována formou laboratorního cvičení. Při laboratorním cvičení se uplatňovala skupinová forma výuky. Počet ve skupině se určuje dle počtu studentů ve třídě. Skupina byla složena z 10 žáků.

Je velmi důležité stanovení cíle hodiny a především srozumitelné sdělení cíle (= očekávaného výkonu) žákům. Díky tomu se žáci lépe učí, když vědí, co se od nich očekává. Toto přispívá i k celkové psychické pohodě žáků. Toto bylo zde splněno. U vyučující byl cíl hodiny sdělen ústně.

Školní zubní laboratoř je vybavena reálnými laboratorními přístroji pro práci zubního technika. Žáci používali tyto přístroje a některé materiály nutné pro jejich pracovní činnost. Co se týká hlavních i doprovodných materiálů, bylo používáno ve většině případu náhražkových materiálů.

S nedostatkem finančních prostředků na nákup kvalitnějších dentálních přístrojů i materiálů na pracovištích praktického vyučování se potýkají, stejně jako na jiných školách, také tady.

Při pracovních činnostech studentů byly důsledně dodržovány zásady bezpečné práce a hygieny. Již při vstupu do školní laboratoře žáci kontrolují své místo, přístroje a své pomůcky, zda je vše funkční. Jelikož žáci v této konkrétní výuce dokončovali dostavbu celkové zubní náhrady, pracovali samostatně. V průběhu této činnosti učitelka chodila a kontrolovala žáky, jak postupují. Průběžná instruktáž probíhala podle potřeby v průběhu učebního dne. Odstraňovaly se drobnější chyby, které se vyskytovaly ojediněle u několika žáků při jejich pracovních činnostech. Dle potřeby prováděla individuální instruktáž přímo na pracovním místě žáka. Průběžně upozorňovala žáky na bezpečnost práce a ochrany jejich zdraví, například při opracování pryskyřičné protézy si žáci musí vzít ochranné brýle a roušku, aby se jim nedostaly do očí či se nenadýchali odbroušených kousků pryskyřice.

Po ukončení činnosti byl proveden úklid pracoviště, kontrola vypnutých přístrojů, úklid použitých pomůcek do skříněk. Velmi se mi líbil „tzv. *tabulkový systém*“, kdy na jednotlivé části úklidových činností (např. umytí umyvadla, zametení laboratoře, ...) byli zapsáni žáci do tabulky vždy tak, aby se každý vystřídal u jednotlivé činnosti. Cílem tohoto systému je nejen naučit žáky udržovat si pořádek na pracovišti, ale hlavně v nich vypěstovat návyky, které se pro ně stanou samozřejmostí při každodenní práci v praktickém životě (jako i např. bezpečné uspořádání pracoviště, větrání, zastavení přístroje při běžné údržbě apod.).

V této výuce převládala přátelská atmosféra a příjemné pracovní klima. Převažoval zde demokratický přístup k žákům. Komunikace mezi učitelkou a žáky byla klidná a slušná. Žáci třetího ročníku jsou již zvyklí samostatně pracovat a s jejich kázní bylo vše v pořádku. Učitelka neřešila žádné kázeňské problémy.

V průběhu praktického vyučování žáci chodili za učitelkou a ptali se jí na různé převážně organizační záležitosti, například potřebují míchací lopatku či sadru ze skříně na materiály, apod.

Na konci výukového bloku učitelka provedla průběžné hodnocení technologického postupu žáků, shrnula chyby, které se vyskytly a na co si mají dát pozor.

Závěrem lze říci, že z větší části praktická výuka měla logickou, efektivní a ekonomickou strukturu. Nebyla ani předimenzovaná ani poddimenzovaná. Díky skupinové formě výuky měla výuka klidnou a příjemnou atmosféru. Příjemným zjištěním byly vzájemné nekonfliktní vztahy mezi těmito žáky a učiteli. Velmi také oceňuji pouštění hudby při práci. Hudba nijak nenarušovala chod výuky a byla v přijatelné hlasitosti a při jednotvárné práci byla naopak uklidňujícím prvkem.

11.3.2 Pozorování v teoretické výuce

Při pozorování jsem se soustředila z hlediska podpory zdraví na několik podstatných bodů: místo a způsob výuky, cíl výuky, materiální a didaktické prostředky, bezpečnost práce a ochrana zdraví, používané metody, přístup ke studentům.

Pozorování bylo provedeno ve výuce teoretického vyučování u oboru **Požární ochrana** v předmětu Somatologie.

Výuka teoretického předmětu probíhala ve třídě s klasickým frontálním uspořádáním. Celkem bylo přítomno 22 žáků. Nižší počet žáků je dán především tím, že tento obor byl v loňském školním roce (2014/2015) poprvé otevřen na této škole.

Na začátku hodiny vyučující zkontrolovala přítomnost žáků a dále sdělila cíl hodiny. Poté následovalo písemné zkoušení u několika vybraných žáků. Byli posazeni do prvních lavic. Ostatní žáci, aby nerušili tyto spolužáky při písemném testu, dostali také test k zopakování předchozího učiva, aby zjistili, jak jsou na tom se znalostmi a následně se sami ohodnotili podle předložených kritérií vyučujícího. Učitelka napsala na tabuli daná kritéria hodnocení. Následovala kontrola odpovědí, žáci odpovídali, napsali si své hodnocení a pak test odevzdali.

Pro výkladu nového učiva používá vyučující moderní techniku, která je součástí učebny, počítač a dataprojektor. Tématem hodiny byla trávicí soustava, a proto vyučující využila názornou pomůcku k tomuto tématu, anatomický plakát lidské trávicí soustavy. Velmi často si také vypracovává vlastní pracovní listy pro žáky, do kterých si mohou vepisovat další případné poznámky z výkladu. Využívá i klasickou tabuli, na kterou píše z důvodu gramatické správnosti odborné termíny a pojmy, například v latinském jazyce.

Ve třídě bylo výrazně tepleji, a proto musely být otevřeny okna. Ale protože budova školy se nachází v rušném centru Prahy, je často slyšet větší hluk z ulice a pak je někdy náročné, jak potvrdila učitelka, mluvit na žáky po dobu vyučovací hodiny hlasitěji.

Výuka probíhala velmi svižně. Žáci byli udržováni ve stálé aktivitě, ale tato konkrétní třída byla živější i roztěkanější. Bylo to dáno jednak z důvodu pozdní hodiny (šestá vyučovací hodina), kdy už pozornost žáků upadala a také tím, že tuto třídu tvoří převážně chlapci (z počtu 22 je 14 chlapců), kteří občas více vyrušují. Přístup vyučující k žákům byl více autoritativní, častěji musela chlapce napomínat.

11.3.3 Pozorování mimo vyučování u vybraných učitelů

Při pozorování vybraných učitelů mimo vyučování, o přestávkách, jsem se soustředila na jejich pitný a stravovací režim. Během přestávky si učitelé připravují čaj nebo kávu. Svačinu mají někteří připravenou z domova. Skladba jídla je zdravá, obsahuje světlý i tmavý chléb či pečivo, sýry a také zeleninové a ovocné saláty. Při odpolední výuce o přestávkách se více řeší rozličné školní záležitosti, nezbyvá pak moc času na klidnou svačinu. O přestávkách také chodí za některými učiteli žáci s nejrůznějšími prosbami, což také znemožňuje se v poklidu najíst.

11.3.4 Pozorování mimo vyučování u žáků

Do oblasti podpory zdraví patří i dodržování pitného a stravovacího režimu žáků. Sledovala jsem, jaké mají žáci možnosti a zda tedy dodržují pitný režim a správné stravovací návyky o přestávkách. Na škole jsou celkem dva automaty na kávu, jeden automat na nápoje a jeden na bagety a cukrovinky. „Fakt, že automaty jsou běžně instalovány ve školách, legitimizuje jako hodnotné vše, co je v nich nabízeno“ (Hnilicová, 2013, s. 3). Přitom je faktem, že to rozhodně neprospívá zdraví žáků. „Proto Ministerstvo zdravotnictví ve spolupráci s resortem školství připravuje opatření směřovaná do oblasti regulace sortimentu nabídky nápojů a potravin ve školních automatech a bufetech, a to v souladu se zásadami zdravé výživy. V návaznosti na přijatou Národní strategii ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí - „Zdraví 2020“ a „Strategii bezpečnosti potravin a výživy 2014 - 2020“ má Česká republika jedinečnou možnost, jak ovlivněním tohoto typu stravování dětí pozitivně působit na celou výživu dětské a dorostové populace.“³⁶ Tato skutečnost je natolik závažná, že v roce 2015 došlo k novele školského zákona v třetí části *Změna zákona o ochraně veřejného zdraví*, kde se vložil paragraf 7a, který říká, že „provozovatel potravinářského podniku nesmí ve škole nebo školském zařízení zapsaných do školského rejstříku nabízet k prodeji ani prodávat potraviny, které jsou v rozporu s výživovými požadavky na zdravou výživu dětí, žáků a studentů.“

Zdravotnická škola, jako provizorní řešení absence jídelny, zřídila pro své žáky bufet, ale ani tato alternativa není zcela ideální. V bufetu není příliš pestrý výběr jídel, jsou zde k prodeji například obložené housky, párek v rohlíku, sušenky, příležitostně jogurty, ale vše

³⁶ Tisková zpráva MZČR, dostupné na internetu: < http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnouzastavme-tento-t_9072_3030_1.html >

bohužel cenově výrazně dražší. Také posezení, které je u bufetu, se nachází na chodbě u vchodových dveří, a tudíž není ideální na klidné a příjemné posezení. V současnosti ředitel této školy plánuje vybudování jídelny, ale i takový projekt není bezproblémový. Jak uvedli oslovení učitelé, to je bolavé místo této školy a velmi chybí nejen žákům, ale i učitelům. Bylo také vidět, že především žáci si nemají jít kam posedět, to jim schází. Na chodbách jsou židličky, u školních laboratoří i židle se stoly, ale v malém počtu a tudíž ne pro všechny a také jsou velmi tvrdé a nepohodlné. O přestávce si žáci chodili do automatu na nápoje. Jídlo měli připraveno z domova. Když si jej potřebovali ohřát, použili mikrovlnou troubu, která je jim dána k dispozici. Je to ovšem stále jen provizorní řešení a ne příliš uspokojivé. Mikrovlnná trouba určená pro žáky je v kabinetě v prvním patře sice k dispozici, ale jen v určitou dobu a v odpoledních hodinách, kdy mají žáci praktické vyučování a potřebovali by si ohřát jídlo, je již kabinet zamknut. Jak jsem již popsala ve svém výzkumu týkající se zdravého životního stylu žáků této zdravotnické školy (Urbanová, 2014), oslovení žáci uváděli, že v bufetu nejsou podle nich zdravá jídla, není dostatečný výběr, a proto tam chodí velmi málo. „Připomíná jim to *fast food*. Myslím, že by bylo dobré se zamyslet nad výběrem a složením nabízených jídel v této kantýně. Prvním krokem by mělo být oslovení studentů a získat přehled o tom, jaký typ jídel by uvítali. Nutné je také upravit otevírací dobu kantýny, tak aby vyhovovala potřebám studentů. Pak by tato kantýna mohla alespoň dočasně kompenzovat absenci školní jídelny“ (Urbanová, 2014, s. 55).

11.4 Diskuze

Podpora zdraví, zdravého životního stylu je součástí klíčových kurikulárních dokumentů škol. Cílem tohoto kvalitativního výzkumu bylo zjistit, jak se daří na konkrétní zdravotnické škole implementovat podporu zdraví do výchovy a vzdělávání žáků v kurikulu školy jak doporučeném, předepsaném tak i realizovaném a najít, které oblasti podpory zdraví jsou rozpracovány ve vybraných kurikulárních dokumentech prostřednictvím jejich analýzy. Uskutečněné rozhovory s konkrétními vybranými učiteli daly nahlédnout do realizovaného kurikula, a jak jsou tito učitelé subjektivně spokojeni s implementací podpory zdraví do kurikula této školy a také i to, jak oni sami prezentují svůj zdravý životní styl a jak svým osobním příkladem přispívají a pomáhají žákům v této oblasti.

Téma podpory zdraví je rozsáhlé. V kurikulárních dokumentech se nachází několik zásadních oblastí týkající se tohoto tématu. Patří zde především bezpečnost a ochrana zdraví žáků při různých činnostech ve škole i při mimoškolních aktivitách. Další součástí je integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Můžeme zde zařadit metody a formy

práce, které učitelé používají nejen pro zkvalitnění výuky, ale i pro to, aby přispívaly k duševní i fyzické pohodě žáků. S tím také dále souvisí vzájemné vztahy mezi učiteli a žáky. Další důležitou složkou je pitný a stravovací režim ve škole. Nezbytnou součástí je vzdělávání učitelů v oblasti zdraví. A také projekty a programy na podporu zdraví patřící do kurikula školy.

Bezpečnost a ochrana zdraví žáků je klíčová při odborném vzdělávání na zdravotnické škole. Analýzy ukazují, že na mnoha místech v kurikulárních dokumentech je výrazně zdůrazňována bezpečnost a ochrana zdraví žáků ve škole při všech činnostech, které zde probíhají i při nejrůznějších mimoškolních aktivitách. Zdravotnická škola při vzdělávání žáků organizuje praktické vyučování. Na žáky se při praktickém vyučování vztahují ustanovení zákoníku práce, která upravují pracovní dobu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci a další předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Praktickému vyučování je ve směrnici BOZP věnována samostatná kapitola. Co se týká pracoviště a jeho přístrojového vybavení, musí být vše v nezávadném stavu a musí odpovídat požadavkům předpisů k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví při práci žáků. Při tom musí žáci dodržovat veškeré instrukce a pokyny týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygienické a jiné právní nařízení. Vybavení školních laboratoří je ale finančně velmi náročné a není vždy možnost mít ta nejlepší a nejkvalitnější přístrojová vybavení. Starší přístroje dosluhují a na nové není dostatek finančních prostředků. A proto je třeba žáky, při používání těchto dosluhujících přístrojů, poučit. Pokud nefungují dostatečně, je třeba se více chránit ochrannými pomůckami, jako jsou roušky či štíty na obličej, apod. Učitel musí umět i na takovéto záležitosti reagovat a vysvětlit žákům důvody větší ochrany a bezpečnosti při práci s daným přístrojem.

Ve školních laboratořích jsou vyvěšeny na viditelném místě veškeré předpisy a pokyny zahrnující bezpečnost a ochranu zdraví žáků při praktických činnostech a také dostupná lékárnička první pomoci. Při praktickém vyučování učitelé vždy průběžně seznamují žáky s bezpečností a hygienou práce, i když to není psáno v tematickém plánu. Když se žáci seznamují s novou prací, novým technologickým postupem, jsou žáci upozorňováni na dodržování daných pravidel a předpisů, ale také v průběhu výuky, pokud to vyžaduje daná situace. Jak uvedla učitelka praktického vyučování, záleží především na samotném učiteli, jak zodpovědně přistupuje k této problematice, jak soustavně vede své žáky k dodržování zásad správného a bezpečného chování a díky tomu mohou vytvořit základní podmínky pro předcházení úrazů.

Na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je pamatováno ve vzdělávacích programech. Rámcové vzdělávací programy obsahují samostatnou kapitolu týkající se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a je zpracována obecně pro všechny školy. Ve školních vzdělávacích programech je uvedeno vždy v kapitole o „Podmínkách pro přijímání ke vzdělávání“ s jakým zdravotním omezením nabízí žákům možnost studia daného oboru. Týká se to hlavně žáků se specifickými vývojovými poruchami učení lehčího stupně (dysgrafie, dyslexie, atd.). V těchto případech je nutné doložit vyjádření z pedagogicko-psychologické poradny. Na této konkrétní zdravotnické škole žáků se speciálními vzdělávacími potřebami není příliš velký počet, ale každý školní rok je odlišný. Co se týká realizace integrace žáků s těmito poruchami, výchovná poradkyně vždy ke každému přistupuje individuálně. Dle předepsaných testů zjistí, jaký má žák učební styl a poté se snaží mu pomoci jak s organizací učení, strukturalizací učení, i s různými materiály, portfoliem, apod. Pokud je žák integrován, má individuální vzdělávací program. IVP žáka musí obsahovat konkrétní úkoly, obecné metody a každý vyučovací předmět je zvlášť rozepsán. Výchovná poradkyně vždy osloví konkrétní učitele, aby napsali, jak budou chtít pracovat s dotyčným žákem, jak si sami upraví metody. Jak uvedla, záleží vždy na konkrétním učiteli, jak to pojme, zda si bude zakládat písemné práce, vést záznamy, atd. Na konci každého pololetí chce po těchto učitelích zhodnocení. Podají písemnou zprávu, která obsahuje, co jim fungovalo, co naopak ne a co by chtěli případně změnit. I když je to velmi pracné sestavit takto podrobně IVP, stojí to za námahu, jak uvedla výchovná poradkyně. V IVP je přehledný a přesný obsah učiva jednotlivých předmětů a to, jak se má vždy postupovat. Výchovná poradkyně má vytvořenou celou evidenci, kde každého integrovaného žáka má uloženého do složek dle jednotlivých oborů se všemi potřebnými dokumenty.

Ve školních vzdělávacích programech u každého předmětu je popsáno, jaké metody a formy práce učitelé mají uplatňovat tak, aby zaujali žáky a podnítili jejich vzájemnou spolupráci a komunikativnost. Učitelé používají ve většině případů doporučené metody. Z konkrétních metod výuky velmi často využívají metody kritického myšlení jako je například metoda INSERT, metoda sněhové koule. Použití filmu ve výuce je další oblíbenou metodou (příklad viz s. 88) či metoda renesanční disputace. Výchovná poradkyně využívající tyto metody uvádí, že na žáky to má velmi pozitivní dopad. Žáci dokáží být velmi otevření. I když je to náročné, musí se vždy důkladně připravit a v průběhu diskuze musí hlídat argumentace žáků, slušné vyjadřování v rámci slušného společenského chování. Je to

i podpora komunikačních dovedností žáků. I když používání těchto efektivních metod je náročnější, často jsou využívány právě u takových témat jako je zdraví, zdravý životní styl.

Metodička prevence uvádí, že realizace podpory zdraví, zdravého životního stylu do kurikula této školy, závisí především na využití mezipředmětových vztahů a následné vzájemné spolupráci kolegů. Navzájem se informují o tématu učiva, či jaké využívají pomůcky. Například jeden kolega vytvoří pracovní listy, které nabídne kolegům, aby je mohli využít. Někteří kolegové to využijí na rozšíření výuky, jiní na tom výuku postaví. Záleží to vždy na tom konkrétním učiteli. Takovým způsobem se snaží navzájem si poskytovat materiály a propojovat dané téma týkající se zdraví, zdravého životního stylu.

Použít jiný typ organizační formy výuky nelze vždy u každého vyučovacího předmětu. Pokud je ale možnost, někteří vyučující teoretických předmětů místo klasické frontální výuky ve třídě využijí venkovní prostředí, například park či trávník před školou. Pro žáky tato forma výuky je nejen pestřejší, ale má na ně především pozitivní psychologický dopad.

Jedním z důležitých faktorů, který sehraává v životě žáka, je právě školní prostředí, kde tráví spoustu času. Na tuto skutečnost je kladen důraz již v rámcovém vzdělávacím programu. Týká se to nejen dodržování čistoty a pořádku, ale také mezilidských vztahů mezi žáky a učiteli, pozitivních emocí, překonávání negativních emocí a stavů a jiných vlivů na zdraví. Udržování čistoty a pořádku ve třídách je jedna z povinností žáků zakotvená ve školním řádu. V MPP jeden z dlouhodobých cílů se týká osobnosti žáka, důležitosti vzájemných vztahů, respektování nejen sebe sama, ale i druhých. Již v první části školního řádu je zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání, apod. Jsou zde napsána pravidla vzájemných vztahů žáků, učitelů a pracovníků školy, což je značně důležité pro příjemné sociální klima školy. Sociálně psychické klima ovlivňuje nejen žáky, ale i učitele, úspěšnost fungování školy jako celku i kvalitu výstupů dané školy. V praktickém vyučování pro vytvoření poklidné atmosféry učitelka pouštěla žákům hudbu, kterou si vždy sami vybírají. Například v situaci, kdy žáci sedí za svými pracovními stoly a staví zuby do protéz, což je jednotvárná a dlouhodobá činnost. Hudba je v přijatelné hlasitosti a nijak nenarušuje chod výuky, naopak ve školní laboratoři vládne příjemné pracovní klima. K vytvoření atmosféry psychické pohody patří také to, že učitelé žáky oslovuje jménem.

Co se týká oblasti problémového chování na této škole, nevyskytují se zde výrazné výchovné problémy. Pouze jsou zde náznaky ostrakismu, ale to je pochopitelné, neboť na

této škole výrazně převažuje počet dívek nad chlapci. V této době je aktuální problém týkající se poruch příjmu potravy u několika dívek, na což se také i v dalším školním roce budou v MPP zaměřovat. Co se týká dalších oblastí problémového chování, na této škole jsou pouze velmi ojediněle či se prakticky nevyskytují. Jak uvádí někteří učitelé, je to dáno především složením žáků. Na zdravotnickou školu chodí studovat děti, které většinou pochází z rodin, které mají určité sociální cítění a aspoň jeden z rodičů je zdravotník nebo ze sociálních služeb.

Nezbytnou součástí je také vzdělávání učitelů v oblasti zdraví. Aktivita v oblasti podpory zdraví určené pro učitele probíhají každoročně. Minimální preventivní program skýtá přehled aktivit pro učitele a informuje o splněných programech. Program „*Den projektů*“, jedna z aktivit pro učitele, proběhla s velkým úspěchem. Někteří z učitelů se zúčastnili jako garanti některých studentských projektů a metodického vedení žáků při této akci.

Zdravý životní styl u oslovených učitelů zdravotnické školy je velmi důležitý. Zdravý životní styl je podle nich souhrn nějakých pravidel, kterými se dobrovolně řídí, aby předcházeli jakýmkoli onemocněním a nevystavovali se zbytečným rizikovým faktorům. Odolat nástrahám typu kouření, alkoholu, návykových látek, ale ne jen drogám, ale i nadužívání léků apod. Pečovat nejen o své fyzické zdraví, ale také i o duševní. Důležité je také pracovat s relevantními informacemi z oblasti zdraví a vědět, kde je získat. A také aby člověk zaujímal odpovědný postoj vůči sobě. Do zdravého životního stylu zařazují tito učitelé zdravou výživu, tělesnou námahu a sport, psychohygienu a relaxaci.

V oblasti stravování, pitného režimu a pravidelnosti ve výživě panovaly u oslovených učitelů shodné odpovědi typu snahy o pravidelnost a vyváženost zdravé stravy. Důležitá je vyvážená strava s potřebným množstvím živin. Všichni se shodují, že je třeba najít tu správnou míru a rozumně, vyváženě jíst. Další důležitou složkou je také pitný a stravovací režim ve škole. V provozním řádu školy režim stravování včetně pitného režimu je v dokumentu samostatnou částí. Stravování během teoretického a praktického vyučování je smluvně zajištěno ve školských zařízeních mimo budovu školy, neboť tato škola nemá vlastní jídelnu. Oslovení učitelé se jednoznačně shodli, že chybí nejen jejich žákům, ale také jim. Nejde jen o to, že nemají polední teplé jídlo, ale jde především o kulturu stravování, o relaxaci a odpočinek u jídla, který by měl být. V současnosti pan ředitel plánuje, aby školní jídelna zde byla postavena. Ale jak všichni udávají, to je problematické místo a realizace této záležitosti nebude jednoduchá. Existuje sice možnost doplňkového občerstvení, které je

v bufetu nacházející se v přízemí budovy školy, ale tato forma stravování není úplně ideální. Jsou zde také automaty na výdej balených potravin a nápojové automaty, které jsou na jednotlivých patrech budovy školy. Co se týká pitného režimu, je to vcelku problém především u učitelů, protože často během pětiminutových přestávek mají tolik povinností, že nemají čas se ani napít.

Projekty a programy na podporu zdraví patří do kurikula školy. V MPP zdravotnické školy je projektům a programům a nejrůznějším aktivitám na podporu zdraví věnována značná pozornost. Patří zde například projekty a programy zaměřené na problematiku AIDS, reprodukčního systému ženy, antikoncepce, problematiky extremismu, alkoholu, o zdravém životním stylu, racionální výživě nebo kouření tabáku. Jedná se o nejrůznější interaktivní semináře, besedy, přednášky s besedou, peer-akce realizované žáky. Velmi úspěšným programem byl projekt „*Kouřit? A proč?*“, nebo program nazvaný „*Hrou proti AIDS*“, o kterých je popsáno podrobněji v kapitolách 8.1 a 8.2. Některé z programů nemohly být uskutečněny a to převážně z finančních důvodů. V následujícím školním roce se zaměří na aktuální téma v oblasti prevence poruch příjmu potravy. Na toto důležité téma se chce metodická prevence zvláště zaměřit, jednak z důvodu převažujícího zastoupení dívek na této škole a také že v současné době se objevilo větší procento dívek s poruchou příjmu potravy.

12 Závěr

Podpora zdraví je důležitou součástí kurikula této školy a ta se jí snaží maximálně implementovat do svých školních vzdělávacích programů, minimálního preventivního programu, školního řádu a dalších pedagogických dokumentů školy. Její následná realizace závisí nejen na finančních a kapacitních možnostech školy, ale hlavně na konkrétních učitelích, na jejich zodpovědném přístupu k této problematice nejen ve svých vyučovacích předmětech, ale především svým osobním příkladem zdravého životního stylu.

Výsledky mého výzkumu ukázaly, že oblast *Podpory zdraví* na této škole je uskutečňována tak, že ji můžeme považovat za příklad dobré praxe. Nenalezla jsem rozporů mezi deklarací v kurikulu a samotnou realizací. Naopak v některých oblastech učitelé konali svou práci nad rámec svých povinností. Příkladem je práce výchovné poradkyně v oblasti učení, kdy systémově pracuje se žáky nastupujícími prvních ročníků. Nabízí možnost individuální péče v oblasti studijního stylu. U každého takového žáka zjišťuje, pomocí autorizovaných testů, jaký má studijní styl. Poté s nimi provádí strukturalizaci učení, jak si jej zorganizovat, jak si vše rozvrhnout, jak si kombinovat předměty apod. To, jak se věnuje žákům v této oblasti, oblasti učební strategie, je podle ní velmi důležité. Na škole je i řada žáků, kteří nemají dobrý prospěch a mají problémy s učením. Neumějí se učit, neví, jak na to jít. Proto jim nabízí svou pomocnou ruku v této oblasti a pak je jen na žácích, jak využijí tuto nabídku.

Jediným „nedostatkem“, který se ukázal, je záležitost týkající se režimu stravování. Velkou překážkou, kterou jsem našla již díky dřívějšímu výzkumu, jež jsem prováděla v rámci své bakalářské práce, je nemožnost pravidelnosti obědů, neboť tato škola nemá vlastní školní jídelnu. Již mnoho let se plánuje, aby na této škole byla zřízena školní jídelna. Ale jak všichni oslovení učitelé udávají, je to velmi problematické místo a realizace této záležitosti nebude jednoduchá.

Na této škole je stravování smluvně zajištěno ve školských zařízeních mimo budovu školy. Externí školní jídelna se nachází v Betlémské ulici Střední průmyslové školy strojní. Problémy spojené nejvíce s praktickým vyučováním a docházkou každý den do této školní jídelny brání žákům dodržovat pravidelné stravovací návyky, ale také hrozí riziko úrazu cestou do jídelny a pozdní příchody do hodin. Pro žáky sice existuje možnost doplňkového občerstvení, které je v bufetu nacházejícího se v přízemí budovy školy, ale tato forma stravování není úplně ideální. Jsou zde také automaty na výdej balených potravin a nápojové

automaty, které jsou na jednotlivých patrech budovy školy. Ale také toto není rozhodně vhodná alternativa zdravého stravování. Hrozí zde riziko poruchy příjmu potravy. A vzhledem k vysokému počtu dívek na této škole, je to velmi aktuální záležitost. Škola, ve snaze tuto situaci řešit, nabídla náhradní řešení pro žáky. Jedná se o ohřívání obědů ve škole v mikrovlnné troubě, které si přinesou žáci z domova, aby měli možnost teplého jídla přes den. Toto řešení je ale pouze provizorní a podle mého názoru nemůže nahradit školní jídelnu přímo v budově školy. O závažnosti tohoto problému svědčí také to, že se stále toto téma objevuje ve všech rozhovorech se žáky i s učiteli.

Vyšší odborná škola zdravotnická a střední odborná škola v Praze 1 je školou moderní a dynamickou, která se neustále rozvíjí (Obr. 3 – viz příloha). Tuto školu, během její sedmdesátileté existence, absolvovalo více než 18 000 žáků. Řada z nich pracovala v oborech, které vystudovali. Někteří dělají jiné profese, než vystudovali na této škole a byli v nich úspěšní, např. děkan FaF UK HK³⁷ profesor RNDr. Luděk Jahodář, DrSc. Ale také například známý muzikant a skladatel Karel Svoboda nebo herečka Helena Růžicková (Švejdová, L. 2009). Někteří se vracejí do školy jako odborní vyučující, z nichž můžeme jmenovat ze současného oboru zubní technik MUDr. M. Matějkovou nebo MUDr. P. Nováka. Ve školním roce 2015/16 zde studuje bezmála 800 žáků a vyučuje 60 učitelů³⁸. Některé obory, které jsou na této škole, jsou svým způsobem unikátní především v tom, že se vyučují na jednom místě téměř 70 let, například obor zubní technik nebo zdravotní laborant. Za tuto dlouhou dobu se ledacos změnilo, vybavení učeben a cvičných laboratoří, školou prošlo mnoho žáků i učitelů. Jediné co zůstalo, je udržená vysoká kvalita vzdělávání v oblasti zdravotnictví.

³⁷FaF UK HK - Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové

³⁸ Viz MPP 2015/16. [2016-03-21] Dostupný na webových stránkách školy: <<http://www.szsp Praha1.cz/file.php?nid=6880&oid=4619490>>

13 Seznam použitých informačních zdrojů

Citované publikace, odborné články a příspěvky ve sbornících:

ČADÍLEK, M. *Didaktika praktického vyučování I*. Brno : Katedra didaktických technologií Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 2005

ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: vybrané kapitoly*. Praha : Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3213-8

ČEVELA, R., ČELEDOVÁ, L., DOLANSKÝ, H. *Výchova ke zdraví pro střední zdravotnické školy*. Praha : Grada Publishing, 2009, ISBN 978-80-247-2860-5

FIALOVÁ, J. *Stravovací návyky dětí a školní prostředí: implementace preventivních programů Světové zdravotnické organizace v České republice*. Brno : Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-55-6

FIALOVÁ, L., a kol. *Vzdělávací oblast Člověk a zdraví v současné škole*. Praha : Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2885-1.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

HAVLÍNOVÁ, M., a kol. *Program podpory zdraví ve škole: rukověť projektu Zdravá škola*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-263-7

HNILICOVÁ, H. *Pandemie obezity a školní automaty na limonády a sladkosti ve vybraných zemích*. In *Zdravotnictví v České republice*. č.3-4/XVI/2013. Praha : Asociace pro rozvoj sociálního lékařství a řízení péče o zdraví. 2013. s. 2-7. ISSN 1213-6050 [2015-11-02]. Dostupné na: <<http://www.zdravcr.cz/images/zcr3-4-13.pdf>>

JANÍK, T., MAŇÁK, J., KNECHT, P. *Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření*. Brno : Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-194-2

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál. 2009. ISBN 978-80-7367-571-4

KNOTOVÁ, D. a kol. *Školní poradenství*. Praha : Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2

KUCHARSKÁ, A. a kol. *Školní speciální pedagog*. Praha : Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0497-8

MACHOVÁ, J., a kol. *Výchova ke zdraví*. Praha : Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2715-8

MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V. *Kurikulum v současné škole*. Brno : Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

MIOVSKÝ, M., a kol. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie 1. LF a VFN v Praze, 2012. ISBN 978-80-87258-74-3

PAPRŠTEINOVÁ, M. a kol. *Zdravotní stav a životní styl učitelů různých stupňů škol*. In Pedagogika. č. 2/2011. Ročník LXI. Praha : Pedagogická fakulta UK Praha. s. 164-174. ISSN 2336-2189. [2015-12-13]. Dostupné na internetu:
<<http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=827&lang=cs>>

POCHE, E., JANÁČEK, J. *Prahou krok za krokem: uměleckohistorický průvodce městem*. Praha : Paseka, 2001. ISBN 80-7185-373-9.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9

STŘELEČEK, S., KRÁTKÁ, J. *Specifikace podpory zdraví žáků při činnostech třídního učitele na základní a střední škole*. In Řehulka, E. (ed.) *Education and healthcare: School and health 21*. Brno : Masaryk University with collaboration by MSD, 2011. s. 87-102. ISBN 978-80-210-5721-0.

ŠVAŘÍČEK, R., a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVEJDOVÁ, L. a kol. *Almanach k 60. výročí zdravotnické školy v budově na Alšově nábřeží v Praze (1879 – 1949 – 2009)*. Praha : Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, 2009

TYŠER, J. *Školní metodik prevence: soubor materiálů*. Most : Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-17-6.

URBANOVÁ, H. *Postoje žáků Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné školy zdravotnické v Praze ke zdravému životnímu stylu* [online]. 2014. 61 s., [9] s. příl.: Vedoucí práce Michal Zvírotský.

VALENTOVÁ, L., a kol. *Školní poradenství II*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-629-1.

VLČEK, P., a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Praha : Academia, 1996. ISBN 80-200-0563-3.

ZORMANOVÁ, L. *Obecná didaktika*. Praha : Grada Publishing, a.s. 2014. ISBN 978-80-247-4590-9

ZVÍROTSKÝ, M. *Úvod do zdravotní gramotnosti pro pedagogy*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-431-0

Citované online dokumenty a jiné druhy materiálů:

Rámcový vzdělávací program 69-42-M/01 Oční optik. Dostupné na internetu:< <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

Rámcový vzdělávací program 53-44-M/03 Asistent zubní technika. Dostupné na internetu:< <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

Rámcový vzdělávací program 53-43-M/01 Laboratorní asistent. Dostupné na internetu:< <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

Rámcový vzdělávací program 39-08-M/01 Požární ochrana. Dostupné na internetu:< <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

Rámcový vzdělávací program 28-44-M/01 Aplikovaná chemie. Dostupné na internetu:< <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>>

Školní vzdělávací program 69-42-M/01 Oční optik. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Školní vzdělávací program 53-44-M/03 Asistent zubního technika. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Školní vzdělávací program 5343M01 Laboratorní asistent. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Školní vzdělávací program 39-08-M/01 Požární ochrana. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Školní vzdělávací program 28-44-M/01 Aplikovaná chemie. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Minimální preventivní program 2014/2015. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2015

Organizační řád. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Provozní řád. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Školní řád. Střední vzdělávání. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Směrnice k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole. Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední zdravotnická škola, Praha 1, Alšovo nábřeží 6, 2014

Nařízení vlády č. 367/2012 Sb. Novela nařízení vlády o soustavě oborů vzdělání. [2015-08-12]. Dostupné na internetu: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-narizeni-vlady-o-soustave-oboru-vzdelani>>

Zákon č.258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. [2015-08-12]. Dostupné na internetu:

<http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/spolecne-predpisy-a-instrukce_3543_1789_11.html>

Novela zákona o ochraně veřejného zdraví – EU. [2015-08-12] Dostupné na internetu: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=270&CT1=0>>

HERMOCHOVÁ, S. *Jak být dobrý třídní učitel*. 2009. [2015-10-06]. Dostupné na internetu: <http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9869/jak_byt_dobry_tridni_ucitel.pdf>

LOUČKOVÁ, M. *Kouření v Lucerně...?* In Časopis českých lékárníků: měsíčník stavovské lékárnické komory. č. 4/2015. Ročník LXXXVII. Ostrava : PETI, ISSN 1211-5134. [2015-11-02]. Dostupné na internetu: <<http://www.lekarnici.cz/Casopis.aspx>> nebo dostupné z webových stránek školy: <<http://www.szsp Praha 1.cz/file.php?nid=6880&oid=4356729>>

Ministr zdravotnictví: Čeští školáci jedí nezdravě a tloustnou, zastavme tento trend! [2016-02-21]. Dostupné na internetu: <http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministr-zdravotnictvicesti-skolaci-jedi-nezdrave-a-tloustnouzastavme-tento-t_9072_3030_1.html>

SLAVNÍKOVÁ, Š. *Kouřit? A proč?* In Magazín městské části Praha 1. Jaro 2015. [2015-11-02]. Dostupné na internetu: <<http://www.praha1.cz/cps/mesicnik-54080.html>>

Výroční zprávy, Zdravotnické obory VOŠZ a SZŠ Praha 1. [2015-06-05]. Dostupné na internetu: <<http://www.szsp Praha 1.cz/>>

Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví 2020. [2015-10-06]. Dostupné na internetu: <http://www.mzcr.cz/Verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html>

Žákovský film: *Nejen o kouření*. [2015-05-15]. Dostupné na internetu: <<http://rs.antifetfest.cz/snimky-2015>>

14 Seznam příloh

Příloha 1

- **Obrázek 1** – Alšovo nábřeží kolem r. 1905 (vlevo budova zdravotnické školy)
- **Obrázek 2** – Zubní laboratoř ve zdravotnické škole v Praze 1 – zubní laboranti při praktickém vyučování (r. 1951)
- **Obrázek 3** – budova zdravotnické školy v Praze 1 v současnosti

Příloha 2

- **Schéma č. 5:** Návaznost prioritních oblastí NS Zdraví 2020 na cíle Zdraví 21

Příloha 3

- **Tabulka:** Negativní faktory životního stylu respondentů

Příloha 4

- **Záznamový arch pro pozorování č. 1** (4 listy)
- **Záznamový arch pro pozorování č. 2** (5 listů)

Příloha 5

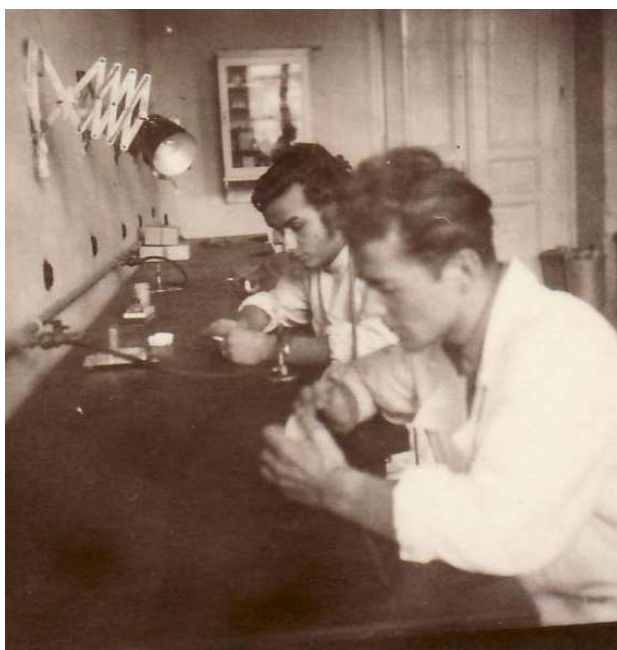
- **Analýza dokumentů = kategorizace dat** (ukázka)

Příloha 1

Níže zobrazené fotografie použity z knihy *Almanach k 60. výročí zdravotnické školy v budově na Alšově nábřeží v Praze, 2009*

Obrázek 4 – Alšovo nábřeží kolem r. 1905 (vlevo budova zdravotnické školy)

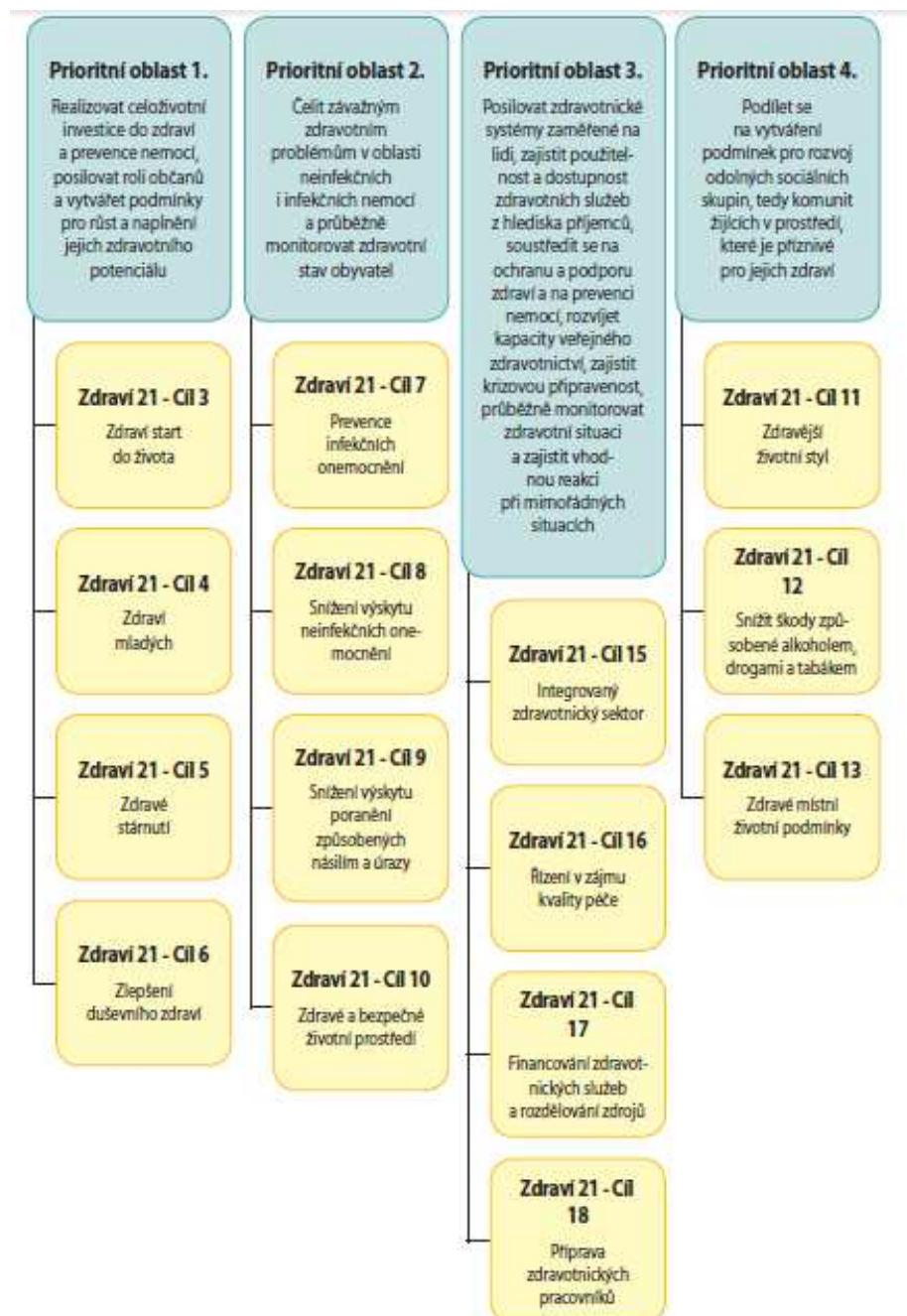
Obrázek 5 – Zubní laboratoř ve zdravotnické škole v Praze I – zubní laboranti při praktickém vyučování (r. 1951)

Obrázek 6 – budova zdravotnické školy v Praze I v současnosti

Příloha 2

Schéma č. 5: Návaznost prioritních oblastí NS Zdraví 2020 na cíle Zdraví 21 – vyňato z dokumentu *Zdraví 2020: Národní strategie*, 2014

Příloha 3

Tabulka: **Negativní faktory životního stylu respondentů** - vyňato z odborného článku Papršteínová, M. a kol. *Zdravotní stav a životní styl učitelů různých stupňů škol*. In Pedagogika. č. 2/2011. Ročník LXI. Praha : Pedagogická fakulta UK Praha. s. 164 - 174. ISSN 2336-2189. [2015-12-13].

	ZŠ	Gymnázium	Víceleté gym.	SOS	VŠ	Celkem	p-value
Kouření cigaret (%)							
pravid. kuřák	6,6	10,3	3,7	5,7	11,1	7,0	0,717 (NS)
příležit. kuřák	3,1	5,1	3,7	8,2	5,6	5,3	
bývalý kuřák	16,8	10,3	18,5	13,9	14,8	15,2	
nekuřák	73,5	74,4	74,1	72,2	68,5	72,6	
Průměrný počet denně vykouřených cigaret u pravidelných kuřáků							
medián	10	15	5	10	9	10	0,425 (NS)
25.-75. percent.	7-15	8-20	5-5	5-13	6,5-17,5	7-15	
Průměrná délka kouření cigaret u osob s pozitivní kuřáckou anamnézou (let)							
medián	10	20	10	10	10,5	10	0,277 (NS)
25.-75. percent.	3,25-15	7,25-36	4,25-16,25	5-25	5,75-35,5	5-21	
Průměrná konzumace piva za týden (litry/týden)							
medián	1	1	1	1	1	1	0,533 (NS)
25.-75. percent.	0,5-2	0,5-2,5	0,75-2,25	0,5-2	0,5-3	0,5-2	
Průměrná konzumace vína za týden (dcl/týden)							
medián	4	5	4	4	3	4	0,425 (NS)
25.-75. percent.	2-6	2-10	1-8,75	2-6	2-5	2-6	
Průměrná konzumace destilátů za týden (cl/týden)							
medián	2	1	1	1	1	1	0,816 (NS)
25.-75. percent.	1-2	1-2,5	1-4,5	1-2	1-3	1-2	
Užívání léků na uklidnění či prášků na spaní (%)							
pravidelně	3,0	2,6	0,0	1,3	7,1	2,7	0,413 (NS)
občas	14,2	15,4	11,5	12,6	7,1	12,8	
ne, nikdy	82,7	82,1	88,5	86,2	85,7	84,5	
Pití kávy (%)							
pravidelně	71,1	71,8	66,7	62,9	62,5	67,2	0,174
občas	16,4	12,8	7,4	23,3	26,8	19,1	

Příloha 4

Záznamový arch pro pozorování č. 1 - pozorování v praktickém vyučování

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

UČÍME DĚTI UČIT SE

Záznamový arch pro pozorování č. 1

Škola (typ, název) <i>VOŠZ a SZŠ Praha 1, Alšovo nábřeží</i>	
Učitel (jméno, příjmení) <i>Petra Zethová</i>	
Třída (ročník) <i>3.AZ - obor asistent zubní techniky</i>	
Počet studentů (přítomno/celkem) <i>ve skupině přítomno 10, celkem 3 skupiny, zábr 33</i>	
Předmět (název) <i>ZSP (Zhotovování stomatolog. protéz)</i>	
Pořadí vyučovací hodiny (den v týdnu, pořadí hodiny ve dni) <i>středa, 4-6 hodina</i>	
Pozorovatel (čitelné jméno + příjmení, podpis) <i>HANA URBANOVÁ</i> <i>Mu O</i>	Datum (den/měsíc/rok) <i>8.4. 2015</i>

Téma a průběh hodiny

Tématem bloku praktic. výkonů ZSP je
 Horní celková náhrada - kyvetování.
 Učitelka přichází spolu se žáky do výukové
 laboratoře. Žáci jdou na své místo, kontrolují
 přístroje, své pomůcky, zda je vše v pořádku.
 Učitelka provede zápis do třídní knihy, kontroluje
 přítomnost. Sdělí cel hodinu - dnes začí provádě
 kyvetací horní celkové náhrady. Učitelka dává pokyny k pokračování.
 Některí žáci ještě dokončí dostavbu celkové práce.
 náhrady, ostatní odchází do sadrovací místnosti
 připravit na kyvetaci.
 V průběhu pracovní činnosti učitelka chodí
 a kontroluje žáky, jak postupují. Dle potřeby
 ještě provádí individuální instrukce.
 V průběhu praktického vyhodnocení občas chodí
 žáci přímo za p. učitelkou a ptají se na různé
 převážně organizační záležitosti, např. že
 potřebují mícheč lopatku či sadru ze skříně
 na materiál a pomůcky.
 Ke konci výukového bloku p. učitelka provede
 průběžně hodnocení technol. postupu žáků,
 shrne i případné chyby, které se vyskytly při
 kyvetování a na co si mají dát žáci pozor.
 Následoval úklid pracoviště, upnutí
 přístrojů, uložení použitých pomůcek do skříně
 a odchod z výukové laboratoře.

ZÁZNAM V PEDAGOGICKÉM DENÍKU č.: 1

str. 1

Datum: 8.4.2010
Třída: 3.AZ

Hodina: 4-6
Přítomno žáků: 33 celkem
ve skupině 10 (rozdělení na 3 skupiny)

Vyučovaný předmět: ZSP
Jméno vyučujícího: Petra Zethová

Téma: HCN - horní celhová náhrada
Cíle hodiny: Kyvetování

Čas:	Činnosti učitele:	Činnosti žáků:	Komentáře, otázky:
0			
5	Zápis do třídní knihy, kontrola přítomných sdělení celé hodiny	Příchod žáků na pracoviště kontrola přístrojů a pracovního míst	
10	Polygon k pokračování pracovní činnosti z minulé hodiny	Žáci dokončují dopravbu celhové náhrady (HC)	
15		připravují na kyvetování Učitel v průběhu upozorňuje žáky na bezpečnost při práci.	
20	Učitel v průběhu pracov. činnosti provádí ale potřeby individuální instruktáže,	V průběhu žáci kládou otázky, ptají se ale pouze na organizační záležitosti (např. dochází někdo,)	
25	kontrola pracovní činnosti žáků.		Žáci: Paní učitelko, kde je klíč od skříně na sádru? Už dochází kamenná sádra.
30	Učitel provádí průběžné motivaci hodnocení výrobků náhrady část technol. postupu kyvetování.	Některý chodí a ukazuje p. učitelce práci, zda je to v pořádku a mohou postupovat dále.	
35			
40			
45			

ZÁZNAM V PEDAGOGICKÉM DENÍKU č.: 1

str. 2

Konkrétní situace nebo výroky z hodiny, které Vás zaujaly (citujte):

V této výuce mne zaujaly zádné výroky, probíhala zde klidná komunikace mezi p.učitelkou a žáky.

Co na hodině oceňuji:

Žáci třetím ročníkem jsou zvyklí samostatně pracovat. S jejich házením je vše v pořádku. Učitelka nemusí řešit žádný problém. Ve výuce panuje přátelská atmosféra a příjemné pracovní klima. Velmi oceňuji postranní hrdky žáků při práci. Hrdka nijak nenarušovala chod učitelky a byla v přijatelné hlasitosti.

Co mohlo být jinak:

Rozbor hodiny – průběh a výstupy:
učitelem

vrstevnický ve dvojici – ve skupině – s fakultním

Je dost obtížné sladit kroky technol. postupu u všech, když některé žáky jsou pozadu a jiní jsou silovější a rychlejší. Kontinuita práce je narušena. Slabší žáci jsou pomalejší, musí se jim více věnovat, což samozřejmě není v ideálu. Ale ostatní pak musí dělat.

Záznamový arch pro pozorování č. 2 - pozorování v teoretickém vyučování

AE

Cesta ke kvalitě

EVROPSKÁ UNIE

esf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

UČÍME DĚTI UČIT SE

Záznamový arch pro pozorování č. 2

Škola (typ, název) <i>VOŠZ a SZŠ Praha 1, Alšovo nábřeží</i>	
Učitel (jméno, příjmení) <i>Mgr. Pavla Schmiedová</i>	
Třída (ročník) <i>1.AP - obor Počítařní ochrana</i>	
Počet studentů (přítomno/celkem) <i>19 / 22 (2 absent)</i>	
Předmět (název) <i>Somatologie</i>	
Pořadí vyučovací hodiny (den v týdnu, pořadí hodiny ve dni) <i>Čtvrtek, 6 vyuč. hodina</i>	
Pozorovatel (čitelné jméno + příjmení, podpis) <i>HANA URBANOVÁ</i> <i>[podpis]</i>	Datum (den/měsíc/rok) <i>9.4.2015</i>

Téma a průběh hodiny

Na začátku hodiny p. učitelka zkontrolovala přítomnost žáků. Žákům sdělila otk hodiny. Dále, že bude zkonven. Vybrala 4 žáky, které posadila do první lavice, sadala jim test. Ostatní dostali test, ale pouze pro to, aby si zjistili sami, jak jsou na tom se znalostmi a následně se ohodnotili sami podle předložených kritérií.

V téže panuje klid, pouze ojediněle je vidět vztechanost, někteří se trochu bavili.

Zkonven' začí mají odevzdat písemné testy.

Následně kontrola odpovědí, začí průběžně odpovídali, napsali si své hodnocení. P. učitelka si to později vezme a podívá se na to.

Následně p. učitelka s žáky opakuje předchozí učivo. Klade otázky, studenti odpovídají, buď sami nebo po vzájemné konkrétního žáků.

P. učitelka oslovuje jmenem (např. Heleš). Poté začne s výkladem nového učiva. Používá PC a data projektor. → názorné obrázky. Žáci používají pracovní listy, do kterých si zapisují nové poznatky.

Na tabuli píše těžší pojmy, termíny - pro srozumitelnost.

P. učitelka občas ^{odborne' názvy} napomínala žáky, např. chlapci řekla: "Přestaneš teď aktivně psát na mobilu maníne, ano?" "holky odložte pozor."

ZÁZNAM V PEDAGOGICKÉM DENÍKU č.: 2

str. 1

Datum: 9.4.2015
Třída: 1.AP

Hodina: 6
Přítomno žáků: 19

Vyučovaný předmět: Somatologie
Jméno vyučujícího: Mgr. Pavla
Schmiedlová

Téma: Trávicí soustava
Cíle hodiny: funkce střeva

Čas:	Činnosti učitele:	Činnosti žáků:	Komentáře, otázky:
0	Kontroluje přítomnost žáků, provádí zápis do třídní knihy.	sedějí p. učitelce, bledě žlutě	
5'	sdělye cíl hodiny		
10'	Provádí zkoušení, vybírá 4 žáky,	4 zkoušení žáci usedají do první lavice a začínají psát test - krátký test do 10 min. -> odevzdávají	
15'	ostatním dává test jen ke zjištění průběž. znalostí,		žáci se mají sami zvládnout
20'	zopakuje se žáků předchozí učivo pomocí evokacní metody - rozhovor	žáci odpovídají sami či odpovídají učením žáci	
25'	Přidávám nové učivo - telma tenké střeva - na dataprojektoru ukaže obrázky. V průběhu se ptá žáků (aktivizace ž.)	žáci zapisují do sešitů a do pracovních listů žáci odpovídají sami	p. učitelka používá PC a dataprojektor, píše i pojmy, termíny na tabuli
30'			
35'	Kreslí na tabuli vzorové obrázky	pozornost upadá, trochu se baví	Obrázky p. uč. napomíná žáky.
40'			
45'			

ZÁZNAM V PEDAGOGICKÉM DENÍKU č.: 2

str. 2

Konkrétní situace nebo výroky z hodiny, které Vás zaujaly (citujte):

žák: "Já jsem včera chyboval. Psychicky"
uč.: "Psychicky. Tak to je váš problém."
uč.: "Sklouznu k tomu, omacujeme jáho, co? e-mail"
uč.: "Ne email, ale email."
uč.: "Ne plky, ale kly."
uč.: "Plky píšete do psíku."
uč.: "ne lánčnit, ale lánčnik"

Co na hodině oceňuji:

Hodina probíhala svižně. Žáci byli udržitelní ve stále aktivně.

Co mohlo být jinak:

Z ulice byl slyšet hluk. A to si myslím že bylo velmi narušeno mluit na začátku lekce. Byly otevřeny okna. Bylo to unáti, ve třídě bylo dost teplo.

Rozbor hodiny – průběh a výstupy:

učitelem

vrstevnický ve dvojici – ve skupině – s fakulním

Tato třída je živější, je to dáno tím, že tato třída tvoří pravidelně ohlasy (z 22 - 14 čl.), občas více vyraší.

OPAKOVÁNÍ

1. Proces rozkladu živin pomocí enzymů v trávicím traktu nazýváme

2. Zubní sklovinu též označujeme jako

3. Enzym ve slinách se nazývá

4. Chymozin v žaludku zajišťuje

5. Posun tráveniny jícnem je zajištěn specifickými pohyby, které označujeme

6. Samostatně vyúsťují slinné žlázy, které se nazývají

7. Jaká je funkce mucinu?

8. Část zubu, která vyčnívá nad dásně do dutiny ústní, se jmenuje

9. Které živiny rozkládá pepsin?

10. Vysvětlete pojem metabolismus.

Příloha 5

Ukázka: část analýzy dokumentů = kategorizace dat dokumentů RVP obor asistent zubního technika a ŠVP obor asistent zubního technika

Definované proměnné: zdraví, životní styl

RVP obor asistent zubního technika	ŠVP obor asistent zubního technika
<p>Klíčové kompetence:</p> <p>Personální a sociální kompetence</p> <p>– mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislostí;</p> <p>Občanské kompetence a kulturní povědomí</p> <p>uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních;</p>	<p>Klíčové kompetence:</p> <p>Kompetence pracovní</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodržuje předpisy bezpečnosti práce a ochrany zdraví <p>Kompetence občanská</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvědomuje si odpovědnost za své zdraví a život a řeší osobní a sociální problémy
<p>Odborné kompetence:</p> <p>Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, chápati bezpečnost práce jako nedílnou součást péče o zdraví své i spolupracovníků (i dalších osob vyskytujících se na pracovištích, znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence;</p> <p>– osvojili si zásady a návyky bezpečné a zdravé neohrožující pracovní činnosti včetně zásad ochrany zdraví při práci u zařízení se zobrazovacími jednotkami (monitory, displeje apod.), rozpoznali možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a byli schopni zajistit odstranění závad a možných rizik;</p> <p>– znali systém péče o zdraví pracujících (včetně preventivní péče, uměli uplatňovat nároky na ochranu zdraví v souvislosti s prací, nároky vzniklé úrazem nebo poškozením zdraví v souvislosti s vykonáváním práce);</p>	<p>Způsob rozvoje odborných kompetencí</p> <ul style="list-style-type: none"> - dodržování bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci - výchova a vzdělávání žáků k péči o vlastní zdraví a k vědomí důležitosti prevence nemocí. <p>Realizace dodržování bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci a požární prevence.</p> <p>Podle platných právních předpisů dodržuje škola podmínky bezpečnosti ochrany zdraví osob při vzdělávání a při činnostech, které přímo se vzděláváním souvisí, popřípadě při jiných činnostech.</p> <p>Ve škole jsou vytvořeny a dodržovány zvláštní pracovní podmínky mladistvých, které stanovují právní předpisy ke zvýšení ochrany jejich zdraví.</p> <p>Žáci jsou průběžně seznamováni se svými právy a povinnostmi při zajišťování bezpečnosti a zdraví při práci</p>

<p>Vzdělávání pro zdraví</p> <p>minimální počet vyuč.hodin: 8 hodin týdně, celkový 256</p> <p>Oblast vzdělávání pro zdraví si klade za cíl vybavit žáky znalostmi a dovednostmi potřebnými k preventivní a aktivní péči o zdraví a bezpečnost, a tak rozvinout a podpořit jejich chování a postoje ke zdravému způsobu života a celoživotní odpovědnosti za své zdraví. Vede žáky k tomu, aby znali potřeby svého těla v jeho biopsychosociální jednotě a rozuměli tomu, jak působí výživa, životní prostředí, dodržování hygieny, pohybové aktivity, pozitivní emoce, překonávání negativních emocí a stavů, jednostranné činnosti, mezilidské vztahy a jiné vlivy na zdraví. Důraz se klade na výchovu proti závislostem (na alkoholu, tabákových výrobcích, drogách, hracích automatech, počítačových hrách aj.), proti médii vnucovanému ideálu tělesné krásy mladých lidí a na výchovu k odpovědnému přístupu k sexu. Protože jsou lidé v současnosti vystaveni řadě nebezpečí, která ohrožují jejich zdraví a často i život, nabývají na významu i dovednosti potřebné pro obranu a ochranu proti nim, tj. pro chování při vzniku mimořádných událostí.</p>	<p>Rozpracování obsahu vzdělávání z RVP do ŠVP:</p> <p>Vzdělávací oblasti a obsahové okruhy</p> <p>Vzdělávání pro zdraví: minimální počet vyuč.hodin: 8 hodin týdně, celkový 256 (za studium)</p> <p>Poznámka k učebnímu plánu: Tematický celek Péče o zdraví bude také naplní adaptačního kurzu, zároveň se prolíná do předmětů - tělesná výchova, občanská nauka, somatologie, první pomoc, mikrobiologie, epidemiologie a hygiena.</p>
	<p>Rozpis učiva a výsledků vzdělávání: Výsledky vzdělávání – 1. ročník</p>
<p>Chemické vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterizuje vybrané prvky a anorganické sloučeniny a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí; - uvede významné zástupce organických sloučenin a zhodnotí jejich využití v odborné praxi a v běžném životě, posoudí je z hlediska vlivu na zdraví a životní prostředí; 	<p>Chemie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odmítavý postoj k návykovým a zdraví ohrožujícím látkám - uvědomění si zodpovědnosti za svůj život, zdraví i za životní prostředí <p>Člověk a životní prostředí: Předmět přispívá k výchově k péči o životní prostředí, ukazuje negativní působení některých chemických látek na prostředí i zdraví člověka. Vede k osvojení zásad zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví</p>
<p>Biologické a ekologické vzdělávání</p> <p>vysvětlí význam zdravé výživy a uvede principy zdravého životního stylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvede příklady bakteriálních, virových a jiných onemocnění a možnosti prevence; <p>Učivo: zdraví a nemoc</p> <p>Člověk a životní prostředí</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterizuje působení životního prostředí na člověka a jeho zdraví; 	<p>Biologie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - si osvojili správné a zodpovědné jednání v situacích ohrožení zdraví nebo života - vytvořili si odmítavý postoj k drogám a zneužívání léků a kladný vztah k ochraně zdraví a životního prostředí <p>Člověk a prostředí</p> <ul style="list-style-type: none"> • vliv péče o zdraví a činnosti zdravotnických zařízení na prostředí

ESTETICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Estetické vzdělávání významně přispívá ke kultivaci člověka, vychovává žáky ke kultivovanému jazykovému projevu a podílí se na rozvoji jejich duševního života. Má nadpředmětový charakter; při tvorbě školních vzdělávacích programů je proto třeba dbát na to, aby prolínalo co největším počtem vyučovacích předmětů.

Obecným cílem estetického vzdělávání je utvářet kladný vztah k materiálním a duchovním hodnotám, snažit se přispívat k jejich tvorbě i ochraně.

Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci:

- uplatňovali ve svém životním stylu estetická kritéria

Tělesná výchova

- teoretické poznatky z oblasti péče o zdraví člověka,
- snažili se o zdravý způsob života a celoživotní odpovědnost za vlastní zdraví
- znali prostředky jak chránit své zdraví
- posoudili důsledky komerčního vlivu médií na zdraví a zaujali k jejich obsahu kritický odstup

Je kladen důraz především na motivaci k pohybu, péči o zdraví, zdravý životní styl, rozvoj pohybových schopností a motorického učení, překonání strachu a „sebe sama.“

- soustavou péči o fyzický a duševní rozvoj žáka v průběhu tělovýchovného vzdělávání a odpovědný vztah k vlastnímu zdraví, uvědomění si důsledků nezdravého způsobu života a různých negativních závislostí, přijímání kritiky
- uplatnění tělesného pohybu, péči o své zdraví, další profesní vzdělávání v každodenním životě a budoucí profesi

Člověk a životní prostředí: Žáci jsou vedeni k tomu, aby chápali postavení člověka v přírodě, vlivy prostředí na jeho zdraví a život, osvojili si odpovědný přístup k životnímu prostředí v osobním a profesním jednání, osvojili si zásady životního stylu a odpovědnost za své zdraví, uvědomovali si odpovědnost nás všech za udržení zdravého životního prostředí. Osvojí si zásady zdravého životního stylu a vědomí odpovědnosti za své zdraví.